

บทเพลงของคณะสตรีกรมการประถมศึกษาในกาฬสินธุ์” รวมเพลงแม่” เพลงแม่” ซึ่งได้แปลโดย
แพทพจนานันท์ จิตต์ไพฑูริย์ ตีพิมพ์เมื่อถึง จังหวัดกาฬสินธุ์

เลขที่หนังสือ ๖๖๖๖๖๖๖๖

สารบัญฉบับนี้เป็นลิขสิทธิ์หนึ่งของกาฬสินธุ์ศึกษาตามหลักบัตรสมาชิกและค่าธรรมเนียมรายปี

สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษา

วิทยาลัยวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พฤษภาคม ๒๕๕๖

บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขต
เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

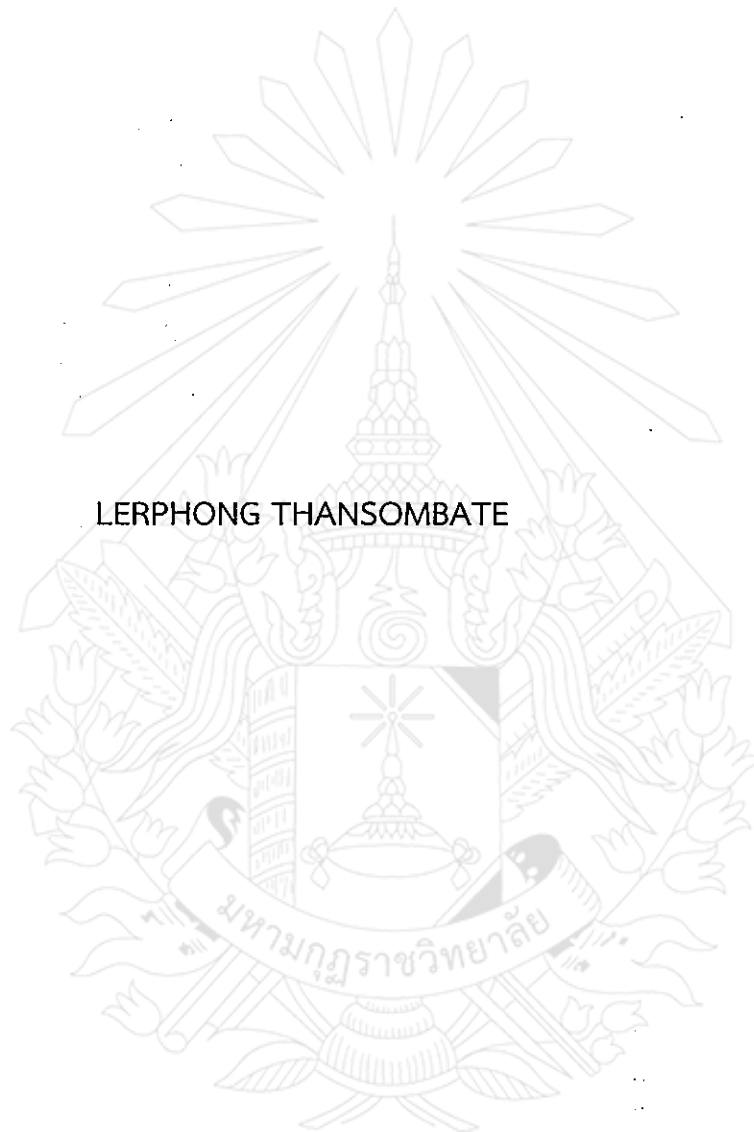

เลอพงศ์ ธารสมบัติ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2556

B 20171

THE ROLE OF COMMUNAL COMMITTEES IN BUILDING STRONG
COMMUNITY IN TAMBON HUAY PHO MUNICIPALITY,
MUEANG DISTRICT, KALASIN PROVINCE

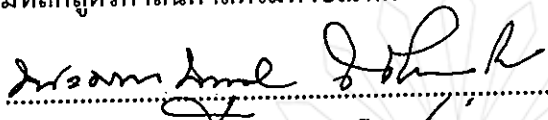

LERPHONG THANSOMBATE

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF GOVERNMENT
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E. 2556 (2013)

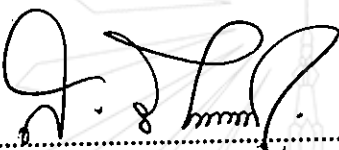
หัวข้อสารนิพนธ์ : บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขต
เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ชื่อนักศึกษา : เลอพงศ์ ธารสมบัติ
สาขาวิชา : รัฐศาสตร์การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร.ไพรัช พันขมภู

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต

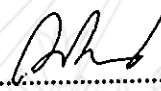

.....
(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโฒ (ผศ.ดร.))

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.สุกิจ ชัยมุสิก)

ประธานกรรมการ

.....
(ดร.ไพรัช พันขมภู)

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ อุดม พิริยสิงห์)

กรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ)

กรรมการ

.....
(ดร.ปัญญา คล้ายเดช)

กรรมการ

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title : Committee's Role on Building Community Strength at
Tombon Huaypho, Mueang District, Kalasin
Province
Student's Name : Lerphong Thansombate
Department : Government
Advisor : Dr. Phairat Phuenchomphoo

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in
Partial Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P.S. Nāṇavuddho Acting Dean of Graduate School
(Phramaha Boonsri Nāṇavuddho (Asst.Prof.Dr.))

Thematic Committee

S. Chaimusik Chairman
(Asst. Emeritus Prof.Dr. Sukit Chaimusik)

P. Phuenchomphoo Advisor
(Dr. Phairat Phuenchomphoo)

Udom Piriyaing Member
(Assoc. Prof. Udom Piriyaing)

Somkiet Kietjareon Member
(Asst. Prof. Dr. Somkiet Kietjareon)

P. Klayadesh Member
(Dr. Panya Klayadesh)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

หัวข้อสารนิพนธ์	: บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ชื่อนักศึกษา	: เลอพงค์ ธารสมบัติ
สาขาวิชา	: รัฐศาสตร์การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	: ดร.ไพรัช พันชมภู
ปีการศึกษา	: 2556

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน จำนวน 210 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าห้าระดับ จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.29 ถึง 0.73 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดปรับเท่ากับ 0.91 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งสี่ด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี ด้านความเป็นอยู่ และด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า คณะกรรมการที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3) คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ สามอันดับแรก ได้แก่ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ควรพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น

Thematic Title : Committees' Roles in Reinforcing Strengthened Communities in Authorized Area of Tambon Huai Pho Municipality, Muang District, Kalasin Province

Student's Name : Lerphong Thansombate

Department : Government

Adviser : Dr. Phirat Pheunchompoo

Academic Year : B.E. 2556/A.D. 2013

ABSTRACT

The specific objectives of this thematic paper were to: 1) study committees' roles in reinforcing strengthened communities in Huai Pho Municipality's authorized area in Kalasin province's Muang district, 2) compare their roles in reinforcing strengthened communities in its authorized area, resting on differences in their genders, ages and educational backgrounds and 3) examine their suggestions on reinforcing strengthened communities in here. The sampling group, based on Taro Yamane's formular, comprised 210 community committees. The instrument used for collecting data was the five-rating scale-questionnaire containing forty questions, endowed with the power of discrimination from 0.29 to 0.73, and the reliability of each of all questions amounting to 0.91. Data were analyzed by the ready-made computer software package. The statistical tools utilized for computing data encompassed: frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test (One-way ANOVA)

The research's results were found as follows:

1) Committees' roles in reinforcing strengthened communities in Huai Pho Municipality's authorized area in Kalasin province's Muang district were rated at 'very good' scale in the overall aspect. When taking a single aspect into consideration, four aspects were also scored at 'very good' scale. These four aspects ranked in descending order included: 1) local folk wisdom, 2) good governance-based managements), 3) well beings and 4) strong rooted- respectively.

2) The comparative results of committees' roles in reinforcing strengthened communities in committees' roles in reinforcing strengthened communities in Huai Pho Municipality's authorized area in Kalasin province's Muang district, based on

differences in their genders, ages and educational backgrounds, were found that no statistically significant differences in their genders, ages and educational backgrounds were correlated with their roles in both the overall aspect and a single one.

3) Committees suggested reinforcing strengthened communities in Huai Pho Municipality in descending order of first three frequencies. First, they should promoted self-sufficiency economy principle and encourage them to take it as a way of leading their life. Secondly, they should have community products and services developed to have qualities and standards. Finally, they should encourage residents

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ก็เพราะผู้วิจัยได้รับเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย กราบขอบพระคุณวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่เปิดการเรียนการสอนในสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ ดร.ไพรัช พันชมพู่ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้เมตตากรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษาตรวจแก้ไข และช่วยเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญยิ่งต่อการทำสารนิพนธ์ให้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

กราบขอบพระคุณพระปริยัติสารเวที ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ทุกท่านประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.สุกิจ ชัยมุสิก รองศาสตราจารย์ อุดม พิริยสิงห์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ ดร.ปัญญา คล้ายเดช และดร.ไพรัช พันชมพู่ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและเสนอแนะข้อบกพร่องตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเรียบร้อย

กราบขอบพระคุณพระภิกษิตศ สุธุทธิจิตโต พระครูวรจิตตานุรักษ์ และขอขอบคุณนายฉนิทร ศิริวรินทร์ ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำสารนิพนธ์

ขอขอบคุณคณาจารย์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ อำนวยความสะดวกตลอดเวลาที่ศึกษา

ขอขอบคุณคณะกรรมการชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ ทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณบุคคลที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ โดยเฉพาะคุณพ่อ ครอบศิลป์ – คุณแม่รัศมี ธารสมบัติ ที่ให้กำลังใจและเป็นพลังสำคัญในการทำสารนิพนธ์ คุณค่าและประโยชน์ที่ได้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาคุณบิดามารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนให้การทำสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี

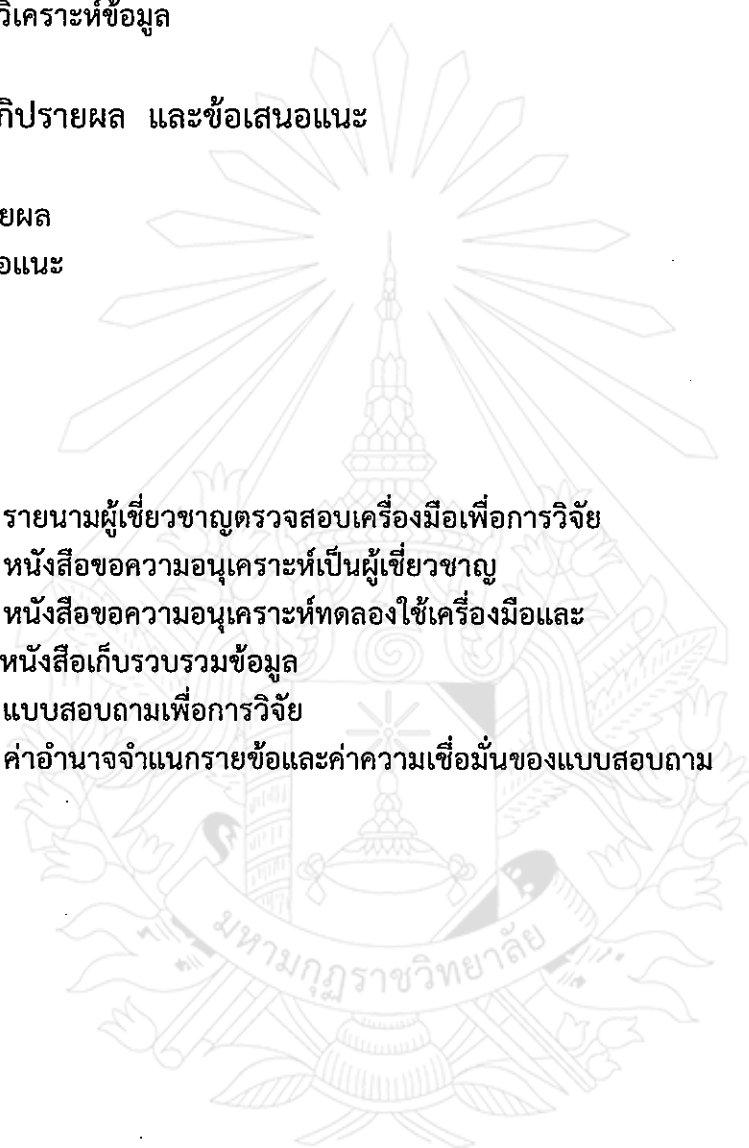
เลอพงศ์ ธารสมบัติ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 สมมติฐานการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีสร้างชุมชนเข้มแข็ง	15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล	53
2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา	57
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	60
2.6 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย	66
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	67
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	67
3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง	68
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	70
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	70
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	72
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	74

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	77
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	77
4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล	77
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	78
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	103
5.1 สรุปผล	104
5.2 อภิปรายผล	106
5.3 ข้อเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	118
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย	124
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	126
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือและ	130
ภาคผนวก ง หนังสือเก็บรวบรวมข้อมูล	132
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	134
ภาคผนวก ฉ คำอำนาจจำแนกรายชื่อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	141
ประวัติผู้วิจัย	146

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	78
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	79
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	79
ตารางที่ 4.4	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของ คณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน	80
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของ คณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ โดยรวมและรายข้อ	81
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของ คณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมและรายข้อ	82
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของ คณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง โดยรวม และรายข้อ	83
ตารางที่ 4.8	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของ คณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี โดยรวมและ รายข้อ	84
ตารางที่ 4.9	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของ คณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามเพศ	85
ตารางที่ 4.10	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชน เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามเพศ	85

ตารางที่ 4.11	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามเพศ	86
ตารางที่ 4.12	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามเพศ	86
ตารางที่ 4.13	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามเพศ	87
ตารางที่ 4.14	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามเพศ	87
ตารางที่ 4.15	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามเพศ	88
ตารางที่ 4.16	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามเพศ	88
ตารางที่ 4.17	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามเพศ	89
ตารางที่ 4.18	แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามเพศ	89
ตารางที่ 4.19	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามอายุ	90
ตารางที่ 4.20	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามอายุ	90

ตารางที่ 4.21	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามอายุ	91
ตารางที่ 4.22	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามอายุ	91
ตารางที่ 4.23	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามอายุ	92
ตารางที่ 4.24	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามอายุ	92
ตารางที่ 4.25	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามอายุ	93
ตารางที่ 4.26	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามอายุ	93
ตารางที่ 4.27	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามอายุ	94
ตารางที่ 4.28	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามอายุ	94
ตารางที่ 4.29	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา	95
ตารางที่ 4.30	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา	95

ตารางที่ 4.31	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามระดับการศึกษา	96
ตารางที่ 4.32	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามระดับการศึกษา	96
ตารางที่ 4.33	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา	97
ตารางที่ 4.34	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา	97
ตารางที่ 4.35	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามระดับการศึกษา	98
ตารางที่ 4.36	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามระดับการศึกษา	98
ตารางที่ 4.37	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามระดับการศึกษา	99
ตารางที่ 4.38	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามระดับการศึกษา	99
ตารางที่ 4.39	แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่	100
ตารางที่ 4.40	แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	101

ตารางที่ 4.41	แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการในการสร้างชุมชน เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน เศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง	101
ตารางที่ 4.42	แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการในการสร้างชุมชน เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้าน ระบบบริหารจัดการที่ดี	102

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพประกอบที่ 2.1	ตัวแบบระบบสังคมเกทเซลล์และภูบา	8
ภาพประกอบที่ 2.2	แสดงแนวคิดของผู้กระทำ	9
ภาพประกอบที่ 2.3	แสดงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง	51
ภาพประกอบที่ 2.4	แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	66

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพราะเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในด้านการให้บริการสาธารณะ การสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ภารกิจหน้าที่โดยรวม คือ การดูแลทุกข์สุขของประชาชน ในท้องถิ่นด้านต่างๆ อาทิ การจัดบริการขั้นพื้นฐาน การบริการด้านสาธารณสุข โภชนาการ สาธารณูปการ การศึกษา การสาธารณสุข การดูแลรักษาสภาพแวดล้อม การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่ เข้มแข็ง โดยมีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นไปใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ซึ่งการทำงานใกล้ชิด กับประชาชน นับว่าเป็นข้อดีประการหนึ่ง ที่ทำให้รับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน ทำให้สามารถสนองตอบต่อปัญหา ความต้องการ และแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นได้ และนับได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมความกินดี อยู่ดีของประชาชนตามเป้าหมายของการบริหารราชการแผ่นดิน¹

การดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่กำหนดเป็นวาระแห่งชาติประการหนึ่ง ซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 แสดงให้เห็นตั้งแต่ในขั้นการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่มีจุดหมายหลักที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุขก้าวหน้า สามารถพึ่งตนเองและก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน โดยยังรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่ สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ ใน 3 ด้าน คือ 1) สังคมคุณภาพ 2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และ 3) สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยเฉพาะในสังคมคุณภาพนั้น ได้ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนา

¹ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550), หน้า 1.

อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตยตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย²

ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้น สิ่ง เทศบาลตำบลต้องคำนึงถึงคือ ต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน และเป็นที่ยอมรับกันว่า คณะกรรมการชุมชน ถือว่าเป็นผู้นำและแกนนำที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน เป็นบุคคลที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ดำเนินการในเรื่อง การพัฒนาชุมชน มีความรู้ความสามารถในการคิดค้นหาปัญหา วิเคราะห์วางแผนแก้ไขดำเนินการ และประเมินผลได้ ซึ่งสามารถมองภาพชุมชนได้ชัดเจนแล้วนำไปใช้เป็นข้อมูลในการค้นหาจุดอ่อน หรือส่วนขาดที่ต้องพัฒนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้ประชาชนในชุมชนได้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน ร่วมกันแก้ไขปัญหาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง น่ายุ่ และยั่งยืน³

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมการดำเนินการและประชาชนในชุมชน พบว่า ชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ศักยภาพความพร้อม ค่านิยมวัฒนธรรม และความต้องการภายในชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ซึ่งในการดำเนินการตามโครงการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ ยังคงประสบกับปัญหาด้านการมีคุณภาพชีวิต ด้านการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนให้ชุมชนมีรายได้เสริม สามารถพึ่งตนเองได้และอีกปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญและถือว่าเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งยังมีไม่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประชาชนไม่ให้ความสำคัญ ขาดความรักความสามัคคี ขาดจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมภายในชุมชน ดังนั้น การดำเนินการตามโครงการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์จึงยังไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร⁴ ซึ่งในการดำเนินการตามโครงการสร้างชุมชนเข้มแข็งของคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 โดยมีคณะกรรมการชุมชนดำเนินการตามนโยบายและแผนดำเนินการที่กำหนดไว้ร่วมกับประชาชนในเขตชุมชนมีความมุ่งหวังที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ร่วมตัดสินใจ ร่วมในกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตาม และร่วมตรวจสอบในระดับต่าง ๆ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในหลายรูปแบบ เช่น การสร้างคณะกรรมการในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพื่อให้เป็นพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดประชาสังคมที่มีศักยภาพในการช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน และพึ่งตนเองได้ภายในชุมชน เกิดกลุ่ม เกิดเครือข่าย เกิดการเรียนรู้ภายในชุมชน ถือเป็นรูปแบบหนึ่ง

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, คู่มือบ้านเมืองน่าอยู่, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2546), หน้า 2.

³ กรมการพัฒนาชุมชน, แนวปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหาร, (พระนครศรีอยุธยา : กรมการพัฒนาชุมชน, 2542), หน้า 4.

⁴ เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์, “แผนพัฒนา 3 ปี”, (กาฬสินธุ์ : เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์, 2555), หน้า 14.

ซึ่งก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนและชุมชนได้ตระหนักถึงความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกัน เพื่อความอยู่รอดในชุมชนในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ จะต้องพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งเป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม มีการระดมพลังแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนโดยสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนในเมืองและชุมชนให้เกิดความสงบ สะอาด ปลอดภัย และมีระเบียบวินัย รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อจะได้นำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกันมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

1.3.2 คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกันมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

1.3.3 คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 442 คน⁵

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านความเป็นอยู่
- 2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง
- 4) ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.5.2 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน

1.5.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.5.4 ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

⁵เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์, “แผนพัฒนา 3 ปี”, (กาฬสินธุ์ : เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์, 2555), หน้า 9.

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนของการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

บทบาท หมายถึง หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ เป็นการกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

คณะกรรมการ หมายถึง บุคคลที่ได้รับเลือกหรือได้รับแต่งตั้งเข้าเป็นคณะร่วมกันทำงานหรือ กระทำกิจการบางอย่างที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนในเขตชุมชนพื้นที่เทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ชุมชน หมายถึง ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

การสร้างชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนในเมืองและชุมชนให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัยและมีระเบียบวินัย รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้

เทศบาล หมายถึง เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การพัฒนา กระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม มีการระดมพลังแก้ปัญหาและพัฒนา ชุมชนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนในเมืองและชุมชนให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัยและมี ระเบียบวินัย รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ตลอดจนสร้างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน อย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จำนวน 4 ด้านคือ

ด้านความเป็นอยู่ หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี สังคมเข้มแข็ง มีความ สงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเอกลักษณ์ วัฒนธรรม จิตวิญญาณของเมืองชุมชน คนมีคุณภาพชีวิตดี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีมีความสุข

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยเกื้อกูลให้ชุมชนเข้มแข็ง มี การสืบทอดรักษาและปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาต่อยอดให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม นำมาใช้ประโยชน์กับการผลิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง หมายถึง การมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งสมดุล มี ภูมิคุ้มกัน สามารถเพิ่มรายได้และการมีงานทำด้วยการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เชื่อมโยงสู่ตลาด ภายในและนอกประเทศ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงชนบท และเมือง

ด้านระบบบริหารจัดการจัดการที่ดี หมายถึง การบริหารจัดการพัฒนาเมืองและชุมชน อย่างมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม ติดตาม ตรวจสอบได้ ให้มีคนดี ระบบดี

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ คือ 1) เพศ 2) อายุ และ 3) ระดับการศึกษา

เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 เพศคือ 1) เพศชาย และ 2) เพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้กำหนดช่วงอายุ เป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) อายุไม่เกิน 40 ปี 2) อายุระหว่าง 41 – 50 ปี และ 3) อายุ 51 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษา/เทียบเท่า และ 3) อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ กาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามลำดับดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล
- 2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

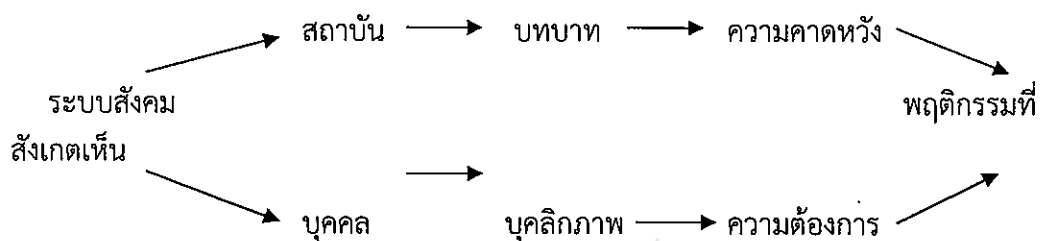
2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทไว้ดังนี้

เกทเซลส์และกูบา (Getzels and Guba) ได้พัฒนาทฤษฎีระบบสังคมอันประกอบด้วย มิติสองมิติ คือ มิติสถาบัน (Nomothetic dimension) ประกอบด้วยสถาบัน (Institution) ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อความอยู่รอดของสังคม บทบาท (Role) เป็นตำแหน่งหน้าที่ในสถาบันที่ผู้สวมบทบาทจะต้องทำ มีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามบทบาทเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และความคาดหวัง เป็นความคิดของบุคคลที่มีต่อบทบาทนั้น ๆ กับมิติบุคคล (Ideographic dimension) เป็นมิติที่อธิบายคุณลักษณะของบุคคลในระบบสังคม ประกอบด้วยบุคคล (Individual) หมายถึง มนุษย์ผู้หนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากผู้อื่นทั้งลักษณะ ภายนอกและภายในจิตใจ และบุคคลที่บุคลิกภาพและความต้องการที่ต่างกัน บุคลิกภาพ (Personality) บุคลิกภาพเป็นโครงสร้างของบุคคลเชิงจิตวิทยา ขึ้นอยู่กับการรับรู้ ความต้องการ นิสัย ความสามารถ ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น โดยบุคลิกภาพมีความต้องการเป็นหลักสำคัญ และความต้องการ (Need-dispositions) เป็นพลังภายในที่กำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ของพฤติกรรม ซึ่งทำให้บุคคลแสดงออกในลักษณะที่แตกต่างกัน เมื่อนำมิติสถาบันและมิติบุคคลมาประกอบเข้าจะเกิดเป็นระบบสังคม¹ ดังภาพประกอบที่ 2.1

¹Getzels and Guba, อังโน จ้างโน อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 43-44.

ภาพประกอบที่ 2.1 ตัวแบบระบบสังคมของเกทเชลส์และกูบา

ทาลคอต พาร์สัน (Talcott Parson) นักทฤษฎีบทบาทได้จำแนกแนวคิดทฤษฎีบทบาทออกเป็น 2 แนวคิด ดังนี้คือ

1) แนวคิดเชิงโครงสร้าง (Structural Tradition) มองว่าบทบาทเกิดขึ้นจากความเชื่อมโยงระหว่างชุดของความคาดหวัง สิทธิ และหน้าที่ เชิงบรรทัดฐาน กับตำแหน่งหรือสถานภาพต่าง ๆ ในโครงสร้างทางสังคม ดังนั้น พฤติกรรมตามบทบาทที่เกิดขึ้นในแง่หนึ่งก็คือ การสนองตอบโดยตรงจากความคาดหวังต่าง ๆ ทางบทบาท และในอีกแง่หนึ่งก็คือ เป็นผลทางอ้อมของกระบวนการซึมซับของบรรทัดฐานของบทบาท ซึ่ง Talcott Parson ได้นำแนวคิดการกระทำทางสังคม (Social Action) วิเคราะห์การกระทำระหว่างกัน ระหว่างผู้กระทำสถานการณ์ จุดมุ่งหมาย วิธีการ และแนวคิดของผู้กระทำ

ผู้กระทำ หมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์และรู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีการต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้และจะกระทำระหว่างกันภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ

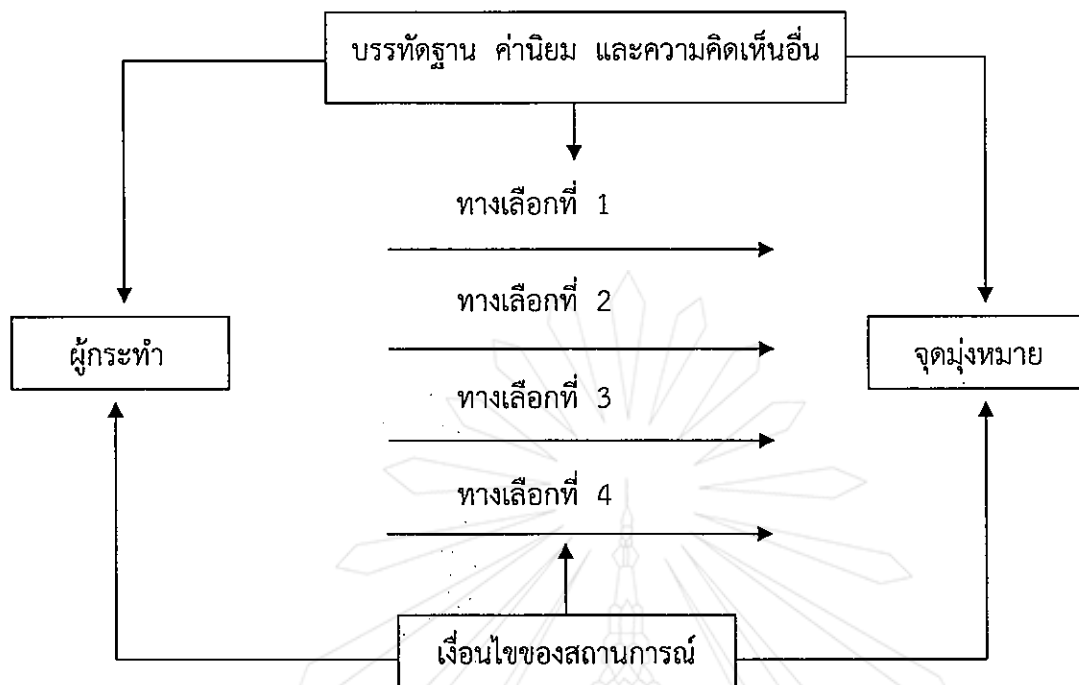
สถานการณ์ หมายถึง เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมายและการดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น ๆ

จุดมุ่งหมาย หมายถึง เป้าหมายที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์

วิธีการ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากโครงสร้างทางสังคม

แนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น ซึ่งทั้งหมดนี้ Talcott Parson เรียกว่า Unit Act² สามารถแสดงภาพประกอบได้ดังภาพประกอบที่ 2.2

²Talcott Parson, อ้างใน จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 45.

ภาพประกอบที่ 2.2 แสดงแนวคิดของผู้กระทำ

สังคมจะประกอบด้วย Unit Act แต่ละอัน แต่ถ้ากระทำจนเป็นแบบแผนสืบทอดกันเป็นแนวปฏิบัติของสมาชิกในสังคม จะเรียกว่า (Institutionalization) ซึ่งในเรื่องของบทบาท Talcott Parson กล่าวว่า การที่บุคคลมีบทบาทหรือแสดงบทบาทต่าง ๆ นั้น เนื่องมาจากบรรทัดฐานที่เกิดจากการปรับตัวของผู้กระทำต่อคนอื่นและบรรทัดฐานเหล่านี้ถูกจำกัดภายใต้แบบแผนวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังมีค่านิยม และเป็นระยะเวลาานพอสมควร ที่เรียกว่า Unit Act ดังนั้น ตามแนวคิดของ Talcott Parson การกระทำของบุคคลในสังคมจะต้องมีลักษณะสมัครใจ ซึ่งผู้กระทำจะต้องมีความเชื่อ ค่านิยมที่เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายนั้น นอกจากนี้เงื่อนไขของสถานการณ์ต่าง ๆ ยังเป็นตัวชี้ให้เห็นพฤติกรรมบทบาทและสถานภาพของบุคคลต่าง ๆ ที่กระทำต่อกัน

2) แนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interactionist)

Interactionist Theory ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับแนวคิดเชิงโครงสร้างคือพิจารณาว่าบทบาทเป็นผลมาจากการมีประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น หรือจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมบทบาทตามแนวนี้จึงมีลักษณะไม่ตายตัวหรือถูกกำหนดได้ก่อนจากโครงสร้างทางสังคม แต่บทบาทจะถูกพิจารณาว่าเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดรูปองค์กร หรือการก่อโครงสร้างสถานการณ์ทางสังคม นอกจากนี้ ความหมายของบทบาท ๆ หนึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้ผ่านกระบวนการของการตีความภายใต้สถานการณ์แห่งการปฏิสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับกันในสังคมทั่วไปว่าบทบาทมีส่วน

เกี่ยวกับฐานะ ตำแหน่งของบุคคลที่ดำรงอยู่และจะแสดงออกมาทางการกระทำ หรือพฤติกรรมตามที่ผู้อื่นคาดหวัง พฤติกรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดบทบาทที่แตกต่างกัน³

ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ ได้อธิบายถึง พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวทางการศึกษาของกลุ่มพฤติกรรมนิยมไว้ว่า มีตัวแปรหรือปัจจัยพฤติกรรมมากมาย แต่ที่สำคัญและยอมรับกันทั่วไป คือ

1) ลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ที่มีผลต่อพฤติกรรมองค์การมีหลายประการ เช่น อายุ เพศ สถานภาพ ประสบการณ์ การศึกษา เป็นต้น

2) ความสามารถเป็นสมรรถภาพของบุคคล ที่จะแสดงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน หลายอย่างซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะสามารถปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้ สามารถแบ่งได้เป็นความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางร่างกาย

3) บุคลิกภาพ บุคคลซึ่งมีบุคลิกภาพแตกต่างกันย่อมส่งผลถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพ มีดังนี้

(1) กรรมพันธุ์หรือพันธุกรรม ได้แก่ ความสูง สีผิว เพศ อารมณ์ สติปัญญา รูปร่าง เป็นต้น กล่าวคือ บุคลิกภาพ เช่น รูปร่าง บุคคลจะสวยงามหรือน่าเกลียด ขาว หรือดำ สูงหรือเตี้ย ย่อมมีผลกระทบต่อผู้อื่นและในทางกลับกันจะกระทบต่อแนวคิดของตนเองอีกด้วย

(2) สภาพแวดล้อมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อบุคลิกภาพ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ครอบครัว กลุ่มเพื่อน เป็นต้น

(3) สถานการณ์ แม้ว่าบุคลิกภาพของคนจะคงที่แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์

(4) ค่านิยมและทัศนคติเป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับความรู้สึกการรับรู้ความพึงพอใจที่จะหล่อหลอมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและสังคม⁴

สรุปได้ว่า การที่บุคคลมีบทบาทหรือแสดงบทบาทต่าง ๆ นั้น เนื่องมาจากบรรทัดฐานที่เกิดจากการปรับตัวของผู้กระทำต่อคนอื่นและบรรทัดฐานเหล่านี้ถูกจำกัดภายใต้แบบแผนวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังมีค่านิยม และเป็นระยะเวลาพอสมควร หรืออาจกล่าวได้ว่า บทบาทจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้ผ่านกระบวนการของการตีความภายใต้สถานการณ์แห่งการปฏิสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับกันในสังคมทั่วไปว่าบทบาทมีส่วนเกี่ยวกับฐานะ ตำแหน่งของบุคคลที่ดำรงอยู่และจะแสดงออกมาทางการกระทำ หรือพฤติกรรมตามที่ผู้อื่นคาดหวัง พฤติกรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดบทบาทที่แตกต่างกัน

2.1.2 ความหมายของบทบาท

นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ดังนี้

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมหรือ

³Talcott Parson, อังโน จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 46.

⁴ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ “เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมองค์การและการจัดการตลาด”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2543), หน้า 28.

การปะทะสังสรรค์เกี่ยวกับตำแหน่งนั้น ๆ ของบุคคลในกลุ่มสังคม⁵

เทพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ กล่าวว่า โดยทางทฤษฎีแล้ว บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรมมาตรฐานที่คาดหวังว่าบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งเฉพาะอันหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงความปรารถนา และข้อห้ามส่วนบุคคลที่บุคคลนั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติในบทบาทนั้น ๆ พฤติกรรมงานหรือบทบาทไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้โดยง่าย ยังมีองค์ประกอบสำคัญอีกมากมายที่มีผลต่อพฤติกรรมงานหรือบุคคล ยึดถือ องค์กรรณนัยหรือการบริหาร โดยวางรูปแบบของงานไว้ตายตัว การพรรณนาลักษณะของงานและบทลงโทษต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทหรือพฤติกรรมการทำงานของบุคคล⁶

อุทัย หิรัญโต ได้ให้ความหมายว่า บทบาทคือ หน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหวังของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งพฤติกรรมของบุคคลในสถานหนึ่ง ที่พึงมีต่อบุคคลในอีกสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมนั้น⁷

ทองอินทร์ วงศ์โสธร กล่าวว่า บทบาทเป็นตำแหน่งหน้าที่ในสถาบันที่ผู้สวมบทบาทจะต้องกระทำ ผู้สวมบทบาทมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ บทบาทแต่ละบทบาทจะเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เพื่อทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ในสถาบันนั้น ๆ บทบาทเป็นเสมือนตำแหน่งแต่ความหมายกว้างกว่า⁸

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหาร หมายถึง สิ่งทีบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งบริหารใด ๆ ถูกกำหนดให้ทำ เรียกว่า บทบาทหน้าที่ ของผู้บริหารในตำแหน่งนั้น ๆ หรือ พฤติกรรมของผู้บริหารที่บุคคลอื่น ๆ คาดหวังว่าผู้บริหารควรหรือต้องแสดงออกให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานที่บุคคลนั้นดำรงอยู่⁹

งามพิศ สัตย์สงวน ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role Expectation) เป็นบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ของพ่อ เช่น เลี้ยงดูลูก ส่งเสียลูกให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรัก ความเอ็นดูและอื่น ๆ อีก เป็นต้น ตำแหน่งอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เช่น ครู อาจารย์ หรือ นักการภารโรง ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ที่คาดหวัง จะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้¹⁰

⁵นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2524), หน้า 69.

⁶เทพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ, พฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2529), หน้า 70.

⁷อุทัย หิรัญโต, หลักการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2531), หน้า 14.

⁸ทองอินทร์ วงศ์โสธร, “ทฤษฎีระบบ”, ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 6-15.. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2536), หน้า 191.

⁹เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, “ภาวะผู้นำ”, ประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ มหาบัณฑิตบริหารการศึกษา หน่วยที่ 1-5, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538), หน้า 89-193.

¹⁰งามพิศ สัตย์สงวน, การวิจัยทางมานุษยวิทยา, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 19.

อานนท์ อภาภิรม ได้อธิบายเกี่ยวกับบทบาทว่า บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้ามาดำรงตำแหน่งเหล่านั้น ๆ เพราะฉะนั้นบทบาทจึงเป็นรูปการ (Aspect) ที่เคลื่อนไหวหรือการทรงรูปทางพฤติกรรมของตำแหน่ง³

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ระบุความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำตามบทบาทการรับตามบท โดยปริยายหมายความว่า การกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของครู ของพ่อแม่¹¹

ชมพู โกติรัมย์ และมงคล หวังสุขใน ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติสอดคล้องกับสภาพบทบาทเป็นการกระทำของบุคคลแต่เป็นการกระทำอย่างไรสำหรับบุคคลนั้น ๆ เช่น อุบัติเหตุเกี่ยวกับรถยนต์ที่สี่แยก นาย ก. ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับนาย ก. มีสถานภาพต้องไม่เกี่ยวข้องในเวลานั้นเป็นบทบาทเกี่ยวข้องอย่างไรเป็นบรรทัดฐานในขณะเดียวกัน¹²

จากการศึกษาความหมายของบทบาทที่กล่าวไว้ข้างต้นพอ สรุปได้ว่า บทบาทเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่ถูกกำหนด ขึ้นเพื่อให้บุคคลได้ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งที่ได้ถูกกำหนดขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งการแสดงบทบาทนั้น เป็นผลมาจากกระบวนการทางสังคมระหว่างบุคคลนั้นกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมโดยบุคคลจะแสดงบทบาทตามความคาดหวังและการรับรู้ของบุคคลนั้นกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมโดยบุคคลจะแสดงบทบาทตามความคาดหวังและการรับรู้ของตนเองหรือของสังคม เช่น บทบาทของนายกรัฐมนตรี บทบาทของคณะกรรมการ เป็นต้น

2.1.3 องค์ประกอบของบทบาท

บทบาทที่บุคคลพึงกระทำนั้นจะต้องมีส่วนประกอบในการพิจารณาบทบาทที่แท้จริง มีผู้ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของบทบาทไว้ ดังนี้

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของบทบาทและจำแนกองค์ประกอบของบทบาทไว้ ดังนี้

1) ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจน (Pivotal Attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทที่กฎหมายและข้อบังคับกำหนดให้กระทำหรือปฏิบัติถ้าบุคคลที่มีบทบาทตามตำแหน่งไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจนก็ถือว่าบุคคลนั้นไม่ได้แสดงบทบาทในตำแหน่งนั้น ๆ

2) ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและจะขาดไม่ได้ (Required Attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทที่สำคัญถ้าขาดส่วนนี้แล้วจะทำให้บทบาทของตำแหน่งผิดไป

3) ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท (Peripheral Attributes) ได้แก่ บทบาทที่แม้จะขาดหายไปหรือมีได้แสดงบทบาทนี้ ก็ไม่ทำให้บทบาทที่ต้องการแสดงผิดไป¹³

¹¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ลิเคชั่น จำกัด, 2546), หน้า 459.

¹² ชมพู โกติรัมย์ และ มงคล หวังสุขใน, สังคมวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยศรีพระทุม, 2549), หน้า 18.

¹³ นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2524), หน้า 72.

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของบทบาท ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับที่ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและจะขาดมิได้ และส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

2.1.4 ลักษณะของบทบาท

สงวนศรี วิรัชชัย กล่าวว่าถ้าพิจารณาลักษณะบทบาทที่ปรากฏอยู่ในสังคมให้ลึกซึ้งจะพบว่าบทบาทมีอยู่หลายรูปแบบหลายลักษณะ คือ

1) บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Roles) หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์กร กำหนดไว้ว่า เป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ เช่น ข้อกำหนดที่ว่าพ่อแม่ต้องอบรมเลี้ยงดูลูก ข้าราชการต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่สั่งงานโดยชอบ เป็นต้น

2) บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Roles) หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ บทบาทที่ผู้รับการคาดหวังนี้มีและสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด แต่ในบางครั้งบทบาทที่ผู้เกี่ยวข้องอาจไม่ตรงกับบทบาทที่กำหนดก็ได้เพราะคนบางคนอาจมีการคาดหวังมากหรือน้อยกว่าข้อกำหนดที่ตนได้รับทราบ

3) บทบาทของอุดมคติของผู้อยู่ในตำแหน่ง (Expected Roles) หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่เช่น ผู้บังคับบัญชาคิดว่าตนมีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ต้องไม่ใส่ใจต่อปัญหาส่วนตัวของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น บทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่งอาจสอดคล้อง หรือไม่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่กำหนดก็ได้

4) บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Roles) หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกให้เห็น มักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่ก็อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของผู้อื่นทั้ง ๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของตนก็ได้

5) บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Roles) หมายถึง รูปพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้ทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ และมีการรับรู้ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงได้ด้วยอิทธิพลจากประสบการณ์และสถานการณ์หลายอย่าง¹⁴

จำนง อติวัฒน์สิทธิ และคณะ กล่าวว่า บทบาทสามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ

1) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Roles) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือตามความหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่ง ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามก็ได้

2) บทบาทตามที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Roles) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นจะคาดคิดด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพ และประสบการณ์

¹⁴ สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษาพร, 2527), หน้า 23- 24.

3) บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual Or Enacted Roles) เป็นการกระทำที่ตนปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วยสถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม เช่น การกอดต้นกลุ่มต่าง ๆ และบทบาทที่กระทำจริง อาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

ดังนั้น บทบาทน่าจะหมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลตามนิสัยถาวรและหน้าที่ที่ความรับผิดชอบของสถานภาพในเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทควรได้ทำความเข้าใจกับสาระสำคัญ 2 ประการคือ

1) สถานภาพ (Status) บุคคลย่อมได้สภาพมา 3 ทาง คือ

- (1) สถานภาพโดยกำเนิด ได้แก่ ตระกูล เพศ และผิว เป็นต้น
- (2) สถานภาพที่ได้รับภายหลัง ได้แก่ วุฒิ อาชีพ และการสมรส เป็นต้น
- (3) สถานภาพที่ได้มาโดยควบคู่กัน เช่น ผู้ที่จะต้องเป็นนายอำเภอได้จะต้องเป็นชาย

2) บทบาท (Roles) บุคคลย่อมแสดงบทบาทตามนิสัยถาวรและหน้าที่ตามสถานภาพการแสดงบทบาทได้เป็น 3 ลักษณะคือ

(1) บทบาทตามความคาดหวัง (Expected Roles) เป็นบทบาทที่ต้องแสดงความคาดหวังของผู้อื่น เช่น บทบาทของนักเรียนตามความคาดหวังของครู

(2) บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived Roles) เช่น เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้เองว่าตนควรมีบทบาทอย่างไร ครูจะคาดหวังว่าครูควรแสดงพฤติกรรมอย่างไร

(3) บทบาทที่แสดงจริง (Actual Roles) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริงซึ่งอาจเป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทตามที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจจะไม่เป็นบทบาท ตามที่สังคมคาดหวัง¹⁵

สรุปได้ว่า ลักษณะของบทบาทมีอยู่หลายรูปแบบหลายลักษณะ บุคคลย่อมแสดงบทบาทตามนิสัยและหน้าที่ตามสถานภาพ ตามบทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรคาดหวัง

2.1.5 การดำเนินงานตามบทบาท

ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุล กล่าวว่า การปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ ศาสตร์ คือ การศึกษาหาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะ เทคนิควิธีทำงานต่าง ๆ ศิลป์ คือ การที่จะนำความรู้ หลักการ และทฤษฎีมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับตนสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนขอบเขตจำกัดของทรัพยากรให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในตำแหน่งต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในหน่วยงาน¹⁶

สุนันทา เลาพันธ์ ได้สรุปเกี่ยวกับเทคนิคการวิเคราะห์บทบาททั่วไป พบว่า เทคนิคการวิเคราะห์บทบาทนี้ช่วยให้บุคคลเข้าใจบทบาทของตนเองยิ่งขึ้นว่าตนเองมีบทบาทอะไร และ

¹⁵ จานง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 25 - 46.

¹⁶ นพพงษ์ บุญจิตราดุล, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2529), หน้า 115-116.

ผู้อื่นคาดหวังให้บุคคลนั้นมีบทบาทอย่างไร จึงทำให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเทคนิคนี้ช่วยเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารระดับสูงบางกลุ่มที่อาจจะปฏิบัติงานที่ไม่ควรจะเป็นบทบาทของตน ให้ไปปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพทั้งต่อตนเองและต่อองค์กรโดยรวม¹⁷

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ให้ทัศนะไว้ว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษานั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากวิสัยทัศน์ ผลของวิสัยทัศน์ย่อมทำให้ผู้นำสามารถปฏิบัติหน้าที่และแสดงบทบาทของผู้นำได้อย่างเหมาะสม ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์จะทำให้ผู้ตามยอมรับและมีความผูกพันต่องานและองค์การ ซึ่งย่อมจะทำให้ผู้ตามเพิ่มความพยายามในการปฏิบัติงานมากขึ้น จึงทำให้เกิดประสิทธิผลซึ่งมีอิทธิพลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร¹⁸

จากแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ สรุปได้ว่า การทำงานหรือการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ใดก็ตาม ผู้ครองตำแหน่ง มีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่เป็นอย่างดีและใช้ความรู้ประสบการณ์ที่มีอยู่วิเคราะห์บทบาทของตนเองให้เกิดความชัดเจนโดยเฉพาะผู้นำองค์กรหรือหัวหน้างาน ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน พร้อมให้คำปรึกษาหารือให้ผู้ร่วมงานสามารถดำเนินงาน หรือปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานต่อตนเอง และองค์กรโดยส่วนรวม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2.2.1 ความหมายของคำว่า “ชุมชน”

คำว่า “ชุมชน” เป็นคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า “Community” ในภาษาไทยใช้อีกคำว่า “ประชาคม” แต่ไม่ได้รับความนิยมเท่ากับคำว่า “ชุมชน” ความหมายของคำว่าชุมชนอาจจำแนกได้เป็นความหมายตามสามัญสำนึก ความหมายตามรูปศัพท์ และความหมายทางวิชาการ ดังนี้

1) ความหมายโดยสามัญสำนึก

สนธยา พลศรี กล่าวไว้ว่า “โดยสามัญสำนึกแล้ว “ชุมชน” หมายถึง ครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวมาอยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกัน มีลักษณะเป็นเพื่อนบ้านกัน ซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้องหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นคนที่อยู่ร่วมกันในบ้านเรือนหรือครอบครัวเดียวกัน จึงไม่ใช่ชุมชนในความหมายโดยสามัญสำนึกหรือความรู้สึก คนที่อยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกันถึงจะมีอาณาบริเวณเป็นภูมิลำเนา ร่วมกันก็เรียกว่าเป็น “ครอบครัว” หรือ “ครัวเรือน” ไม่เป็น “ชุมชน” เพราะความรู้สึกที่ว่า “ชุมชน” ต้องประกอบด้วยหลาย ๆ ครัวเรือนที่อยู่ใกล้เคียงกัน ซึ่งทุกคนยอมรับว่าอยู่ร่วมในบริเวณเดียวกันนั่นเอง”¹⁹

¹⁷ สุนันทา เลานันท์, การพัฒนาองค์กร, (กรุงเทพฯ : รุ่งวัฒนา, 2531), หน้า 189-190.

¹⁸ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, “ภาวะผู้นำ,” ประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ
มหาบัณฑิตบริหารการศึกษา หน่วยที่ 1-5, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538), หน้า 83.

¹⁹ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2545), หน้า 19.

2) ความหมายโดยรูปศัพท์

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย ได้อธิบายไว้ว่า “ชุมชน” เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ประชาคม” หมายถึง กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคมแต่มีขนาดเล็กกว่าและมีความสนใจร่วมที่ประสานกันในวงแคบว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคลตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคมแต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา²⁰

ราชบัณฑิตยสถาน ระบุไว้ว่า “ชุมชน” เป็นคำที่บัญญัติใช้ในภาษาไทยอย่างเป็นทางการเมื่อไม่นานมานี้เองจะเห็นได้จากไม่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2393 เพิ่มบัญญัติไว้ครั้งแรกในพจนานุกรมไม่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542²¹ โดยให้ความไว้ว่าหมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน ความรู้สึก และทัศนคติทั้งหมดที่ซึ่งผูกพันปัจเจกบุคคลให้ร่วมเข้าไว้เป็นกลุ่มความหมายของชุมชน โดยรูปศัพท์จึงมีลักษณะใกล้เคียงกับความหมายโดยสามัญสำนึกแต่ที่แตกต่างออกไปบ้าง คือ การเป็นสังคมขนาดเล็กและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

จากความหมายของคำว่า ชุมชน อาจมีผู้เข้าใจสับสนกับคำว่า สังคม จึงมีผู้รู้ได้ให้คำนิยามคำว่า สังคม ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชน หมายถึง สังคม ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับคำว่าชุมชน ระบุไว้ว่า “สังคม” นั้น ให้ความหมายไว้ว่า การคบค้าสมาคมกัน หมู่คนที่เจริญแล้วคบค้าสมาคมกันหรือการพบปะ²²

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชุมชน หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันวงการหรือสมาคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สังคมชั้นสูง²³

สรุปได้ว่า “ชุมชน” ในความหมายโดยรากศัพท์จึงเป็นสังคมขนาดเล็ก คือ เป็นกลุ่มคนที่มีการคบค้าสมาคมกันมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์และมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ถ้าหากเป็นเพียงหมู่ชนที่รวมกันอยู่อย่างหนาแน่นหรือรวมกันมาก ๆ ในบริเวณเดียวกันโดยไม่มีการคบค้าสมาคมและไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันแล้วจะหมายถึงชุมชน ไม่ใช่ชุมชน ดังนั้นถ้าพิจารณาจากรูปศัพท์แล้วครอบครัวจึงเป็นสังคมขนาดเล็กที่สุด ก็มีลักษณะเป็นชุมชนด้วย

3) ความหมายทางวิชาการ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของ “ชุมชน” ไว้หลายท่านดังนี้

²⁰ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ศัพท์สังคม อังกฤษ – ไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2524), หน้า 72.

²¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, อ้างแล้ว, หน้า 272.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 890 – 981.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 817

มาร์วิน อี. โอลเซน (Marvin E Olsen) ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” คือ องค์การทางสังคมประเภทหนึ่งประกอบด้วยพื้นที่บริเวณหนึ่งที่บรรดาสมาชิกตอบสนองความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่และแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนตนเองได้²⁴

เออร์วิน ที. แซนเดอร์ส (Irwin T Sanders) ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” เป็นกลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันในบริเวณเดียวกันภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกันมีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกันมีวัฒนธรรมเดียวกันและมีพฤติกรรมเหมือน ๆ กัน²⁵

เดนนิส อี. พอปลิน (Dennis E Poplin) ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มที่มีการร่วมมือกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน มีการสมาคมแบบเผชิญหน้ากันมีความสนิทสนมรู้จักกันเป็นอย่างดี²⁶

ประสาธ หลักศิลา ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนพวกหนึ่งซึ่งครอบครองบริเวณที่มีอาณาเขตแน่นอน โดยถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณแห่งนั้นและมีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง²⁷

เสาวคนธ์ สุดสวาท ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” เป็นการมารวมกันอยู่เป็นกลุ่มตั้งแต่กลุ่มขนาดเล็ก เช่น ชุมชน ไปจนถึงขนาดใหญ่ เช่น เมือง ประเทศ หรือหมายถึงอาณาบริเวณท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นนั้นมีภาษาพูดเดียวกัน มีจารีตประเพณีเดียวกัน มีความรู้สึกแบบเดียวกันและมีพฤติกรรมไปตามเจตคติซึ่งเป็นไปทำนองเดียวกัน²⁸

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ได้ให้ความหมาย “ชุมชน” หมายถึง พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของคนและหมายความถึงกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น โดยมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์เป้าหมายและจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข²⁹

²⁴Olsen Marvin E, The Process of Social Organization, อังในดารณี สิทธิพงศ์, “ผลสัมฤทธิ์ของอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาชุมชน”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 9

²⁵Sanders Irwin T, Theories of community Development Rural Sociology, อังในดารณี สิทธิพงศ์, “ผลสัมฤทธิ์ของอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาชุมชน”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 9.

²⁶Poplin Dennis E, Communities, A Survey of Theories and Methods of Research, อังใน ดารณี สิทธิพงศ์, “ผลสัมฤทธิ์ของอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาชุมชน”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 9.

²⁷ประสาธ หลักศิลา, ชุมชนชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สภาวิจัยแห่งชาติ, 2519), หน้า 18.

²⁸เสาวคนธ์ สุดสวาท, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524), หน้า 117.

²⁹ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ห.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2525), หน้า 3.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งที่ปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ และสามารถแก้ปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้³⁰

ประเวศ วะสี ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน จะเห็นได้ว่านักวิชาการได้ให้ความหมายของชุมชน แตกต่างกันไปโดยอาจแบ่งออกได้เป็น 3 แนวทาง คือ³¹

(1) ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพันกันและมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับความหมายโดยรูปศัพท์ และอาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์เดียวกัน เช่น ครอบครัว เผ่าชนต่างๆ ด้วย

(2) ชุมชน หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคน เช่น ละแวกบ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น

(3) ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมที่มีวัตถุประสงค์แน่ชัด และรวมตัวกันในระยะเวลาที่นานพอสมควรจนเกิดระบบความสัมพันธ์ และความผูกพันกันขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล พรรคการเมือง กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

จากความหมายโดยสามัญสำนึก ความหมายโดยรูปศัพท์ และความหมายทางวิชาการที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปความหมายของชุมชนได้ว่า หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ชุมชน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่น มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

2.2.2 องค์ประกอบของชุมชนท้องถิ่น

สมเกียรติ ตันสกุล ได้แบ่งองค์ประกอบของชุมชนออกเป็น 5 ประการ คือ

- (1) สถานที่ตั้งหรืออาณาเขต
- (2) ประชาชนหรือพลเมือง
- (3) ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในชุมชน
- (4) บริการสาธารณะสุขภายในชุมชน
- (5) การจัดระเบียบชุมชน³²

พัฒน์ สุจางง ได้แบ่งองค์ประกอบของชุมชนออกเป็น 4 ประการคือ

³⁰ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 6.

³¹ ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2541.

³² สมเกียรติ ตันสกุล, อ่างใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2532, หน้า 24.

- (1) กลุ่มบุคคล
- (2) ครอบคลุมอาณาเขตบริเวณแห่งหนึ่ง
- (3) สภาพความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน
- (4) มีผลประโยชน์และความสะดวกสบายร่วมกัน³³

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้แบ่งองค์ประกอบของชุมชนออกเป็น 4 ประการ คือ

- (1) ประชากรจำนวนหนึ่ง
- (2) สถาบันทางสังคม
- (3) องค์การทางสังคม
- (4) อาณาเขตทางภูมิศาสตร์³⁴

สนธยา พลศรี สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

- (1) คนหรือประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรท้องถิ่นกลุ่มประ

ชาคม ฯลฯ

- (2) สถาบันในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ วัด โรงเรียน องค์กรศาสนา ฯลฯ
- (3) ฝ่ายบริหารชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ อบต. เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ
- (4) อาณาเขตทางภูมิศาสตร์
- (5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (6) ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ
- (7) ทรัพยากรชุมชนท้องถิ่น เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ป่าไม้ แม่น้ำ ฯลฯ
- (8) หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ราชการส่วนภูมิภาคหน่วยงานรัฐจากส่วนกลาง ฯลฯ
- (9) ประชาสังคมนอกชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ นักพัฒนา นักวิชาการ นักวิชาชีพ ธุรกิจ

ฯลฯ

- (10) องค์กรท้องถิ่น ได้แก่ ชุมชน ตำบล อำเภอ กิ่งอำเภอ จังหวัด ประเทศ
- (11) องค์กรท้องถิ่นอื่น ๆ เช่น ไปรษณีย์ ธนาคาร
- (12) อื่นๆ³⁵

สรุปได้ว่า จากแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนอาจสรุปรวมได้เป็นเป็น 3 ประการ คือ

- (1) องค์ประกอบด้านวัตถุและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สถาบันต่าง ๆ วัด สถานที่ราชการ บ้านเรือน องค์การรัฐบาลและเอกชน ตลอดจนพืช สัตว์ แร่ธาตุต่าง ๆ ดิน แม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ ภูเขา ป่าไม้ เป็นต้น

³³ พัฒน์ สุจ้านง, อนามัยชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2537), หน้า 11.

³⁴ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 16.

³⁵ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, อ้างแล้ว, หน้า 21 - 22.

(2) องค์ประกอบเกี่ยวกับคน ได้แก่ จำนวนพลเรือน จำนวนครอบครัว การทำมาหากินของผู้คน ฐานะทางเศรษฐกิจ ระบบการปกครอง ตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ ของคนในชุมชน

(3) องค์ประกอบทางจิตใจ ได้แก่ ความร่วมมือ ความเชื่อศาสนา เจตคติแนวความคิด ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่นักพัฒนาจะต้องมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานและสิ่งสำคัญจะต้องเข้าใจในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่เข้าไปดำเนินการ เพราะการพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องให้การยอมรับและสามารถผสมผสานเข้ากับสภาพแวดล้อม ตามศักยภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

(1) คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาการพัฒนาชุมชน เชื่อมมั่นในความสามารถของคน การดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชนขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาคือพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพในการมีชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

(2) การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

(3) การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพ และพลังความสามารถของชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศิลธรรม และสุขภาพ

(4) การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้นนอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้วต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่นๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุนแต่่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ต้องใช้ทรัพยากรมากเป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

(5) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคล หรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ชุมชน ต้องให้ประชาชนในชุมชนนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้

ความสามารถ ในระดับที่เรียกว่า “คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการแก้ไข ปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง”

(6) ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้การดำเนินการ โดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัดทั้งบุคลากร งบประมาณหรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มี ชีตจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคน และทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนามีไม่เพียงพอ ดังนั้น การจะ ดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใดจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งขีดความสามารถของตนเองมาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อยรัฐก็เข้าไปให้ ความช่วยเหลือมากขึ้น ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐนี้จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

(7) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัดไม่ สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนต้อง ตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตนเอง การใช้ทรัพยากรใน ชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจาก การร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้วยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและ ชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

(8) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันหลายๆ ด้านจะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณและ เวลาที่ใช้ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงาน และ องค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมากต้องใช้การประสานงานที่ดีจึงจะประสบความสำเร็จ

(9) ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ต้องดำเนินไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะ ทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดจึงต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิ่งที่เป็นรูปธรรมกับ นามธรรม ความสมดุลระหว่างการพัฒนาร่างกายกับจิตใจของคน ความสมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

(10) การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็น กระบวนการเป็นวิธีการเป็นโครงการและเป็นขบวนการทางสังคม ดังนี้

(10.1) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) คือ มีความต่อเนื่องของ ปฏิบัติการโต้ตอบต่อกันของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ต่อเนื่องกันจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

(10.2) การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้จึงต้อง กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานให้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายรัฐบาลความ ต้องการของประชาชนในชุมชน และเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

(10.3) การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) ประกอบด้วยเนื้อหาและ แผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชนการสนับสนุนความส่งเสริมความก้าวหน้าของคนในชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาล และการประสานงานระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

(10.4) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของอารมณ์อันก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน การพัฒนาชุมชน จึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Movement) ไม่เฉื่อยชาหรือทอดลอยจะเห็นได้ว่าแนวคิดของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันรับผลที่เกิดขึ้น แนวความคิดดังกล่าวนี้ เป็นแนวทางของการกำหนดความหมายของ “การพัฒนาชุมชน”³⁶

1. ความหมายของการพัฒนาชุมชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย หน่วยงาน นักวิชาการ และนักปฏิบัติการด้านการพัฒนาชุมชนขององค์การระหว่างประเทศ และประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้อย่างมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกัน³⁷ ดังนี้

(1) ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญเรื่องการบริหารและการปกครองของประเทศในทวีปแอฟริกา ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ได้ให้ความหมายของ “พัฒนาชุมชน” ไว้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1948 ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนแต่ถ้าประชาชนด้วยความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างแท้จริง

(2) องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายไว้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1955 ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการสร้างเสริมความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ชุมชน ในปีต่อมาได้ปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการรวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานเข้าเป็นชีวิตของชาติ ทำให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเองเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

(3) องค์การบริหารวิเทศกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายไว้เมื่อปี ค.ศ. 1956 ว่า “การพัฒนาชุมชน” เป็นกระบวนการแห่งการกระทำทางสังคมซึ่งประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดวางแผนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยกำหนดว่ากลุ่มของตนและแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไรมีปัญหาอะไรร่วมกัน แล้วจัดทำแผนของกลุ่มและของแต่ละบุคคลเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้มากที่สุดแล้วเสริมด้วยบริการและวัสดุจากองค์การหรือหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่อยู่นอกชุมชน

(4) นักวิชาการและนักพัฒนาชุมชนในประเทศไทย ได้ให้ความหมาย ของการพัฒนาชุมชนว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนในชุมชนร่วมมือกันวางแผนเพื่อ

³⁶ ดารณี สิทธิพงศ์, “ผลสัมฤทธิ์ของอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาชุมชน”, สารนิพนธ์ศาสตราจารย์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, หน้า 42.

³⁷ ไพรัตน์ เตชะรินทร์, การพัฒนาชนบท : ทางเลือกอื่นมีหรือไม่ , อ่างแล้ว, หน้า 33.

ปรับปรุงสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่มการพึ่งตนเองของประชาชนเป็นสำคัญ แต่ถ้าประชาชนไม่เกิดความริเริ่มด้วยตนเอง รัฐบาลก็ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นและถ้ามีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกชุมชนได้

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการพัฒนาคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอ และร่วมมือกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน ตามแผนและโครงการที่กำหนดไว้โดยใช้ทั้งความสามารถของคนในชุมชนและสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

2. เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ การพัฒนาคนให้มีความสุข และการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้และมีความสุข ดังนี้

2.1 การพัฒนาคนให้มีความสุข

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ให้ทัศนะว่า คนมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้น และเป็นผู้ที่สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้สิ้นสุด คนจึงเป็นเป้าหมายสูงสุด หรือเป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) ของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม และมีความสุข โดยมีวิธีดังต่อไปนี้

(1) การพัฒนาคนให้มีความรู้ คือ ทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการประกอบกิจการงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และครอบครัว มีความรู้ทางการเมืองและความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเฉลี่ยฉลาดมีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งพาตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้เป็นต้น

(2) การพัฒนาคนให้มีความดี คือ ทำให้คนเป็นคนดีทั้งในการคิด การพูดและการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่าง ๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติชั่วได้ เป็นต้น

(3) การพัฒนาคนให้มีความสุข คือ การทำให้คนมีความสุข มีจิตใจดีงามเยือกเย็นมั่นคง ผ่องใส ไม่มีความเครียด มีความสุขุมเยือกเย็น มีเมตตากรุณา รู้จักความพอเพียง รู้จักประมาณ เข้าถึงสัจธรรมของชีวิต มองโลกในแง่ดี ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ได้ เป็นต้น³⁸

2.2 การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้และมีความสุข

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันมารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรัก และความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้อิกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะการรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็น

³⁸ไพรัตน์ เตชะรินทร์, การพัฒนาชนบท : ทางเลือกอื่นมีหรือไม่ , อ่างแล้ว, หน้า 34.

องค์กร (Community Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อยขึ้น (Community Network) ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น (Civil Community) มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงลักษณะสำคัญของชุมชนที่เข้มแข็ง ดังนี้

ดารณี สิทธิพงศ์ สรุปไว้ว่า ชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ คือ

(1) มีจิตสำนึกชุมชน หรือ เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ คือ สมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียมกันและมีมิตรภาพยอมรับในศักยภาพของกันและกัน และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน

(2) มีจิตวิญญาณชุมชน คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัตถุประสงค์ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมีชีวิตวิญญาณชุมชนมีความสุข จิตวิญญาณชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่น ๆ อีกด้วย เพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจแข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะร่วมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

(3) เป็นชุมชนเรียนรู้ คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชน และความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติ หรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกันหรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

(4) มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชน และจิตวิญญาณชุมชนผนึกกำลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

(5) มีการจัดการชุมชนที่ดี คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผนและจัดกระบวนการดำเนินงาน และประเมินผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(6) มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนเข้าด้วยกันด้วยกระบวนการดำเนินงาน และประเมินผลการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(7) มีภาวะคณะกรรมการ คือ คณะกรรมการเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิด หรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น และทำประโยชน์เพื่อชุมชนโดยสรุป คณะกรรมการที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งคือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวความคิดต่าง ๆ ของสมาชิกขององค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

(8) เป็นชุมชนพึ่งตนเอง คือ สมาชิกองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือ หรือพึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งในยามที่ปกติและประสบกับภาวะวิกฤติต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึ่งประสงค์

(9) เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งมีผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข เมื่อคนมารวมเป็นชุมชน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสุข บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

(10) เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไปได้ โดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง³⁹

สนธยา พลศรี กล่าวถึง ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะ ดังนี้

(1) สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

(2) สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึก การพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน

(3) สมาชิกชุมชนเลือกกำหนด คณะกรรมการ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

(4) มีกระบวนการชุมชน ที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้างโปร่งใสและมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด

(5) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ดำเนินงานติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน

(6) สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

(7) มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คนและหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

(8) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

(9) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาอาจเป็นชุมชน/ชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่นภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่นๆ ในลักษณะมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม⁴⁰

นอกจากนี้ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง 4 ประการ⁴¹ คือ

³⁹ ธารณี สิทธิพงศ์, “ผลสัมฤทธิ์ของอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาชุมชน”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, อ่างแก้ว, หน้า 44.

⁴⁰ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, อ่างแก้ว, หน้า 24 – 25.

⁴¹ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, อ่างแก้ว, หน้า 19.

(1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ชุมชนนั้นจะรู้ทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

(2) เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (Community Management) ด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดการกระบวนการขององค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผน การประเมินผล

(3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) อาจแสดงถึงความภักดีต่อชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ห่วงแทน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

สรุปได้ว่า จากแนวคิดและความหมายของการพัฒนาชุมชน เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนและกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และลักษณะสำคัญของชุมชนเข้มแข็งดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งหากคณะกรรมการทุกชุมชน ในตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการพัฒนาชุมชนให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกชุมชน รักและห่วงหาอาทรชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ กับบุคคลอื่น เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีการจัดการวางแผนงานในการทำงานภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในยุคปัจจุบันและพัฒนากลุ่มคนให้มีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ตลอดจนทำให้คนในชุมชนมีความสุข จากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ย่อมถือได้ว่าชุมชนมีผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาชุมชนและมีความยั่งยืนในการพัฒนาต่อไป

2.3 กระบวนการพัฒนาชุมชน

เป็นกระบวนการความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ โดยการทำงานร่วมกัน ใช้ความพยายามร่วมกัน และไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และเป็นกระบวนการความคิดที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะความร่วมมือ “เบญจภาคี” ซึ่งได้แก่ องค์กรประชาชน ภาคีรัฐ ภาคีธุรกิจองค์กรเอกชน และนักวิชาการเข้ามาร่วมในการพัฒนาเพื่อเสริมพลังของแต่ละฝ่ายให้แข็งแกร่ง โดยการคิดและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างปฏิสัมพันธ์ มีการปฏิบัติอย่างจริงจังจนปรากฏฐานของความรักความเมตตาโดยไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และคำนึงถึง

(1) ประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยเปลี่ยนเป้าหมายจากหน่วยงานมาเป็นประชาชน

(2) สหวิชาการแบบองค์รวมโดยเปลี่ยนความเชื่อที่จะทำเป็นส่วน ๆ แล้วนำมาผสมผสานกันให้เป็นการนำความจริงทั้งหมดมาจัดการไปพร้อมกัน

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชน นำประชาชนมาร่วมโครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานไปให้ประชาชนมีแผนการพัฒนาของแต่ละหน่วยงานที่เข้าไปร่วมทำงาน

(4) การร่วมกันทำงาน นำกิจกรรมที่หลากหลายของหน่วยงานมาผสมผสานโดยการค้นหาความคิดร่วมกันและการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้นให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ได้ให้ข้อเสนอ “กระบวนการใหม่ในการพัฒนา” หรือฐานความคิดใหม่ในการพัฒนาชุมชน⁴² ไว้ว่า การรวมพลังสร้างสรรค์บนฐานแห่งความรู้รักสามัคคี จะทำให้เป็นการพัฒนาที่ทรงพลังมีประสิทธิภาพและได้ผลสูงสุด การบูรณาการนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี

⁴²ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, นักการธนาคารผู้นำขบวนการชุมชนไทย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2550), หน้า 11.

และสังคมที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมดุล และสามารถดำเนินไปอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่พึงปรารถนา ประชาชนและชุมชนเป็นแกนหลัก โดยเป็นผู้กำหนดความต้องการในการพัฒนาเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการพัฒนาและเป็นผู้รับผลการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ชุมชนและองค์กรชุมชน คือ กลไกและกระบวนการสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการปรับปรุงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติการกิจกรรมร่วมกันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความเป็นจริงในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

2.4 หลักการพัฒนาโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

การพัฒนาโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง มีความหมายถึง การพัฒนาของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน กล่าวคือ การพัฒนาของประชาชน เป็นความรู้ความสามารถของประชาชน โดยการเรียนรู้อย่างมีระบบ การพัฒนาเพื่อประชาชนเป็นการพัฒนาของหน่วยงานภายนอกชุมชนที่ดำเนินการให้กับประชาชน โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชน การพัฒนาโดยประชาชนเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ลงมือทำการพัฒนาชุมชนตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จะเป็นวิธีที่จะจัดการให้ประชาชนร่วมกันเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาปัญหาชุมชน กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ตัดสินใจเลือกกิจกรรมดำเนินการ และประเมินผลสรุป โดยมีหลักการดังนี้

(1) ร่วมมือกันอย่างพันธมิตรที่เท่าเทียมกัน ด้วยวิสัยทัศน์ร่วมกัน นับถือกัน พยายามทำด้วยกันและยอมรับกัน

(2) กระตุ้นและดำเนินการในการเสริมพลังความพยายามพัฒนาของประชาชนทุกหนทุกแห่ง

(3) มาตรการกำหนดมาจากเบื้องต้นต้องเปลี่ยนกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้นำอย่างต่อเนื่อง โดยการพื้นฐานความสามารถหลายด้านเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

(4) รูปแบบเทคนิค วิธีการที่ถ่ายทอดลงมาให้ประชาชนต้องเปลี่ยน เป็นการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและแห่งทรัพยากรอย่างสะดวกผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้อำนวยความสะดวกสร้างให้ประชาชนสั่งสมความรู้

(5) การอำนวยความสะดวกให้ประชาชนวางแผน งานโครงการพัฒนาต้องการความอดทนและทักษะการปฏิบัติในการสนับสนุนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ดังนั้น จึงควรเสริมพลังความพยายามของประชาชนให้มีความสามารถนี้ให้ได้

(6) การจัดการให้ปฏิบัติได้จนเป็นนิสัยต้องเปลี่ยนจากการควบคุม สั่งการไปเป็นการให้มีส่วนร่วมและสร้างความสามารถของประชาชน

ประเวศ วะสี ได้สะท้อนถึงองค์รวมของการพัฒนาตามกระบวนการที่คนใหม่นี้โดยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาที่ให้คุณค่าแก่ชีวิตจะต้องนำเสาหลัก 5 ประการของสังคมไว้ทั้งหมด ได้แก่

- (1) จิตใจที่มีธรรมะ
- (2) แบบแผนทางความคิด
- (3) ความสมดุลภาพของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
- (4) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

(5) ชีวิตชุมชน

ความเป็นชุมชน หมายความว่า เราจะต้องไปพร้อม ๆ กันทุกด้านแต่ละด้านต้องเชื่อมโยงกันเป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ในลักษณะที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันโดยเป็นระบบโดยไม่ให้เกิดผลเสียหายกับด้านใดด้านหนึ่ง ที่เรายกตัวอย่างกันมาก ๆ คือ ในอดีตเราพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แสดงว่าเราพัฒนาเพื่อมุ่งที่จะยกระดับรายได้เพียงอย่างเดียวและคาดว่าเมื่อรายได้สูงขึ้น แล้วจะทำให้การพัฒนาสาขาอื่น ๆ ตามมาเราส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้มีรายได้มีเงินจากต่างประเทศเข้ามามาก ๆ แต่ต้องมีการพัฒนาสาขาอื่น ๆ ตามมา เราส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้มีรายได้เงินตราเข้ามา แต่ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเกิดมลพิษ เป็นต้น ดังนั้นการมุ่งพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งโดยไม่บูรณาการและไม่มีแบบที่เป็นองค์รวมไปพร้อมกันอย่างเท่าเทียมและคำนึงถึงผลกระทบซึ่งกันและกันก็เกิดปัญหาความไม่ยั่งยืน⁴³

2.5 การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง ตัวแบบการพัฒนาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้สรุปย่อสาระสำคัญของแนวคิดการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้โดยเฉพาะการพิจารณาประเด็นหลักต่อไปนี้

1) ประเด็นที่ว่าเป็นที่ตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาสามารถจะสร้างความเจริญได้เอง นับได้ว่าเป็นความเข้มแข็งของทั้งคนและของท้องถิ่น ถ้าไม่พัฒนาคนในท้องถิ่นจะทำให้ท้องถิ่นไม่ยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาคนจึงเป็นกุศโลบายของการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2) หลักการพัฒนา 10 ประการ คือ

(1) หลักช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุดจนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่ช่วยตนเอง และพึ่งตนเองได้จะทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

(2) หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไปเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แบบค่อยเป็น ค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาคอนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

(3) การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว การใช้ทรัพยากรจากบริบทที่ใกล้ ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุด และสามารถที่จะวางแผนใช้ทรัพยากรที่พอดีทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยไป การอาศัยทรัพยากรที่ใกล้ตัวเป็นการใช้เงินมากและอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

(4) การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดปัญญาสามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนได้

⁴³ ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล, อ่างแล้ว, หน้า 19.

(5) วัฒนธรรมและคณะกรรมการท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน จะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงาม และผู้นำท้องถิ่นให้จะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไปเป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นสลายทำให้ทั้งเข้มแข็งและยั่งยืน

(6) ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผล จะต้องจัดทำในรูปของหนึ่งโครงการมีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบมีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้าและกระบวนการทำงานที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบเมื่อโครงการดำเนินงานไปแล้วสามารถประเมินผลและประสิทธิภาพได้

(7) การประสานงาน เป็นหน่วยงานของทางราชการและเอกชนจะต้องมีการประสานความร่วมมือในการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานของทางราชการและเอกชนสามารถประสานงาน ให้ความร่วมมือกันได้อย่างดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

(8) การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนอย่างตรงประเด็น ในการทำงานเชิงรุกนั้นชาวบ้านในท้องถิ่นจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

(9) ความมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาคนหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยขาดหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญคือคุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นไทย ดังนั้นการพัฒนาจะต้องทำควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

(10) การเชื่อมประสานด้วยเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพความเป็นท้องถิ่นของไทย เทคโนโลยีที่ดีนั้นจะต้องเป็นเทคโนโลยีช่วยให้เกิดการพัฒนาคคน แล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

3) วิธีการพัฒนา เป็นการลงมือปฏิบัติไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาวิธีการพัฒนาจึงมุ่งที่ตัว “คน” เป็นสำคัญ กระบวนการที่นำมาใช้ในการพัฒนา ได้แก่ วิธีการให้การศึกษาอบรม วิธีการทำงานกับกลุ่มคนวิธีพัฒนาแบบมีส่วนร่วมกล่าวคือ นักพัฒนาและผู้ถูกพัฒนาจะต้องร่วมกันตั้งแต่การวางแผน และปฏิบัติงานกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และวิธีทำงานกับหน่วยงานเป็นการส่งเสริมให้หน่วยงานเข้ามาช่วยท้องถิ่นในส่วนที่ขาดเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง⁴⁴

2.2.4 อุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง⁴⁵ ดังนี้

1) ในการพัฒนาแบบเดิมเรามักมองกันว่าประชาชนเป็นผู้ไม่รู้ ไม่มีความคิดในการพัฒนาจึงเป็นการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีบทบาทในการนำการพัฒนาในทุกด้านโดยถือกันว่าข้าราชการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมากที่สุดเมื่อเข้าไปปฏิบัติในชุมชนและเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้การปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนี้จำเป็นที่เราจะต้องให้ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้โดยกระทำทุกวิถีทางให้ทางชาวบ้านเสนอภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวเองออกมาให้ได้การดำเนินการ

⁴⁴ สุธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว, หน้า 22 – 23.

⁴⁵ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, อ่างแล้ว, หน้า 21-22.

โดยราษฎรเองแม้จะทำให้เกิดความยั่งยืนแต่การเริ่มต้นก็ใช้เวลานานมาก สามารถเกิดขึ้นได้เพียงบางชุมชนเท่านั้น เพราะในปัจจุบันได้เกิดปัญหาชุมชนล่มสลายต่างคนต่างอยู่ในชุมชนมีผู้มีอิทธิพล และคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น หากรอให้มีการวิวัฒนาการไปเองบางชุมชนอาจไม่ทันการ

2) ผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนามักจะท้อแท้ ที่มองเห็นว่าชุมชนล่มสลายและขาดการมีส่วนร่วมและมักจะเป็นข้ออ้างว่าพัฒนาไม่ได้แน่นอนและก็พากันละทิ้ง ซึ่งทำให้ชุมชนนั้นขาดโอกาสที่จะมีผู้เข้าไปร่วมเป็นภาคีการพัฒนา ดังนั้น ควรตั้งสมมติฐานว่าชุมชนเป้าหมายมีลักษณะของชุมชนที่ล่มสลายคือ ต่างคนต่างอยู่มาเป็นเวลานานทำให้ความร่วมมือจากชาวบ้านทั้งชุมชนในการพัฒนาน้อยแนวทางที่เป็นไปได้ คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีความคิดเห็นร่วมกันในชุมชนเพียงจำนวนหนึ่งก่อนเรียกว่า “กลุ่มสนใจ” ซึ่งกลุ่มจะขยายผลไปสู่การพัฒนาที่มากขึ้นต่อไปเอง โดยหลักความสำคัญคือ ต้องทำให้กลุ่มดังกล่าวมีความอิสระในการเคลื่อนไหว ไม่ถูกรอบของทางราชการครอบงำความคิด ผู้ประสานงานการพัฒนาที่จัดจากหน่วยต่างๆ จะเป็นผู้สนับสนุนทางแนวความคิดอย่างต่อเนื่อง

3) ชาวบ้านในชนบทมักไม่กล้าแสดงออก แม้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตามทำให้การวางแผนการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ไม่สามารถประเมินผลได้ในทันที วิทยากรจึงต้องทำให้ชาวบ้านกล้าแสดงออกในความคิดเห็นต่างๆ ให้ได้ด้วยกระบวนการดังกล่าว เพื่อให้สามารถประเมินผลได้ทุกขั้นตอน ซึ่งจะทำให้มีการเปลี่ยนกระบวนการที่เหมาะสมได้อย่างต่อเนื่อง

4) ในพื้นที่เป้าหมายส่วนใหญ่ชุมชนจะมีลักษณะที่ล่มสลาย ผู้นำชุมชนตามกฎหมายไม่มีลักษณะเป็นผู้นำธรรมชาติ เช่น ในอดีต ชาวบ้านมักให้ความยอมรับอย่างไม่จริงใจ ความร่วมมือในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาจึงมีน้อย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงจำเป็นต้องค้นหาผู้นำธรรมชาติที่มีบทบาทในการพัฒนาต่อไปให้ได้ และสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นอย่างแนบเนียนได้ เป็นการสร้างกลุ่มอำนาจขึ้นมาคู่กับคณะกรรมการชุมชนแต่จะทำงานไปด้วยกันอย่างสอดคล้อง อาจหาได้โดยเร็วจากการจัดการประชุมแบบมีส่วนร่วม

5) การแก้ไขปัญหาการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย เห็นว่าส่วนราชการเป็นภาคีการพัฒนาที่มีระบบและแข็งแกร่งมากที่สุดแต่เดิมมีข้อบกพร่องในเรื่องการถูกกำหนดกรอบและรูปแบบในการปฏิบัติงานที่เป็นอุปสรรคมากที่สุด คือ ระบบสั่งการจากข้างบนอย่างไรก็ตามหากสามารถทำให้ส่วนราชการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของอาสาสมัครเพื่อการพัฒนาชุมชนได้ก็จะทำให้มีผู้ประสานงานการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดเวลาในการสร้างกลุ่มสนใจโดยอาศัยความเชื่อมั่นของชาวบ้านที่มีต่อข้าราชการอยู่แล้วในขั้นต้น

2.2.5 แนวทางการพึ่งตนเอง

เย็นใจ เล่าหวนิช กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาส่วนใหญ่จะมีจุดหมายอยู่ที่การเพิ่มรายได้ หรือการเพิ่มผลผลิต โดยหวังว่าการเพิ่มรายได้จะทำให้คนอยู่ดีกินดี แต่ไม่ได้มองปัญหาสำคัญคือ รายจ่าย คนยิ่งรายจ่ายมาก เปรียบเสมือนโองังกันรั้ว ถ้าไม่อุดรูรั้ว เปลี่ยนนิสัยให้เป็นคนประหยัดอดออมแล้วการพัฒนาจะไม่ได้ผลการพัฒนาที่ถูกต้องนั้น มีอุดมการณ์ว่า ขยันอย่างฉลาด ปราศจาก

อบายมุขพึ่งตนเองด้วยศักดิ์ศรี มีวินัย ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน เห็นความทุกข์ยากของเพื่อนบ้านเป็นภารกิจที่ต้องช่วยแก้ไข⁴⁶

อภิชาติ ทองอยู่ ได้กล่าวถึง ทางเลือกชุมชนชนบทไทยไว้ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 เป้าหมายของการผลิต ควรจะเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวให้มีกินมีใช้ตลอดปีผลผลิตส่วนเกินจึงขาย

ประการที่ 2 สถาบันกันชนทางเศรษฐกิจ ชนบทควรมีสถาบันกันชนทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนมีอำนาจต่อรองกับองค์กรภายนอกมากขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรขึ้น

ประการที่ 3 สถาบันประกันสังคม ประชาชนในชนบทควรมีสถาบันสังคมในระดับชุมชน เช่น ธนาคารข้าว สหกรณ์ หรือกองทุนต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันการดำรงชีพของประชาชนในชนบท

ทางเลือก 3 ประการนี้ จะต้องสอดคล้องและส่งเสริมขนบธรรมเนียมอันดีงามและประสานความสัมพันธ์ของคนในชนบทไว้ด้วยกัน⁴⁷

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ กล่าวว่า ปัจจัยสร้างสรรค์ที่ขาดไม่ได้สำหรับการสร้างระบบการพึ่งตนเอง มีดังนี้

1) จิตสำนึกและความตื่นตัว (Awareness) ให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในหลักการที่ว่า “คนจนสามารถช่วยตัวเองพร้อมๆ กับช่วยเหลือผู้อื่นได้”

2) การจัดตั้งองค์กร การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไม่ใช่เรื่องระดับปัจเจกบุคคล (Individual) แต่ต้องเป็นการทำกิจกรรมร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน

3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม สมาชิกจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน

4) การสำแดง (Manifestation) ศักยภาพของกลุ่มสามารถแสดงออกได้ 2 ทางคือ

(1) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) เป็นการแสดงพลังสามัคคีภายในกลุ่มเพื่อลดการพึ่งพาหรือการถูกเอาเปรียบจากภายนอก

(2) การต่อรองกับภายนอก (Bargaining Power) เป็นการแสดงพลังที่มีอยู่ด้วยการต่อรองภายนอกกลุ่ม ทั้งทางด้านราคา หรือบริการ หรือเพื่อรักษาความเป็นอิสระของกลุ่มซึ่งการแสดงพลังของกลุ่มทั้ง 2 วิธีนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กัน⁴⁸

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ กล่าวว่า การพัฒนาประเทศในปัจจุบันทำให้ชนบทไทยเสียเปรียบชุมชนเมือง การพัฒนาที่แท้จริงต้องพัฒนาคนเพื่อเพิ่มคุณภาพของคน ซึ่งคุณภาพของคนมี 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจที่มีความมั่นคง คุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความขยันขันแข็ง ความรู้ดีรู้ชั่ว และซื่อ

⁴⁶ เย็นใจ เลหาวิช, ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมเทศ,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประชาชน, 2521), หน้า 11.

⁴⁷ อภิชาติ ทองอยู่, ทิศนะว่าด้วยวัฒนธรรมกับชุมชนทางเลือกใหม่ของงานพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2527), หน้า 44.

⁴⁸ กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, การพึ่งตัวเองศักยภาพในการพัฒนาของชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530), หน้า 51.

ความสามารถทางเทคโนโลยี ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการผลิตสินค้าการบริการ และการประกอบอาชีพ การพัฒนาคนเป็นจุดเบื้องต้นของการพัฒนา เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ สหกรณ์ เพื่อผสมผสานประโยชน์ของสมาชิกในพื้นที่ เสริมสร้างการพัฒนาบุคคล ให้มีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง มีสามัคคีธรรมในทางเศรษฐกิจและสังคม มีขีดความสามารถทางเทคโนโลยี สามารถติดต่อกับองค์กรภายนอกบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน⁴⁹

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นจะต้องถือว่า บ้านเป็นองค์ประธานของการพัฒนา ประชาชนต้องได้รับความรู้ มีความสำนึก มีความรับผิดชอบในความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้น ประชาชนต้องมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกการพัฒนาที่สนับสนุน และเกื้อกูลการดำรงชีวิตของประชาชนเอง เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ วัฒนธรรม สังคม และการเมือง ให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่ตนมีอยู่และร่วมมือกับสมาชิกของชุมชนพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ประชาชนร่วมกำหนด ซึ่งอาจจะไม่ใช่เงิน ความเจริญก้าวหน้า ความทันสมัยแต่อาจจะเป็นความเรียบง่าย สันติธรรม สันโดษและสมถะ การพัฒนาที่ถือเอาชีวิตคนเป็นศูนย์กลางนี้ไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยี ระบบตลาด ระบบเงินตรา ถนน ไฟฟ้า แต่พัฒนาคนให้รู้จักเลือก รู้จักรับอย่างรู้เท่าทัน เพื่อมิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ การพัฒนาอย่างนี้เรียกว่า “การพัฒนาคนทั้งระบบ”⁵⁰

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศ์ธร ได้กล่าวว่า องค์กรประชาชนในการพัฒนาชนบทคือตัวแทนของประชาชนในชนบทที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือคณะบุคคล โดยมีการแบ่งภาระหน้าที่กันทำ และรับผิดชอบในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งองค์กรประชาชนนี้อาจจำแนกได้ตามวัตถุประสงค์ได้ 4 ประการ คือ

- 1) กลุ่มเศรษฐกิจหรือกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มชาวนา กลุ่มชาวสวน
- 2) กลุ่มการปกครอง และป้องกันชุมชน เช่น กลุ่มอาสาสมัครป้องกันชุมชน
- 3) กลุ่มด้านการศึกษา และวัฒนธรรม เช่น กลุ่มอนุรักษ์ศิลปะพื้นเมือง
- 4) กลุ่มบริการสังคม เช่น ธนาคารข่าว สหกรณ์ กลุ่มศรี⁵¹

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า ทางออกของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน คือ พุทธเกษตรกร หรือเกษตรกรแผนใหม่ซึ่งพุทธเกษตรกรมีหลักการอยู่ที่จิตใจจะต้องมีความเชื่อมั่นมีอิสระจากการพึ่งพาทภายนอก ทั้งทางรูปธรรม และนามธรรม ทางด้านรูปธรรมได้แก่ ลดการพึ่งพาทางด้านปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช) สินค้าประเภททุน (เครื่องจักร) ราคาสินค้าผูกพันกับตลาดภายนอกชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ทางด้านนามธรรม ได้แก่ เพิ่มคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีความสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลมากกว่าจะเอาไรต์เอาเปรียบหรือกอบโกยเอา

⁴⁹วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, วิพากษ์เศรษฐกิจทุนนิยมคืนสู่ชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีธรรม, 2542), หน้า 104.

⁵⁰กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : เอดิสันเพรสโปรดักส์, 2544), หน้า 69.

⁵¹ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศ์ธร, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546), หน้า 49.

เปรียบธรรมชาติทำให้เกิดแบบแผนการผลิตที่มีความสัมพันธ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดสติปัญญาสามารถดำรงชีวิตโดยอาศัยวิจารณ์ญาณของตนเองอย่างถูกต้องความเป็นจริง⁵²

ระพี สาคริก กล่าวว่า งานพัฒนา คือ งานสร้างประโยชน์สุขให้แก่มนุษย์และสร้างความมั่นคงโดยการสร้างความสมดุลธรรมชาติ การพัฒนาต้องรักษาความสัมพันธ์ของธรรมชาติกับสิ่งต่างๆ เช่น ปัจจัยการผลิต ปัจจัยการเป็นอยู่ของคน ปัจจัยที่รักษาไว้ซึ่งพื้นฐานของธรรมชาติและปัจจัยทางสังคมให้อยู่ในสภาพที่เชื่อมโยงกันและถ่วงดุลกันไว้อย่างเหมาะสม⁵³

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาชนบทจะต้องเปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาจากข้างนอกเข้าไปข้างในเป็นจากข้างในมาสู่ข้างนอกการพัฒนาที่ถูกต้องเริ่มต้นที่ศักยภาพและภูมิปัญญาของประชาชน ประชาชนจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเองซึ่งจะเกิดจากศรัทธาและเห็นคุณค่าแห่งประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง ประชาชนจะเป็นผู้แสวงหาแนวทางเลือกของตนเองบนรากฐานแห่งคุณธรรม องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาควรที่จะมีบทบาทเพียงเพื่อเสริมกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นตัวเองของประชาชนแนวความคิดการพัฒนานี้ไม่ได้ปฏิเสธอำนาจรัฐระบอบตลาดแต่การพัฒนาควรที่จะพึ่งตนเองให้มากที่สุดการติดต่อสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกอย่างมีศักดิ์ศรี รู้เท่าทันและมีจุดยืนของตัวเอง

2.2.6 การสร้างชุมชนเข้มแข็ง

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดชุมชนเข้มแข็งนั้นมีมานานแล้ว มีการกล่าวถึงกันใน 3 กระแสสำคัญ คือ ชุมชนในกระแสวัฒนธรรมชุมชน ในกระแสเศรษฐกิจชุมชน และกระแสประชาสังคม ดังนี้

1) ชุมชนในกระแสวัฒนธรรมชุมชน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา กล่าวถึง ชุมชนเข้มแข็งในกระแสวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง ไว้ว่า ในกระแสวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดว่า ชุมชนในอดีต ความเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเอง แต่ถูกผลกระทบจากการพัฒนาตามภาวะทันสมัย จนสูญเสียความเป็นชุมชนไป อย่างไรก็ตามลักษณะของชุมชนไทยมีการเกาะเกี่ยวผูกพันกันทางจิตใจหากมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นและสร้างเอกลักษณ์ให้ดำรงอยู่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้กลับคืนมาได้ ซึ่งมีใช่เป็นการถอยกลับไปหาอดีต แต่เป็นการฟื้นฟูความเอื้ออาทร ความผูกพัน และดำรงความเป็นชุมชนไว้โดยผสมผสานกับวัฒนธรรมภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ปล่อยให้ถูกกระแสการเปลี่ยนแปลงพัดพาไปจนชุมชนแตกสลายไป แต่ต้องพัฒนาไปโดยฟื้นฟูจากลักษณะเดิมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความรักกันฉันพี่น้อง แบ่งปันช่วยเหลือไม่เอาเปรียบข่มเหงกัน ความเป็นส่วนหนึ่งของชาติปไตย ที่เน้นราษฎรธรรมตา ชุมชนชุมชนและการโยงชุมชนเข้าด้วยกัน เน้นการจัดองค์กรเล็กๆ ของประชาชนเหล่านี้ ชุมชนจึงต่อรองอำนาจรัฐได้เป็นประชาธิปไตยของราษฎรธรรมตาจริงๆ ซึ่งความสำเร็จน่าจะมี 3 ประการคือ

⁵² พระไพศาล วิสาโล, “ธรรมะในงาน ธรรมะในใจ”, กรุงเทพธุรกิจ, (7 กุมภาพันธ์ 2547) หน้า

⁵³ ระพี สาคริก, “ปรัชญาแห่งความพอเพียง”, มติชน, (19 สิงหาคม 2549) : 13.

(1) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การรักษาชุมชนไว้ได้นั้น จะต้องฟื้นฟู และพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ ผลผลิตให้มีกินมีใช้ เหลือแล้วจึงขาย ซึ่งในอดีตชุมชนชุมชนเคยมีเสถียรภาพเพราะมีทรัพยากรสมบูรณ์ เมื่อชุมชนอยู่ได้ก็เชื่อมโยงตาข่ายกันขณะเดียวกันเนื่องจากปัจจุบันทรัพยากรในชุมชนมีจำกัด จึงจำเป็นที่จะต้องให้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตของทรัพยากร แต่ต้องเป็นเทคโนโลยีที่ชาวบ้านรับได้ และควบคุมได้ เป็นการประสานวัฒนธรรมชุมชนกับวัฒนธรรมสากลซึ่งเป็นเงื่อนไขทางวัฒนธรรม

(2) ทางการเมือง คือ การปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านรวมพลังกันกระทำการต่างๆ ด้วยตนเอง แม้ว่าวัฒนธรรมชุมชนยังดำรงอยู่แต่อาจปรากฏเพียงรูปพิธีกรรมมากกว่าจะเป็นอุดมการณ์ การรื้อฟื้นจิตสำนึกแจ่มชัด จะทำให้ชาวบ้านรวมพลังกันต่อสู้แม้ฐานเศรษฐกิจอาจจะเสียหายไปบ้าง จิตสำนึกแห่งความเป็นชุมชน ก็สามารถที่จะมีพลังและสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ได้เพียงแต่รูปแบบภายนอกอาจแตกต่างไปจากเดิม การค้นหาจิตสำนึกในประวัติศาสตร์แห่งชุมชน และการนำมาถ่ายทอดใหม่ให้คนรุ่นปัจจุบันและเยาวชนจึงมีความสำคัญมากเนื่องจากหน้าที่ในการค้นหาและถ่ายทอดนี้เป็นปัญญาชน ความสำเร็จของการยกจิตสำนึกของชาวบ้านให้แจ่มชัด จึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาชนกับชาวบ้านอย่างมากและที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการร่วมมือกับชุมชนนั้นอื่นเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อต่อกรกับรัฐและนายทุนเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดินและให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้การพัฒนาชนบทมากขึ้นในการยกจิตสำนึกของชาวบ้าน นอกเหนือจากการทำให้ชาวบ้านมีความสำนึกแจ่มชัดในวัฒนธรรมชุมชนแล้ว ชาวบ้านควรรับรู้ปัญหาของเขาในบริบทของประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย รู้เรื่องการเมืองและสังคมนอกชุมชนตลอดจนการรับรู้การเอารัดเอาเปรียบ ที่รัฐและระบบทุนนิยมได้กระทำต่อชุมชน ทั้งนี้จากแง่มุมของชาวบ้านและชุมชน

(3) ทางวัฒนธรรม คือ นอกจากการค้นหาวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นสาระของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนแล้ว การประสานแนวคิดกับศาสนาก็เป็นสิ่งจำเป็นเพราะที่ผ่านมามาศาสนาพุทธและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องยังอยู่ห่างจากวัฒนธรรมชุมชน แต่เกี่ยวข้องกับรัฐและผู้ปรารถนาจะหลุดพ้นมากกว่าจะเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนธรรมดาจึงพยายามที่จะผลักดันให้พุทธจักรช่วยทำให้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนประสบผลสำเร็จได้มากขึ้น⁵⁴

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนในกระแสวัฒนธรรมชุมชนในประเทศไทยได้ก่อตัวขึ้นจากนักพัฒนาเอกชนได้เข้าไปฝังตัวอยู่ในชุมชนในช่วงหลัง พ.ศ.2520 เป็นต้นมาและเรียกร้องให้มีการรื้อฟื้นคุณค่าและความดีงามในวัฒนธรรมแบบเดิมให้กลับคืนมาและยังเรียกร้องให้ชนชั้นกลางเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมที่ติงงานของชาวบ้าน เพื่อเป็นการคืนพื้นที่ทางวัฒนธรรมให้ชาวบ้านอีกด้วยและนี่คือการนำไปสู่แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบันโดยที่นักวิชาการในแนววัฒนธรรมนิยมมักจะมองว่า ชาวบ้านได้สูญเสีย อำนาจในการได้เข้าแย่งอำนาจในการจัดการ โดยอ้างมีประสิทธิภาพมากกว่า และเพื่อความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศภายใต้กรอบการพัฒนาซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดเพียงฝ่ายเดียวและผล

⁵⁴ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, บ้านกับเมือง, (กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมสถาบันหมู่บ้านร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านอีสานและสร้างสรรค์, 2529), หน้า 194-204

จากการจัดการของรัฐที่เน้นการพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมในช่วงที่ผ่านมาทำให้มีการดูทรัพยากรทั้ง วัตถุประสงค์และแรงงานออกจากชนบทไปสู่เมือง ดังนั้นการจัดการแบบดั้งเดิมของชาวบ้านที่มีความสามารถในการรวบรวมตัวกัน ต้องสั่นคลอน บ่อยครั้งที่ชุมชนเหลือแต่คนชราและเด็ก ยกแก่ การรวมตัวกันเพื่อปฏิบัติกิจกรรมตามแบบอย่างที่เคยปฏิบัติมา⁵⁵

สรุปแนวคิดความเข้มแข็งชุมชนในกระแสวัฒนธรรมชุมชน มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชนว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนไทยดำรงอยู่ได้ดังนั้นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ต้องมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยจัดสำนึกเห็นคุณค่าของคนในชุมชน มีความร่วมมือกันของคนในชุมชน และมีการสานต่อเชื่อมโยงนำเอาสิ่งดี ๆ ของวัฒนธรรมภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนด้วย

2) ชุมชนเข้มแข็งในกระแสเศรษฐกิจชุมชน

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย กล่าวถึง แนวคิดในกระแสเศรษฐกิจชุมชน มีความใกล้เคียงกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งแนวคิดนี้เชื่อว่าเศรษฐกิจของประเทศจะฟื้นตัวและดำรงต่อไปแบบยั่งยืนได้ด้วยการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ชุมชนและการรวมตัวมีความยั่งยืน โดยอาศัยระบบการผลิตเพื่อการอุปโภค บริโภค ให้พอเพียงแก่ครอบครัวและชุมชนก่อนเมื่อมีส่วนเหลือแล้วจึงนำไปจำหน่ายและมีการรวมตัวกัน เพื่อจัดการกับผลผลิตส่วนเกินเหล่านี้ เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับภายนอก ทั้งนี้ หากมีการรวมตัวและมีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนส่วนเกินซึ่งกันและกันแล้วจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นชัดเจนในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ.2541 ทำให้มีความคิดเพื่อหาทางออกที่สำคัญ 2 กระแส คือ กระแสทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์โลกาภิวัตน์เป็นเศรษฐกิจกระแสหลักที่เน้นการค้าการลงทุน และการบริการระหว่างประเทศอย่างเสรี และกระแสทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เป็นแนวคิดและมีการปฏิบัติอยู่ในสังคมมาช้านาน แต่ไม่แพร่หลายนัก จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 ทำให้ความคิดเรื่องเศรษฐกิจพึ่งตนเองในชนบทได้กลายเป็นกระแสนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาโดยมีแนวคิดว่าคนจำเป็นต้องบริโภค ดังนั้นพื้นฐานสำคัญของคนคือการผลิตในขณะที่การค้าการแลกเปลี่ยนหรือการตลาดก็มีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่สำคัญเป็นอันดับถัดมา ดังนั้นก่อนที่จะต้องให้เกษตรกรผู้ผลิตพึ่งตนเองให้ได้ชุมชนก็ต้องพึ่งตนเองได้และในท้ายที่สุดสังคมและประเทศจึงจะพึ่งตนเองได้ ดังนี้

(1) การทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง การทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และทอผ้าเองเป็นรูปแบบพื้นฐานที่ดีที่สุดโดยคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรท้องถิ่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นควบคู่กันไปการพึ่งพาตนเองจึงไม่อาจพึ่งได้ทั้งหมดตั้งพระราชดำรินในหลวงที่ว่าในตอนเริ่มต้นไม่จำเป็นต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ เกษตรกรอาจเริ่มต้นพึ่งตนเองจากสิบเปอร์เซ็นต์เกษตรกรอาจเริ่มต้นพึ่งตนเองจากสิบเปอร์เซ็นต์ เป็นยี่สิบเปอร์เซ็นต์แล้วค่อย ๆ ยกระดับขึ้นไปเรื่อย ๆ ก็ได้

⁵⁵ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, วิวัฒนาการของประชาสังคมในประเทศไทย, อ้างแล้ว หน้า 30

(2) ไม่ปฏิเสธเรื่องการค้าและการแลกเปลี่ยนในตลาด โดยมีความเห็นว่าหากเกษตรกรสามารถทำการผลิตข้าว ปลา อาหาร ไว้กินในครอบครัวอย่างพอเพียง เกษตรกรจะเป็นฝ่ายกำหนดต่อตลาดว่า จะนำผลผลิตส่วนที่เหลือจากการบริโภคออกขายในตลาดอย่างไร ผลผลิตส่วนเกินทั้งหมดที่ออกสู่ตลาดคือ กำไร ของเกษตรกร โดยนัยนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดหรือตัวกระทำต่อตลาดไม่ใช่ตลาดเป็นตัวกำหนดหรือตัวกระทำต่อเกษตรกรดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(3) เน้นการรวมกลุ่มชาวบ้าน ในระดับชุมชนและ/หรือตำบลแบบเป็นทั้งเจ้าของทุนและหรือผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจของโดยวัตถุดิบ แรงงาน ทักษะ ทุน และยุทธศาสตร์ทางธุรกิจ จะต้องอยู่ภายใต้การตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนทางด้านข่าวสารข้อมูลความรู้ในด้านการบริหารการจัดการ การสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อการพัฒนาผลผลิตและเทคโนโลยีการผลิตตลอดจนปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้ธุรกิจของชุมชนมีอนาคต

(4) เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชุมชนให้คุณธรรม วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย เป็นแกนกลางในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สัจจะ การทำความดี ความมีเมตตา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การมีความสมานฉันท์คือ คนมีช่วยคนจน การยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้า ฯลฯ ซึ่งเป็นทั้งการประพฤติทางด้านสังคมและเป็นมิติการทำธุรกิจของชุมชนในเวลาเดียวกันด้วย

(5) มีการประสานเชื่อมกัน ระหว่างเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง กับระบบเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก โดยปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการค้า จากเดิมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้าแบบปัจเจกบุคคล เป็นความสัมพันธ์แบบกลุ่ม/องค์กรชุมชนกับปัจเจกบุคคลแทน การที่ชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายได้กว้างขวางมากเพียงใดก็จะทำให้อาณาจักรทางธุรกิจและอำนาจต่อรองของธุรกิจในระบบเศรษฐกิจตลาดเพิ่มมากขึ้นเพียงนั้น⁵⁶

กรมการปกครอง ได้กล่าวถึงการสร้างชุมชนเข้มแข็งในกระแสเศรษฐกิจนั้น กระทรวงมหาดไทยมีความเห็นว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมไทย จึงกำหนดให้เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นยุทธศาสตร์สำคัญเร่งด่วนจะต้องดำเนินการขยายผลให้เกิดขึ้นทุกชุมชน ตำบล และท้องถิ่นทั่วประเทศมีองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินการตามแนวทางพัฒนาดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์ 5 ประการ

- (1) ยึดครอบครัวและชุมชนเป็นหลักตามแนวทางพระราชดำริ (ทฤษฎีใหม่)
- (2) ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
- (3) ยึดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย
- (4) ยึดการส่งเสริมการตลาดชุมชน
- (5) ยึดการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลักแบบ “คิดเอง ทำเอง”⁵⁷

2. แนวทางปฏิบัติ 9 มาตรการ

⁵⁶สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, วิวัฒนาการของประชาสังคมในประเทศไทย, อ้างแล้ว หน้า 30

⁵⁷กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ทรงสิทธิ์วรรณ, 2541), หน้า 33 - 45

คณะที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติ 9 มาตรการเพื่อการสร้างชุมชนเข้มแข็งในกระแส ดังนี้

- (1) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่) และการเกษตรยั่งยืน
- (2) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
- (3) สนับสนุนการดำเนินการระดมทุน หรือจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนและพัฒนาไปสู่องค์กรการเงินในที่สุด
- (4) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการพัฒนากลุ่มอาชีพ การปลูกพืชสมุนไพร และแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการพัฒนาชุมชนโบราณเพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชนและอนุรักษ์ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและโบราณคดี
- (5) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการทำฝักรักษาขององค์กรชุมชน
- (6) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการจัดลานค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชน
- (7) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องการพัฒนาเครือข่ายร้านค้าชุมชน
- (8) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องประชาสังคมอำเภอ
- (9) สนับสนุนการดำเนินการเรื่องจัดตั้งศูนย์การเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร⁵⁸

สรุป ชุมชนเข้มแข็งในกระแสเศรษฐกิจชุมชน เป็นแนวคิดในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยการค้นหาทรัพยากรและศักยภาพการผลิตของชุมชน เพื่อทำการผลิตทางการเกษตรสำหรับอุปโภค บริโภค และบริโภคภายในชุมชน ให้พอเพียงก่อนเมื่อเหลือแล้วจึงนำไปขายต่างจากระบบการผลิตส่วนใหญ่ในปัจจุบันที่มุ่งผลิตเพื่อจำหน่ายแล้วนำเงินไปจับจ่ายใช้สอย นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นกลุ่มและหรือองค์กรในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมในการรวบรวมและจัดการกับผลผลิตส่วนเกิน โดยมีการเชื่อมโยงกับชุมชนภายนอกในการแลกเปลี่ยนผลผลิตส่วนเกินระหว่างชุมชนและเพื่ออำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจด้วย

(2) ชุมชนเข้มแข็งในกระแสประชาสังคม

ธีรยุทธ บุญมี กล่าวไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งในกระแสประชาสังคม แนวคิดชุมชนเข้มแข็งในกระแสประชาสังคมที่มักได้ยินเสมอในปัจจุบัน คือ ประชาคมชุมชน ประชาคมตำบล ประชาคมอำเภอ และประชาคมจังหวัด จึงนำแนวคิดประชาสังคมที่มีผู้กล่าวไว้มาเป็นตัวอย่าง คือ ประชาสังคมเป็นกลุ่มคนมารวมตัวกันและควบคุมซึ่งกันและกันด้วยสิ่งที่อยู่นอกเหนือผลประโยชน์ส่วนตน เช่น อุดมการณ์วัฒนธรรม ศีลธรรมร่วมกัน แต่เศรษฐกิจแบบตลาดเสรีได้ทำลายความเป็นชุมชนหรือประชาสังคมของประเทศไทยลงเรื่อยๆ และในสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนการแก้ไขปัญหาต้องกระทำในหลายระดับพร้อมๆ กันไป ดังนี้

⁵⁸ คณะที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, “เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง”, (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2541), หน้า 8.

(1) ต้องพยายามพัฒนาจิตสำนึกของปัจเจกชน ให้รับผิดชอบตนเอง ยกระดับความสามารถของตนในทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ ปรัชญา และประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ฯลฯ รวมทั้งจริยธรรมของตนเองที่จะคำนึงถึงปัญหาของสังคมรอบข้าง ตั้งแต่ความยากจนของคนอื่น สภาพแวดล้อม ฯลฯ

(2) รักษาชุมชนดั้งเดิมที่มีอยู่ เช่น ชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมจิตสำนึก ข้อผูกพันที่ดีของประชาชนไว้ และส่งเสริมการเกิดประชาคมใหม่ๆ ที่มีอุดมคติในการสร้างสรรค์ ธรรมชาติคุณธรรมวัฒนธรรมให้มากขึ้น

(3) พลังของประชาคมที่ดี จะมีส่วนขัดเกลาถ่วงดุลความคิดเสรีนิยมให้เป็น เสรีนิยมที่มีคุณธรรม

(4) พลังของประชาสังคม - เสรีนิยม ควรเป็นการปฏิรูปโครงสร้างสังคม คือ สนับสนุนให้เกิดวิถีประชาคมจริง ๆ ขณะเดียวกันก็เน้นโครงสร้างอำนาจด้วยการให้ประชาคมมี อำนาจในด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม

(5) การประสานกระแสเสรีนิยม กับแนวคิดประชาสังคมเข้าด้วยกันโดยไม่ ไน้มเอียงสุดโต่งไปทางด้านใดด้านหนึ่ง⁵⁹

ประเวศ วะสี มีความเห็นว่าประชาสังคม คือ สังคมที่เต็มไปด้วยความเป็นชุมชน และได้เสนอแนวทางแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจของสังคมไทย โดยการทำให้พื้นฐานของสังคมให้เข้มแข็ง ซึ่ง จะต้องมีความเข้าใจความเป็นชุมชน เพราะชุมชนเป็นรากฐานของสังคมและตามความเป็นจริงใน ปัจจุบัน ความเป็นชุมชนได้ถูกการพัฒนาสมัยใหม่ทำลายไปเกือบหมดสิ้นแล้วต่อเนื่องจากมนุษย์ขาด ความเป็นชุมชนไม่ได้ ความเป็นชุมชนจึงกำลังเกิดขึ้นใหม่ ดังที่ปรากฏเรื่องประชาสังคม ตามหนังสือ และบทบาทความจำนวนมากประชาสังคม คือ สังคมที่เต็มไปด้วยความเป็นชุมชน แต่ความเป็นชุมชน ในบริบทสมัยใหม่ ทำให้กลุ่มมีศักยภาพซึ่งจะแก้ปัญหาได้ทุกชนิด ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ มีลักษณะดังนี้

- (1) มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
- (2) มีความเอื้ออาทรต่อกัน
- (3) มีการกระทำร่วมกัน
- (4) มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ
- (5) มีจิตวิญญาณของกลุ่ม ก่อให้เกิดความปิติ ความสุข และเกิดพลังอย่าง

มโหฬาร

- (6) ผู้นำตามธรรมชาติ และการจัดการ⁶⁰

สุรวุฒิ ปัดไธสง ได้ให้ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนในมิติเชิงคุณสมบัตินี้ จำนวน 8 มิติ ดังนี้

⁵⁹ธีรยุทธ บุญมี, จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2537), หน้า 76 - 82.

⁶⁰ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล, อ้างแล้ว หน้า 12-16.

(1) สามารถพึ่งตนเองได้ คือ สามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง และนอกเหนือจากนี้ยังสามารถที่จะปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เป็นชุมชนที่สามารถปรับตัวแก้ปัญหาได้อย่างต่อเนื่อง

(2) เป็นชุมชนที่สามารถเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ และปรับตัวจนสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

(3) ชุมชนที่เข้มแข็งต้องสามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นลักษณะที่ชุมชนสามารถดำเนินหรือจัดการตนเองได้ไม่ต้องรอหรืออาศัยนอกชุมชน สามารถคิด สามารถวางแผน หรือกำหนดการดำเนินการหรือจัดการชีวิตชุมชน โดยคนในชุมชน และเพื่อชุมชนได้ การจัดการตนเองได้นี้เป็นศักยภาพของชุมชน ไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากที่อื่น ไม่ว่าจะจากรัฐหรือจากเอกชนอื่นใด

(4) เป็นชุมชนที่อยู่ในระดับพออยู่พอกินอย่างพอเพียง อันเป็นชุมชนที่สามารถผลิตเองได้มีเทคโนโลยีของตนเอง และสามารถใช้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้หากเหลือก็นำไปจำหน่าย ไม่เป็นหนี้และไม่มีการผ่อนดอกเบีย

(5) มีวัฒนธรรมเป็นรากฐานของชุมชน หมายความว่า วัฒนธรรมเป็นทุนของชีวิตในชุมชนที่มีกระบวนการผลิตขึ้นมาเพื่อใช้เป็นอุปกรณ์สำหรับการอยู่รอดและดำรงอยู่ของชุมชนอย่างมีคุณธรรม ซึ่งจะมีสถาบันทางสังคมเป็นผู้ผลิตซ้ำหรือดำเนินการตามหน้าที่ คือวัดและโรงเรียนและครอบครัวในชุมชนนั่นเอง

(6) มีอำนาจเพียงพอที่จะปะทะกับคนอื่น หรือนอกชุมชน ไม่มีการเสียเปรียบ นั่นคือความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับชุมชนอื่นและกับรัฐและชุมชนต้องมีอำนาจในการต่อรองและต่อต้านหรือคัดค้านอิทธิพลอำนาจชุมชน ทั้งเพื่อรักษาผลประโยชน์ หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ของชุมชนไว้

(7) ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างมีจิตสำนึกร่วมกัน ไม่แปลกแยกเป็นการมีส่วนร่วมที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นรากแก้วที่ยังรากลึก หรือเป็นสายโลหิตที่หล่อเลี้ยงชุมชนและเป็นสายใยที่ยึดโยงให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ และการมีส่วนร่วมนี้ออกจากการร่วมโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่อยู่บนรากฐานของวัฒนธรรม ความเป็นเครือญาติ อันเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบแล้วยังต้องอาศัยผู้นำที่เข้มแข็ง มีศีลธรรม และมีความสามารถพิเศษมีฉะนั้นแล้วคนในชุมชนจะรู้สึกเปล่าเปลี่ยว

(8) มีทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและคนซึ่งมีคุณภาพ สามารถจัดการกับทรัพยากรได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพนั่นคือ มีอำนาจ มีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ได้และต้องมีกระบวนการจัดการอย่างมีทักษะ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ได้รับการถ่ายทอดสะสมกันมาเป็นเวลายาวนานในเชิงของภูมิปัญญาท้องถิ่น⁶¹

สรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็งในกระแสประชาสังคม เป็นแนวคิดที่เน้นการรวมตัวของประชาชนเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องต่างๆ ในชุมชนของตนเอง ดังนั้นประชาสังคมจึงเป็นการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยอาศัยพลังที่เกิดการเกาะเกี่ยวกันของคนในชุมชน เพื่อปกป้องและดำรงความเป็นชุมชน ไว้เป็นการรวมตัวกันเพื่อให้ชุมชนมีอำนาจในการจัดการชุมชนเองด้วยแนวคิด

⁶¹ สุรวุฒิ ปัดไธสง, องค์ความคิดในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542), หน้า 2 - 3.

ชุมชนเข้มแข็งทั้ง 3 กระแส ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจชุมชน และประชาสังคมที่ได้เสนอมานี้ แสดงให้เห็นว่า การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้ จำเป็นต้องมีการรวมตัวกันของคนในชุมชน เพื่อกำหนด ทิศทางของชุมชนไม่ปล่อยให้อำนาจจากภายนอกเข้ามากระทำต่อชุมชน จนชุมชนล่มสลาย

2.2.7 องค์กรทางสังคมและปัจจัยที่บ่งชี้หรือกิจกรรมเสริมความเข้มแข็งขององค์กร

ชุมชน

ประเวศ วะสี ได้ให้ความเห็นว่าองค์กรชุมชน หรือองค์กรทางด้านสังคมไม่ใช่เป็นองค์กร ที่ทางการจัดตั้ง แต่เป็นองค์กรที่ช่วยชาวบ้านจัดตั้งขึ้นเองในระดับชุมชนหรือระดับที่เล็กกว่า⁶²

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ ได้ให้ความหมายว่าเป็นองค์กรด้านการก่อตัวไว้ค่อนข้าง แกร่งครัดว่าองค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่ประชาชนรวมตัวกันสร้างขึ้นเองและจัดการเองไม่ใช่องค์กรที่คน อื่นสร้างให้หรือยึดเยียดให้หรือเป็นการจัดการโดยคนอื่น⁶³

อนุชาติ พวงสำลี และคณะ ได้จำแนกประเภทขององค์กรในชุมชนหรือองค์กรทางสังคม ในระดับสูงขึ้นไป โดยแบ่งตามผลประโยชน์ที่องค์กรให้ความสนใจจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1) องค์กรมุ่งประโยชน์ของมวลสมาชิกเป็นหลัก เช่น กลุ่มองค์กรทางศาสนาองค์กร หรือ ชุมชน ฯลฯ เป็นต้น

2) องค์กรที่มุ่งประโยชน์สาธารณะเป็นประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ซึ่งมีความ หลากหลายรูปแบบขององค์กรและกิจกรรมที่มากที่สุด เช่น กลุ่มองค์กรที่ทำผิดกฎหมาย กองทุน ฯลฯ⁶⁴

ปัจจัยที่บ่งชี้หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรในสังคมหรือชุมชนมี ความสำคัญเพราะการที่จะพัฒนาประชาคมในระดับหนึ่ง จำเป็นที่องค์กรทางสังคมหรือองค์กรชุมชน ที่จัดตั้งมาจะต้องมีพลังหรือมีความเข้มแข็งจึงจะสามารถทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในประชาคมที่มีความ กระจือร้อ้น มีพลังและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงปัจจัยที่บ่งชี้หรือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรในสังคมหรือชุมชน ไว้ดังนี้

กาญจนา แก้วเทพ ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่บ่งชี้ถึงความเข้มแข็งขององค์กรทางสังคมหรือ องค์กรชุมชนที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน สรุปเป็นปัจจัยต่างๆ รอบด้าน คือ 1) การสร้างจิตสำนึกให้เกิด ขึ้นกับองค์กรชุมชน 2) การเปิดเวทีสื่อสารระหว่างสมาชิกมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ 3) มีสมาชิก จำนวนมาก และเพิ่มจำนวน บรรดาสมาชิก และผู้นำองค์กรมีความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีทักษะในการทำงานร่วมกัน มีคุณธรรม โอบอ้อมอารีรวมทั้งคนรักท้องถิ่น 4) การทำงาน ร่วมกัน และกระบวนการทำงานต้องชัดเจน มีการแบ่งงานกันทำและสมาชิกชาวบ้านมีความเข้าใจ การทำงานของกลุ่ม องค์กรมีความพยายามในการเพิ่มศักยภาพในการคิดค้นหากิจกรรม เพื่อพัฒนา งาน 5) การสร้างปริมาณ และคุณภาพของกิจกรรม เป็นการเสริมสร้างระบบสวัสดิการของชุมชน เพื่อ ลดบทบาทขององค์กรภายนอก และสร้างอำนาจต่อรองจากภายนอก 6) ปริมาณ และคุณภาพของทุน

⁶²ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล, อ่างแล้ว, หน้า 15.

⁶³สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและการพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.

⁶⁴อนุชาติ พวงสำลี และคณะ, การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 2541), หน้า 22.

และสภาพแวดล้อมองค์กรชุมชน มีความสามารถในการเพิ่มช่องปริมาณ และคุณภาพของทุน และสภาพแวดล้อมและการใช้ทุนดังกล่าวให้มีอายุยืนยาวคงทนตามเงื่อนไขที่เหมาะสม 7) ทุนเพื่อน และเครือข่ายองค์กรชุมชนต้องมีเครือข่ายที่กว้างขวางหลากหลาย และสามารถพึ่งพากันในยามจำเป็นทั้งเป็นการพึ่งพาในด้านจิตใจหรือวัตถุ หรือพลังในการเจรจาต่อรองกับภายนอก

อุทัย ดุลยเกษม ได้กล่าวถึง องค์ประกอบในการพึ่งตนเองนั้นมีเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ระดับบุคคล คือ

- (1) การมีการมีสิทธิในที่ดินทำกิน
- (2) เงินทุนและแรงงานส่วนใหญ่ได้มาจากภายในครอบครัว
- (3) แบบแผนการผลิตมีลักษณะผสมผสานไม่ปลูกพืชเพียงชนิดเดียว
- (4) แบบแผนการผลิตที่ลดต้นทุนให้เหลือน้อยที่สุด
- (5) การจัดการที่รู้ทันสถานการณ์ภายนอกชุมชน
- (6) มีความรู้ความสามารถในกิจกรรมที่กระทำ
- (7) มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด และมีธรรมาภิบาล
- (8) มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ
- (9) มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าตนเองทำได้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ให้ทัศนะไว้ว่า การกำหนดชุมชนให้เข้มแข็งอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย

(1) ต้องยึดหลักความต้องการปัญหาของประชาชน เป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม หากกิจกรรมที่จะนำไปให้ประชาชนเป็นเรื่องใหม่ก็ต้องใช้เวลาในการกระตุ้น เร่งเร้าความสนใจให้ ความรู้ ความเข้าใจ จนประชาชนยอมรับความจำเป็น และประโยชน์ในการจัดทำกิจกรรมเหล่านั้น

(2) กิจกรรมต้องดำเนินการในลักษณะกลุ่ม เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบ ร่วมกันสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มปลูกฝังทัศนคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวม ทำงานเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

(3) แนวทางการพัฒนาในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนที่จะรับดำเนินการต่อไปได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก โดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกต้องไม่ท่วมท้นในลักษณะของการให้เปล่า โดยสิ้นเชิง ต้องทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกเป็นเจ้าของกิจกรรม และสามารถทำต่อไปได้เอง เมื่อการช่วยเหลือจากภายนอกสิ้นสุดลง

(4) กิจกรรมพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชนต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมความพร้อมชุมชน ซึ่งหมายรวมทั้งการใช้ทรัพยากรชุมชน การสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน

(5) การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยคณะกรรมการ ซึ่งหมายถึงผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้ง เพื่อเป็นผู้บุกเบิกและชักนำชาวบ้านต่อไปคณะกรรมการต้องวางแผนแนวปฏิบัติให้กิจกรรมขยายผลประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยเร็วที่สุด

(6) ขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ ต้องให้ประโยชน์มีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้น⁶⁵

⁶⁵ไพรัตน์ เตชะรินทร์, การพัฒนาชนบท : ทางเลือกอื่นมีหรือไม่, อ่างแล้ว หน้า 23.

สมักร สุพรรณรัตน์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ยังเกิดจากการสร้างสังคม มนุษย์ให้มีความเข้มแข็งใน 3 มิติดังนี้

มิติที่ 1 ความเข้มแข็งในรูปของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม “สังคมควรมี ความเข้มแข็งในการสร้างสังคมมนุษย์อย่างมีความสุขปราศจากการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน แต่เอื้อ อำนวยซึ่งกันและกัน” กล่าวคือ สังคมมนุษย์มีความเข้มแข็งและมีภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิด จากกลุ่มเอารัดเอาเปรียบ เช่น การกำหนดกฎหมาย การสร้างดำเนินนิยามพึงประสงค์การกำหนด กฎหมาย คือ การสร้างหรือการกำหนดความมั่นคง การให้ (ทาน) การบริหารจัดการสร้างสมาคม มูลนิธิ

มิติที่ 2 ความเข้มแข็งตามลักษณะความเข้มแข็งของชุมชนพิจารณาตามลักษณะ ของชุมชนเข้มแข็งมีดังนี้คือ

(1) มีความเข้มแข็งในการแบ่งปันในสภาวะขั้นมูลฐานของชีวิตร่วมกัน
 (2) มีความเข้มแข็งของความสนใจในเรื่องต่างๆ คล้ายกัน มีความรู้สึกแบบ เดียวกันและมีการกระทำไปตามทัศนคติเป็นไปในทำนองเดียวกัน มีจารีตประเพณีเดียวกัน เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

(3) มีความเข้มแข็งและความสามารถดำรงชีวิตทางสังคมในด้านต่างๆ ได้หมด

(4) มีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมเพื่อบำบัดความต้องการที่จำเป็น

(5) มีความเข้มแข็งที่สามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐาน สามารถแก้ปัญหา

ส่วนใหญ่ที่เกิดในชุมชนได้

(6) มีความเข้มแข็งในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการต่างๆ ร่วมกันมีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน มีความรู้สึกต่อสังคมร่วมกัน มีความผูกพันต่อ ชุมชนร่วมกันและมีความรู้สึกเป็นหนึ่งของสังคมนั้น

(7) ภายในวงจำกัดของชุมชน เช่น ในเรื่องเศรษฐกิจที่เป็นแบบเลี้ยงตนเองที่ จำกัดมากกว่าสังคมนั้นวงจำกัดเหล่านั้น ย่อมมีความเข้มแข็งในการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่า และความเห็น ออกเห็นใจลึกซึ้งกว่า

(8) มีความเข้มแข็งในความรู้สึก และทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพัน ปังแจกบุคคลได้ รวมเข้าเป็นกลุ่มมีความเข้มแข็งในการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกัน และมีความเข้มแข็งในความเห็นอกเห็นใจ กันลึกซึ้งกว่าสังคม

มิติที่ 3 ความเข้มแข็งในรูปของความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะความสนใจ ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นสถาบันหรือความมีคุณค่ายั่งยืน⁶⁶

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า องค์กรชุมชนเป็นระบบหนึ่งของชุมชน องค์กรประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนสามารถรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น มีดังนี้

(1) การมีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง การมีทัศนคติต่อโลก ต่อสังคม ต่อชุมชน ร่วมกัน

⁶⁶สมักร สุพรรณรัตน์, “ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน และสังคม”, วารสารวัฒนธรรมไทย, ปีที่ 33 ฉบับที่ 4 (มกราคม 2539), หน้า 33.

(2) การมีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกันว่า เป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้านั้น องค์กรชุมชนจะทำไปเพื่ออะไร

(3) การมีผลประโยชน์ร่วมกันและการกระจายผลประโยชน์ อย่างเป็นธรรม และทั่วถึงองค์กรชุมชนต้องสร้างข้อมูลให้เกิดการรับรู้อย่างชัดเจนว่าผลประโยชน์ของการรวมตัวเป็นองค์กรคืออะไร

(4) คนเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์กรชุมชน โดยมีคนที่เกี่ยวข้อง คือ คณะกรรมการ คือผู้กุมความอยู่รอดของชุมชน หากผู้นำได้รับการยอมรับมีความสามัคคีปฏิบัติดี มีความสามารถและคิดถึงส่วนรวมจริงๆ ก็จะสามารถนำพาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ และสามารถสร้างความร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล ตลอดจนมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กรชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้เข้าร่วมอยู่ในองค์กรแต่มีผลต่อการดำรงอยู่และความเข้มแข็งของชุมชนเพราะเป็นบุคคลที่เฝ้าดู คิดตาม วิพากษ์วิจารณ์ และพร้อมจะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับองค์กร

(5) การบริหารจัดการ เป็นเงื่อนไขสำคัญโดยเฉพาะกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเงิน และมีคนเข้าไปเกี่ยวข้องจำเป็นต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

(6) งบประมาณ จำเป็นที่จะต้องมีการระดมทุนทั้งภายในและภายนอก แต่ในความเป็นจริงควรระดมทุนจากภายในชุมชนก่อน ซึ่งขาดเหลือจึงค่อยแสวงหาประมาณจากภายนอก⁶⁷

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการพึ่งตนเองระดับชุมชน มี 5 ประการ คือ

(1) จิตใจที่มีธรรมมีความขยันหมั่นเพียรไม่กลัวลำบาก ไม่โลภมาก มีสันโดษ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย สิ่งเหล่านี้จะกำหนดแบบแผนการผลิตและทำให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ

(2) ผสมผสาน ซึ่งทำให้มีกินมีใช้และธรรมชาติแวดล้อมมีความสุข

(3) ความสมดุลธรรมชาติแวดล้อม เกิดขึ้นเพราะแบบแผนการผลิตที่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อม และขึ้นอยู่กับจิตใจมนุษย์ไม่โลภมาก

(4) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ การผลิตเพื่อใช้เอง กินเอง ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อมกับพฤติกรรมไม่ฟุ่มเฟือย ทำให้เศรษฐกิจมีความสมดุล พอกินพอใช้ไม่ขาดทุน ไม่เป็นหนี้สินและทำลายสิ่งแวดล้อม

(5) ชีวิตชุมชน ระบบชีวิตมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว มีอาหารกินเหลือเพื่อ มีเวลาที่จะช่วยเหลือสร้างสรรค์ร่วมกัน จึงเกิดวัฒนธรรมชุมชนขึ้น กล่าวคือ มีความเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ้วช่วยเหลือกันมีสถาบันครอบครัวที่มั่นคง มีการนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ มีวัด โรงเรียนเป็นสถาบันชุมชนที่ช่วยพัฒนาจิตใจเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ทางสาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม เป็นสถาบันสงเคราะห์ และช่วยให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ⁶⁸

อนุชาติ พวงสำลี และคณะ กล่าวถึงการดำเนินงานเพื่อสร้างเข้มแข็งของชุมชน จะไม่ประสบความสำเร็จหากปราศจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

⁶⁷ สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, อ้างแล้ว หน้า 39.

⁶⁸ ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล, อ้างแล้ว, หน้า 16.

(1) ความชัดเจนทางนโยบายและแรงผลักดันจากรัฐบาล และหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องบูรณาการ การดำเนินงานโดยมีเป้าหมายทั้งในเชิงปริมาณ เวลา และคุณภาพ มีตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นสถานะการเป็นเมืองน่าอยู่ได้อย่างมีมาตรฐาน มีการนำตัวชี้วัดไปใช้อย่างจริงจังและนำผลจากการประเมินไปขยายผลต่ออย่างต่อเนื่อง จริงจัง

(2) ความสำนึกและตระหนักในบทบาท หน้าที่ของหน่วยปฏิบัติโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ให้การดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ และได้รับการถ่ายทอดภารกิจการจัดบริการสาธารณะให้ดำเนินการจะต้องแปลงแนวความคิดของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไปปฏิบัติอย่างครบถ้วนและถูกต้อง รวมทั้งการที่ผู้บริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งประชาชนจะต้องยึดมั่นในหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) มีจริยธรรมในการทำงาน ที่สำคัญยิ่งคือ ต้องศึกษาและปฏิบัติ “ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

(3) ความเข้าใจและตระหนักในหน้าที่ของประชาชนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองทุกระดับการขั้นตอน รวมทั้งตรวจสอบติดตามการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความถูกต้อง ตอบสนองความต้องการและปัญหาของประชาชน รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล⁶⁹

กรมการพัฒนาชุมชน ให้ทัศนะไว้ว่า ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งนั้น กลไกสำคัญยิ่งในการพัฒนากระบวนการของการพัฒนาได้แก่ องค์กรชุมชนหรือองค์กรประชาชน เพราะคำว่าชุมชน มีความหมายในเชิงกระบวนการที่มีพลวัต กล่าวคือ ความเป็นชุมชนจะวัดหรือดูได้จากกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่รวมตัวกันว่า มีลักษณะอย่างไรนั่นคือ ลำพังเพียงการรวมตัวกันของคนในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดไม่เพียงพอที่จะกล่าวได้ว่าที่นั่นมีความเป็นชุมชนหรือมีองค์กรชุมชน แต่การรวมตัวกันนั้นจะต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของคนในกลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ ได้⁷⁰

เย็นฤดี วงศ์พุ่ม ได้เขียนบทความเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชน” ในจุลสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมครบรอบ 30 ปี โดยกล่าวว่า กลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งคือ การพัฒนาคนด้วยการศึกษา การศึกษาตามสถานการณ์ จะแปรเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส บทบาทของชีวิต คือ การศึกษา หากเราได้ค้นพบศักยภาพของแกนนำในชุมชน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด จนคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาของชุมชนได้ จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างแท้จริงสามารถอยู่รอดได้ไม่ว่าจะประสบภาวะวิกฤติอย่างไรก็ตาม⁷¹

⁶⁹ อนุชาติ พวงสำลี และคณะ, การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 2541), หน้า 24.

⁷⁰ กรมการพัฒนาชุมชน, “แนวปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เอกสารประกอบ การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหาร”, (พระนครศรีอยุธยา : กรมการพัฒนาชุมชน, 2542), (อัดสำเนา).

⁷¹ เย็นฤดี วงศ์พุ่ม, “ความเข้มแข็งของชุมชน”, วารสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมครบรอบ 30 ปี, ฉบับปีที่ 1(มกราคม 2543), หน้า 23.

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างแท้จริง ต้องเกิดจากการพัฒนาความคิดความสามารถของคนในชุมชนให้หันกลับมามององค์ความรู้พื้นฐานของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องลึกซึ้ง และพัฒนาให้เกิดความเชี่ยวชาญแล้วนำมาผสมกับองค์ความรู้ภายนอกเพื่อที่จะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ได้นอกจากนี้ เมื่อชุมชนมีความเหมาะสมกับชุมชน และสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทุกคนร่วมกันคิด ร่วมกันศึกษาปัญหา วิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนจนกระทั่ง ทุกคนเกิดความภาคภูมิใจ ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมอันดีงามของตนเอง ช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งกันและกันใช้ทรัพยากรร่วมกันเรียกว่า แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ คนมีดูแลช่วยเหลือเจือจุนคนยาก คนยากสนับสนุนคนดีพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกาะกลุ่มกันเฝ้าระวังและหาทางร่วมกันแบบใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหามาจากภายนอกได้อย่างรู้เท่าทันโลก

2.2.8 ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนเข้มแข็ง

คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ กล่าวไว้ในการประชุมระดมความคิดเห็นของคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติได้พิจารณากำหนดกรอบการพัฒนาสังคม แบบองค์รวม ที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นคุณภาพชีวิต จิตใจ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มศักยภาพและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชนในการพัฒนาตนเองในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมผลักดันในสังคมเป็นไปตามที่ต้องการได้โดยมีสาระสำคัญของการพัฒนาแบบองค์รวมเพื่อทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้แก่

- (1) เป็นการพัฒนาคนเพื่อให้คนสามารถกำหนดดำเนินการพัฒนาตนเองครอบคลุม ชุมชนและประเทศชาติ
- (2) เป็นการพัฒนาในทุกเรื่องพร้อมกันไปทั้งคน สังคม และสิ่งแวดล้อม
- (3) เป็นการพัฒนาที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องร่วมกันทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน
- (4) เป็นการพัฒนาที่ภาคีการพัฒนาต่างๆ ในทุกระดับมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชน⁷²

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวไว้ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ในมิติใหม่ที่มุ่งปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนไว้ ดังนี้⁷³

⁷² คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ, “เอกสารประกอบการประชุมระดมความคิดเห็นของคณะกรรมการนโยบายแห่งชาติ ครั้งที่ 3/2541”, (นครปฐม : คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ, 2541), หน้า 2.

⁷³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545 – 2549, (กรุงเทพฯ : มปท, 2543), (เอกสารอัดสำเนา).

(1) เป้าหมายการพัฒนา

มุ่งเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน และประชาสังคมระดับต่างๆ ให้มีความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ รวมทั้งมีระบบการบริหารจัดการของชุมชนที่ดี ให้ครอบคลุมทุกตำบลทั่วประเทศ พร้อมทั้งให้มีการพัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมให้กระจายครอบคลุมทั่วประเทศภายในปีสิ้นแผน

(2) แนวทางการพัฒนา

มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งจากฐานรากทั้งในชนบทและเมืองผ่านเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาจากทุกภาคส่วน ควบคู่ไปกับการสร้างสภาวะแวดล้อมให้เมืองและชุมชนมีความน่าอยู่ตามศักยภาพความพร้อม มีการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

(3) พัฒนาระบบการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วม

ทำ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนา แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม โดย

3.1 ส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชาสังคม อาศัยกลุ่มแกนวิทยากร

กระบวนการจากทุกภาคส่วน จัดให้มีเวทีสร้างความเข้าใจ เรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ควบคู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้คนในชุมชนได้รับการศึกษา พื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ได้รับการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการและปฏิบัติเป็นอาชีพได้ ตลอดจนสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เท่าทันโลก

3.2 ค้นหาศักยภาพของชุมชน ให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเป็นแกน

ประสานรวบรวมองค์ความรู้ในพื้นที่ ทำวิจัยร่วมกับชุมชน เพื่อจัดทำแผนที่การตั้งถิ่นฐานแสดงทุนทางสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากร ควบคู่กับการสร้างฐานข้อมูลและจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของชุมชน

3.3 สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่นำศักยภาพ

ปัญหาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรมดำเนินงานตามความสามารถของชุมชนและพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก อาทิ เงินทุนหมุนเวียนในชุมชนบริหารจัดการเองได้ เสริมหนุนด้วยทรัพยากรจากแหล่งภายนอกในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชุมชน

3.4 ให้มีการติดตามประเมินผลการพัฒนาโดยชุมชนร่วมกับภาคีการพัฒนา

จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นร่วมกันสรุปทบทเรียน และปรับระบบข้อมูลพื้นฐานและตัวชี้วัดการพัฒนาของชุมชนให้ทันสมัยเป็นระยะ ๆ

4) พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนตามศักยภาพ ความพร้อมอย่างสอดคล้องกับ

วัฒนธรรม ค่านิยม และความต้องการของคนในสังคม โดย

4.1 สร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนในเมือง

และชุมชนให้เกิดความสงบ สะอาด สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย โดย

(1) รมรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้คนในเมืองและชุมชนปฏิบัติตาม

กฎหมายอย่างเคร่งครัด มีวินัย เคารพสิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบร่วมกันดูแล ป้องกันสาธารณ

สมบัติ โดยเฉพาะการเฝ้าระวังรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์ อาทิ บริเวณริมแม่น้ำลำคลองมิให้มีการละเมิดและบุกรุก เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะที่ดึงดูด วิถีชีวิตและจิตวิญญาณของเมืองและชุมชน

(2) ให้งานส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาสนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ในการมีส่วนร่วมเฝ้าระวัง ฟื้นฟู รักษา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะที่ดึงดูด วิถีชีวิตและจิตวิญญาณของเมืองและชุมชน

(3) ฟื้นฟูป้องกันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนเน้นการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนัก มีบทบาทร่วมลดภาระในการทำลายสภาพแวดล้อม ทั้งในด้านการจัดการบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะ การปรับปรุงสภาพแม่น้ำและคูคลอง การลดมลภาวะทางอากาศและเสียง รวมทั้งการเพิ่มพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะให้เหมาะสมกับความหนาแน่นของประชากร และการจัดภูมิทัศน์ของเมืองและชุมชนให้เกิดความเป็นระเบียบสวยงาม

(4) ประสานความร่วมมือภาคีรัฐภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางผังเมืองทุกระดับ เพื่อจัดระเบียบการใช้ที่ดินที่ประสานสอดคล้องกับการจัดบริการโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์ เอกลักษณ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในเมือง รวมทั้งเน้นให้มีการปฏิบัติตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมานานมีการปรับใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาต่างๆ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงทั่วถึงรวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

(6) พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเมืองและชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้เกิดความสมดุลมีภูมิคุ้มกัน โดย

6.1 สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนประสานชุมชนภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ระดมการมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับบทบาทและศักยภาพของเมืองและชุมชน เพื่อให้เมืองและชุมชนเติบโตอย่างเหมาะสม

6.2 ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนระดับฐานรากอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งด้านการผลิต แปรรูป ตลาด แหล่งเงินทุนหมุนเวียน รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ เน้นให้ความสำคัญกับการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการพัฒนารูปแบบและคุณภาพให้ได้มาตรฐานมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค เชื่อมโยงสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

6.3 ส่งเสริมการระดมทุนในชุมชนโดยจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อสร้างวินัยการออมและให้เป็นองค์กรทางการเงินที่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยในการดำเนินธุรกิจชุมชน ควบคู่กับการขยายโครงการสินเชื่อรายย่อยขององค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกลุ่มสหกรณ์ ตลอดจนเน้นบทบาทสถาบันการเงินของรัฐให้สนับสนุนการพัฒนาอาชีพในชนบทเพิ่มขึ้น

6.4 บริหารจัดการเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาเกิดระบบดี มีความโปร่งใส ไร้ทุจริต โดย

(1) ส่งเสริมให้องค์กรชุมชนที่เข้มแข็งรวมทั้งสันนิบาตและสหพันธ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแกนหลักในการสร้างเสริมขีดความสามารถของชุมชนและท้องถิ่น โดยประสานการทำงานและการเรียนรู้ในแนวราบระหว่างองค์กรชุมชนและส่วนท้องถิ่น

(2) ให้นำหน่วยงานส่วนกลางปรับกฎระเบียบให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานของส่วนท้องถิ่นและชุมชนอย่างคล่องตัว สะดวกและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งฝึกอบรมและสร้างองค์ความรู้แก่ส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการวางแผนการบริหารและการปฏิบัติงานพัฒนา อาทิ การใช้ที่ดิน การดูแลที่สาธารณประโยชน์ การควบคุมอาคาร การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(3) สร้างทัศนคติค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ จัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารให้บริการประชาชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน ร่วมดูแล ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เกิดระบบที่ดี โปร่งใส ไร้ทุจริต

(4) เสริมสร้างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองนำอยู่ชุมชนนำอยู่อย่างต่อเนื่องโดย

(4.1) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่แกนประสานสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบไปพร้อมกับการสร้างระบบการทำงานที่สร้างเครือข่ายกระบวนการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและดำเนินการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน

(4.2) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นริเริ่มพัฒนาเมืองและชุมชนนำอยู่ให้เกิดผลในการทางปฏิบัติ กระตุ้นให้ชุมชนและประชาสังคมได้ร่วมคิด ร่วมประเมินศักยภาพของพื้นที่ กำหนดวิสัยทัศน์ วางเป้าหมาย กลยุทธ์การพัฒนา กำหนดแผนงาน กิจกรรมตลอดจนจัดทำดัชนีชี้วัดความนำอยู่ เพื่อการติดตามประเมินผลพื้นฐานการพึ่งพาทรัพยากรของท้องถิ่นชุมชนเป็นหลัก โดยภาครัฐส่วนกลางทำหน้าที่ที่เสี่ยงให้ปรึกษาแนะนำ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์

5) ส่งเสริมศักยภาพ คณะกรรมการชุมชนในการเป็นแกนนำเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชน ของชุมชนโดย

(1) สร้างจิตสำนึกของคณะกรรมการชุมชน ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาผลกระทบของวิกฤติ

(2) เพิ่มความสามารถของคณะกรรมการชุมชน/คณะกรรมการ ในการวิเคราะห์สถานการณ์การจัดทำแผนและการดำเนินงานตามแผน

(3) จัดเวทีการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ชาวบ้าน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ผลกระทบของวิกฤติที่มีต่อชุมชนวางแผนแก้ไขปัญหาติดตามการปฏิบัติตามแผนและประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน

(4) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม กล่าวไว้ใน คู่มือบ้านเมืองน่าอยู่ ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมแนวความคิดในเรื่องบ้านเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ อันเป็นความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ได้ระบุถึงการดำเนินการเพื่อสร้างบ้านเมืองน่าอยู่ โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน⁷⁴ ดังนี้

- (1) ด้านกายภาพ
 - (1) การวางผังเมือง
 - (2) การใช้ประโยชน์ที่ดิน
 - (3) การจัดระบบสาธารณูปโภค (ประปา ไฟฟ้า ฯลฯ)
 - (4) การจัดระบบสาธารณูปการ (ตลาด ท่าเทียบเรือ ฯลฯ)
 - (5) การมีระบบคมนาคมขนส่งที่เหมาะสม
- (2) ด้านเศรษฐกิจ
 - (1) พลเมืองมีงานทำ มีรายได้เพียงพอ
 - (2) โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
 - (3) กองทุนชุมชน/กลุ่มออมทรัพย์
 - (4) เกษตรอินทรีย์
 - (5) ส่งเสริมอาชีพ
 - (6) ศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน
- (3) ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
 - (1) มีสวนสาธารณะ แหล่งนันทนาการที่ดี
 - (2) มีโบราณสถาน เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม
 - (3) มีความสะอาด สวยงาม เป็นระเบียบ
 - (4) รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - (5) มีมรดกทางวัฒนธรรม
 - (6) มีการศึกษา พัฒนาตนเอง
 - (7) การสาธารณสุข สุขภาพจิตดี
- (4) ด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร
 - (1) ปลุกฝังค่านิยม จริยธรรมในการทำงาน
 - (2) ปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงาน
 - (3) มีความโปร่งใสในการบริหาร
 - (4) มีผู้บริหารและการจัดการที่ดี
 - (5) ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

⁷⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, คู่มือบ้านเมืองน่าอยู่, อ้างแล้ว หน้า 3-4.

- (6) วิถีทางประชาธิปไตย
- (7) มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวความคิด “ชุมชนเข้มแข็ง”
- (5) ด้านความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 - (1) การปราบปรามยาเสพติด
 - (2) การจัดระเบียบสังคม
 - (3) วินัยจราจร
 - (4) ปลอดภัยในชีวิต
 - (5) การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรม เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหา

ประชาชน

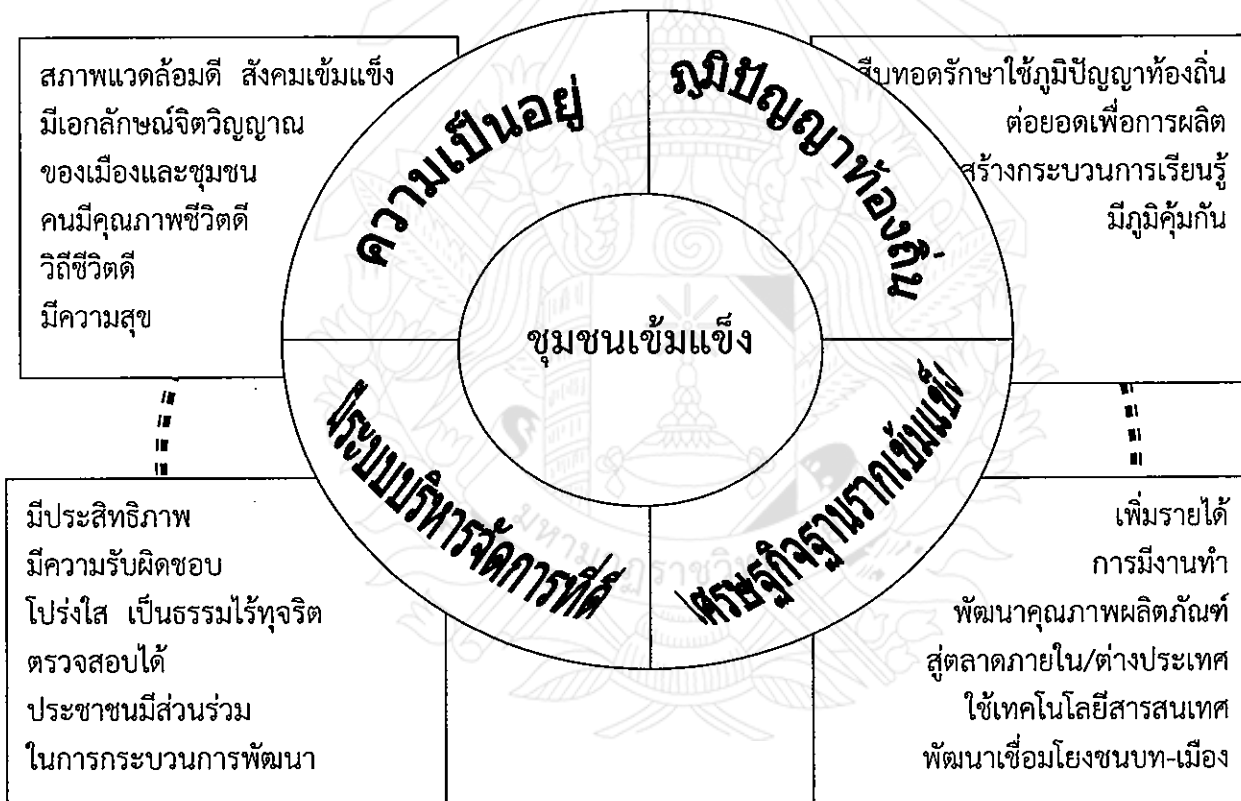
- (6) ด้านเขตชุมชนธรรม
 - (1) พลเมืองเคารพกฎหมาย กฎระเบียบของบ้านเมือง
 - (2) เป็นศาสนิกชนที่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนา
 - (3) เป็นผู้มีความดี มีศีลธรรม มัธยัสถ์ ประหยัด อุดม
 - (4) เป็นผู้เสียสละ อุทิศตนเพื่อสังคมส่วนรวม

กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดองค์ประกอบโดยรวมของความเป็นบ้านเมืองน่าอยู่ คือ “การผังเมืองที่ดี เป็นบ้านเมืองที่ปลอดภัยจากเสพติด ปลอดภัยจากอาชญากรรม มีการจัดระเบียบสังคมที่ดี ประชาชนมีรายได้เลี้ยงตัวเองอย่างเพียงพอ ได้รับบริการพื้นฐานที่ดีจากรัฐ มีการศึกษา และสุขภาพอนามัยดี ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต จิตใจ และคุณธรรม” โดยสามารถแยกเป็นคุณลักษณะสำคัญได้ 10 ประการ⁷⁵ ดังนี้

- (1) มีการจัดแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกิจกรรมที่ควรจะเป็นที่กำหนดไว้ในผังเมืองรวมอย่างชัดเจน ไม่ก่อให้เกิดมลพิษและความเดือดร้อนรำคาญแก่พลเมือง
- (2) มีการจัดสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะครบถ้วนสมบูรณ์ เพียงพอต่อความต้องการ และมีระบบการคมนาคมขนส่งที่เหมาะสม เพื่อเชื่อมโยงระหว่างเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างๆ ระหว่างที่อยู่อาศัย แหล่งงาน และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (3) เป็นเมืองที่มีพื้นที่เปิดโล่ง สวนสาธารณะ และแหล่งนันทนาการของชุมชนที่ดี และเพียงพอที่จะให้บริการต่อชุมชน
- (4) เป็นเมืองที่พลเมืองสามารถดำรงรักษาพื้นที่และหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีไว้ได้ชัดเจน และเป็นชุมชนที่มีลักษณะอาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัยมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น มีความสงบร่มรื่น และความเป็นระเบียบและสะอาด
- (5) เป็นเมืองที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง และแม่น้ำ ยังคงมีศักยภาพที่สะอาด มีการดูแลบริหารจัดการที่ดี และยังคงมีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแหล่งน้ำที่ดี

⁷⁵ กระทรวงมหาดไทย อ่างใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, คู่มือบ้านเมืองน่าอยู่, (กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2546) หน้า 2-3.

- (6) เป็นเมืองที่มีมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ประชาชนมีโอกาสดำเนินการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างกว้างขวางและเท่าเทียมกัน
- (7) พลเมืองมีระเบียบ วินัยดี ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย กตีกาสังคมและปลอดภัยจากอบายมุข
- (8) พลเมืองมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีความมั่นคง ปลอดภัย ไม่อพยพโยกย้ายไปแหล่งอื่น
- (9) เป็นเมืองที่พลเมืองมีงานทำ และมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพและค่าครองชีพไม่สูงเกินไป ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น
- (10) มีผู้บริหารและจัดการเมืองที่มีความสามารถดี มุ่งปฏิบัติงานเพื่อพลเมือง ชุมชนและสังคม ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
- สรุปองค์ประกอบโดยรวมของความเป็นบ้านเมืองน่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง ดังแสดงในภาพประกอบที่ 2.3

ภาพประกอบที่ 2.3 แสดงลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

สรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน จะต้องพัฒนาคนและสังคม โดยเน้นการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคและชนบท โดยเน้นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนจากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการสนับสนุนเรื่องความเป็นชุมชนหรือองค์กรชุมชนเป็นสำคัญในการพัฒนา

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดจากคู่มือบ้านเมืองน่าอยู่ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม⁷⁶ และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ⁷⁷ โดยใช้บทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ กำหนดตัวแปรตามเป็นบทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ ด้านการมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และด้านการมีระบบบริหารจัดการที่ดี

1) ด้านความเป็นอยู่ หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี สังคมเข้มแข็ง มีความสงบ สะอาด สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเอกลักษณ์ วัฒนธรรม จิตวิญญาณของเมืองชุมชน คนมีคุณภาพชีวิตดี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีมีความสุข

2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยเกื้อกูลให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการสืบทอดรักษาและปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาต่อยอดให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม นำมาใช้ประโยชน์กับการผลิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง หมายถึง การมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งสมดุล มีภูมิคุ้มกัน สามารถเพิ่มรายได้และการมีงานทำด้วยการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เชื่อมโยงสู่ตลาดภายในและนอกประเทศ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงชนบทและเมือง

4) ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี หมายถึง การบริหารจัดการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม ติดตาม ตรวจสอบได้ ให้มีคณดี ระบบดี

⁷⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, คู่มือบ้านเมืองน่าอยู่, อ่างแล้ว หน้า 3-4.

⁷⁷ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545 – 2549, (กรุงเทพฯ : มปท, 2543), (เอกสารอัดสำเนา).

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล ไว้ดังนี้⁷⁸

2.3.1 ความเป็นมาของการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล

เทศบาลตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพราะเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในด้านการให้บริการสาธารณะ การสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ภารกิจหน้าที่โดยรวม คือ การดูแลทุกข์สุขของประชาชน ในท้องถิ่นด้านต่างๆ อาทิเช่น การจัดบริการขั้นพื้นฐาน การบริการด้านสาธารณสุข โภค สาธารณูปโภค การศึกษา การสาธารณสุข การดูแลรักษาสภาพแวดล้อม การรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่ เข้มแข็ง โดยมีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นไปใช้ อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ซึ่งการทำงานใกล้ชิด กับประชาชน นับว่าเป็นข้อดีประการหนึ่ง ที่ทำให้รับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชน ทำให้สามารถสนองตอบต่อปัญหา ความต้องการ และแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่นได้ และนับได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมความกินดี อยู่ดีของประชาชนตามเป้าหมายของการบริหารราชการแผ่นดิน⁷⁹

เทศบาล เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เก่าแก่ที่สุด เพราะเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นดำเนินการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย โดยเริ่มจากการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม อำเภอเมืองสมุทรสาคร และต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ทรงมีพระราชประสงค์ให้ราษฎรในท้องถิ่นปกครองตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ได้เรียนรู้และทดลอง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) พระองค์ทรงเห็นว่า “มันเป็นการดีแก่ประชาชนอย่างแท้จริงที่เขาจะเริ่มต้นด้วยการควบคุมกิจการท้องถิ่นก่อนที่พวกเขาพยายามที่จะควบคุมกิจการของรัฐโดยผ่านทางรัฐสภา” และในปี พ.ศ. 2476 จึงมีการจัดตั้งเทศบาลตาม พ.ร.บ.จัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 มีการยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลหลายแห่ง จนกระทั่งมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ยกเลิกการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาลทั้งหมดตาม พ.ร.บ. เปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน

2.3.2 หลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 มาตรา 7 กำหนดไว้ว่า “เมื่อท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นเทศบาลให้จัดตั้งท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร และได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้ง ดังนี้ เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา 9)

⁷⁸ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, อ้างแล้ว หน้า 22.

⁷⁹ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, เรื่องเดียวกัน หน้า 1.

เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด หรือท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา 10)

เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมนุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย (มาตรา 11)

2.3.3 โครงสร้างการบริหารงานของเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 ได้แบ่งโครงสร้างของเทศบาลออกเป็น 2 ส่วน คือ ประกอบด้วย ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาเทศบาล และฝ่ายบริหาร คือ นายกเทศมนตรี โดยการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของเทศบาลและจะมีโครงสร้างเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งส่วนคือ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. สภาเทศบาล

สภาเทศบาล ประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจำนวนตามขนาดของเทศบาล ดังต่อไปนี้

- 1.1 เทศบาลตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน
- 1.2 เทศบาลเมือง ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 18 คน
- 1.3 เทศบาลนคร ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 24 คน

สภาเทศบาล เป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติของเทศบาล จึงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจนิติบัญญัติของท้องถิ่น กล่าวคือ มีอำนาจตราเทศบัญญัติ อนุมัติงบประมาณประจำปีของเทศบาล และควบคุมการบริหารกิจการของเทศบาล โดยแต่เดิมนั้น สภาเทศบาลมีอำนาจในการให้ความเห็นชอบตั้งคณะรัฐมนตรี การตั้งกระทู้ถามคณะรัฐมนตรี การเปิดอภิปรายเพื่อยื่นคำร้องขอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งให้คณะเทศมนตรีหรือเทศมนตรีลาออกจากตำแหน่ง แต่ต่อมาเมื่อมีการนำระบบการบริหารงานแบบนายกเทศมนตรีมาใช้ สภาเทศบาลก็มีหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวที่กระทำต่อนายกเทศมนตรีที่กฎหมายกำหนด

2. นายกเทศมนตรี

นายกเทศมนตรี แต่เดิมนั้น กฎหมายว่าด้วยเทศบาลได้วางข้อกำหนดไว้ในมาตรา 36 ให้นายกเทศมนตรีทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารกิจการของเทศบาล ในกรณีที่เป็นประชาชนในเขตเทศบาล ออกเสียงประชามติให้มีการบริหารเทศบาลในรูปแบบคณะเทศมนตรี โดยแต่ละเทศบาลจะมีองค์ประกอบในเชิงจำนวนของนายกเทศมนตรีตามรูปแบบเทศบาล กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล ให้มีรองนายกเทศมนตรีได้ 2 คน ซึ่งเมื่อรวมนายกเทศมนตรีแล้วเป็นคณะผู้บริหารแล้วมีจำนวน 3 คน (สำหรับเทศบาลเมืองที่มีรายได้จากการจัดเก็บปีละ 20 ล้านบาทขึ้นไป ให้มีรองนายกเทศมนตรีเพิ่มขึ้นอีก 1 คน) ส่วนกรณีที่เป็นเทศบาลนครให้มีรองนายกเทศมนตรีได้ 4 คน ซึ่งเมื่อรวมนายกเทศมนตรีแล้วมีจำนวน 5 คน ภายหลังเมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ได้มีบทบัญญัติให้ยกเลิกความในมาตรา 36

ดังกล่าว พร้อมกับยกเลิกเงื่อนไขให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งสมาชิกสภาเทศบาลเป็นนายกเทศมนตรี และเทศมนตรีโดยความเห็นชอบของสภาเทศบาล ตามมาตรา 37 โดยสร้างบทที่ 2 ทวิ ว่าด้วย นายกเทศมนตรี ในมาตรา 48 ทวิ ไว้เป็นการเฉพาะซึ่งมีเนื้อความในลักษณะที่ให้ใช้รูปแบบการบริหารงานเทศบาลเป็นแบบนายกเทศมนตรี ซึ่งได้รับการเลือกตั้งมาจากราษฎรในเขตเทศบาล แทนระบบคณะเทศมนตรี โดยนายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการของเทศบาล ตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมายได้ตามเกณฑ์ ดังนี้

2.1 เทศบาลตำบล ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 2 คน

2.2. เทศบาลเมือง ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 3 คน

2.3. เทศบาลนคร ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 4 คน

นายกเทศมนตรี อาจแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรี ซึ่งมีไม่สมาชิกสภาเทศบาลได้ โดยในกรณีเทศบาลตำบลให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน 2 คน ในกรณีเทศบาลเมืองให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน 3 คน และในกรณีเทศบาลนครให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน 5 คน

นอกจากองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 2 ส่วน คือ สภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารงานเทศบาลใหม่แล้ว ยังมีส่วนหนึ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนก็คือ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น

ข้าราชการส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของเทศบาลที่ปฏิบัติงานอันเป็นภารกิจประจำสำนักงาน หรืออาจจะนอกสำนักงานก็ได้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างใกล้ชิด เพราะหน้าที่ของเทศบาลนั้นต้องติดต่อและให้บริการแก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งในเรื่องงานด้านการทะเบียน การสาธารณสุข โภค การศึกษา การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งนับว่าเป็นภาระหน้าที่ที่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมาก โดยการทำงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของงาน ส่วนการบรรจุแต่งตั้ง การให้มีความดีความชอบ ตลอดจนการออกจากตำแหน่งเป็นไปตามพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519 เป็นสำคัญ

การวางโครงสร้างเทศบาล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการกำหนดส่วนราชการของเทศบาล พ.ศ. 2541 ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2541 โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งกองหรือฝ่ายขึ้นถึง 12 หน่วย ดังต่อไปนี้

1. สำนักปลัดเทศบาล
2. สำนักการคลัง กองคลังหรือฝ่ายคลัง
3. สำนักการช่าง กองช่างหรือฝ่ายช่าง
4. กองช่างสุขาภิบาล หรือฝ่ายช่างสุขาภิบาล
5. สำนักหรือกองการศึกษา
6. กองหรือฝ่ายการแพทย์
7. กองวิชาการและแผนงานหรือฝ่ายวิชาการและแผนงาน
8. กองสวัสดิการสังคมหรือฝ่ายสวัสดิการสังคม

9. สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมหรือฝ่ายสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

10. หน่วยงานตรวจสอบภายใน
11. กองการหรือฝ่ายการประปา
12. แฉวง

2.3.4 อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบล

เทศบาลตำบลมีหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองตามพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 มาตรา 50 ถึงมาตรา 57 แบ่งแยกหน้าที่ไว้ 2 ส่วน คือ หน้าที่ต้องทำ และหน้าที่อาจจัดทำ นอกจากนั้นยังกำหนดหน้าที่ของเทศบาลแต่ละประเภทไว้แตกต่างกัน ดังนี้

1. หน้าที่ต้องทำ เป็นหน้าที่ตามกฎหมายบังคับให้เทศบาลต้องจัดทำเพื่อให้เกิดผลดีแก่ท้องถิ่น เทศบาลตำบลมาตรา 50 (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2546 เพิ่มเติมฉบับที่ 12) ดังนี้

1. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
3. รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการ

กำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล

4. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
5. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
7. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ
8. บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของ

ท้องถิ่น

9. หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

2. หน้าที่อาจจัดทำ เป็นอำนาจหน้าที่ที่เทศบาลอาจจัดทำหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายได้ ทรัพย์สิน เจ้าหน้าที่ และความสามารถของเทศบาลนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ ได้สรุปแบ่งหน้าที่ตามประเภทของเทศบาลไว้ ดังนี้

1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
3. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
4. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
6. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้
7. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
8. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
9. เทศพาณิชย์

3. อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ นอกจากอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 แล้ว ยังมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 เช่นเดียวกับกับองค์การบริหารส่วนตำบล และกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ ที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาลในการดำเนินกิจการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ๆ

จากรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของเทศบาลที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าเทศบาลเป็นองค์กรภาครัฐที่มีโครงสร้างการบริหาร 2 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ โดยเทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเพื่อบริการประชาชน โดยการบริหารงานนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และทำให้การตรวจสอบการบริหารงานมีประสิทธิภาพ และมีผลให้การจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

2.4.1 สภาพทั่วไป

เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ เดิมมีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2548 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ ตั้งอยู่เลขที่ 189 หมู่ที่ 8 ถนนกาฬสินธุ์-ร้อยเอ็ด อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 6 กิโลเมตร ตามถนนทางหลวงสาย 214 กาฬสินธุ์-ร้อยเอ็ด และยังเป็นที่ตั้งของศูนย์สามวัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวประจำเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ มีพื้นที่ 63.83 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 38,298 ไร่ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเทศบาลห้วยโพธิ์ มีอาณาเขตพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตตำบลเหนือและตำบลเชียงเครือ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตตำบลหลุบ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

2.4.2 จำนวนหมู่บ้าน, ประชากร

ในเขตเทศบาลห้วยโพธิ์ มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 13,000 คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,840 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 181.03 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤษภาคม 2554)⁸⁰ ดังนี้

2.4.3 เขตการปกครอง รวม 18 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 บ้านโพน

หมู่ที่ 2 บ้านโพน

⁸⁰ สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์, ข้อมูลสารสนเทศ ประจำปี 2554, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2554), หน้า 12.

หมู่ที่ 3 บ้านดงน้อย	หมู่ที่ 4 บ้านเหล่าสูง
หมู่ที่ 5 บ้านดงสว่าง	หมู่ที่ 6 บ้านดงสว่าง
หมู่ที่ 7 บ้านดอนปอแดง	หมู่ที่ 8 บ้านดงพยอม
หมู่ที่ 9 บ้านดอนม่วง	หมู่ที่ 10 บ้านกลางดง
หมู่ที่ 11 บ้านดงบังเก่า	หมู่ที่ 12 บ้านดอนปอแดง
หมู่ที่ 13 บ้านดงน้อย	หมู่ที่ 14 บ้านใหม่คำ
หมู่ที่ 15 บ้านโพธิ์ทอง	หมู่ที่ 16 บ้านโหมนคำ
หมู่ที่ 17 บ้านดงสว่าง	หมู่ที่ 18 บ้านดงสมบูรณ์

2.4.4 สภาพภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ มีสภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่ม ประกอบด้วยแหล่งน้ำที่สำคัญ เช่น อ่างเก็บน้ำห้วยโพธิ์ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ประมาณ 1,500 ไร่ หนองมารูน และยังมีลำห้วยที่สำคัญ เช่น ลำห้วยแก่ง ลำห้วยโพนียง เป็นและมีลำน้ำป่าวไหลผ่าน สภาพภูมิอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดูกาล คือ

- ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึง เดือน มิถุนายน
- ฤดูฝน ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม ถึง เดือน ตุลาคม
- ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน ถึง เดือน กุมภาพันธ์

2.4.5 สภาพทางเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจการลงทุน พื้นที่ที่มีการลงทุนทางอุตสาหกรรมทางเกษตรจำนวนมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ลุ่ม มีแหล่งน้ำหลายแห่ง จึงเหมาะแก่การทำเกษตร การประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการในหน่วยงานของรัฐ ตามลำดับ โดยสภาพพื้นที่สามารถจึงทำนาได้ปีละ ๒ ครั้ง ทั้งข้าวนาปี และข้าวนาปรัง และมีการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ไร่มันสำปะหลัง การเพาะปลูกพืชสวน เช่น การทำสวนยางพารา มันเทศ การปลูกถั่วลิสง หน่อไม้ฝรั่ง การปลูกผักในครัวเรือนเพื่อการบริโภคและสามารถจำหน่ายในท้องตลาด เช่น ผักเสี้ยน สะระแหน่ ผักกาด มะเขือ เป็นต้น เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงวัว หมู ไก่ การเพาะเลี้ยงปลา การเลี้ยงตะพาบน้ำ กบ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งอุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เช่น โรงเส้นก๋วยเตี๋ยว โกดังขนาดใหญ่ 1 โรง มีโรงผลิตปลาร้าขนาดใหญ่ 5 โรง โรงสีขนาดกลาง ถึงจำนวน 20 โรง โรงงานผลิตแป้งขนมจีน อุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น การผลิตเส้นขนมจีน การต้มปลาร้าเพื่อจำหน่าย เป็นต้น

2.4.6 หน่วยงานทางราชการ,สถาบันและองค์การศาสนา

1. โรงเรียนระดับประถมศึกษา,ระดับประถมและมัธยมศึกษา จำนวน 5 โรงเรียน
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 6 แห่ง
3. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยโพธิ์ จำนวน 1 แห่ง
4. วัด/สำนักสงฆ์ จำนวน 12 แห่ง
5. ดอนเจ้าปู่ จำนวน 4 แห่ง

2.4.7 การบริการขั้นพื้นฐาน

ประชากรในเขตพื้นที่เทศบาลห้วยโพธิ์ มีไฟฟ้า-ประปาใช้ทุกหลังคาเรือน

2.4.8 ระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์

โดยที่เป็นการสมควรให้มีคณะกรรมการชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนงานโครงการการช่วยเหลือและประสานงานระหว่างชุมชนกับเทศบาลอันนำไปสู่กระบวนการ “สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน” ตามนโยบายที่กำหนดไว้

ดังนั้น จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 48 เตรส(1),(4) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 นายกเทศมนตรีจึงออกระเบียบไว้ดังนี้

“ชุมชน” หมายความว่า ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งตามระเบียบของทางราชการ

“สมาชิกชุมชน” หมายความว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน

“กรรมการชุมชน” หมายความว่า ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้งและได้รับเลือกตั้งจากสมาชิก

ชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือของชุมชนกับเทศบาล
2. เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชน ในการรวมตัวและอุทิศตนในการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีและเหมาะสม
3. เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การประสานงาน การตัดสินใจ การกำหนดดูแลและตรวจสอบการบริหารงานของเทศบาล เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน
4. เป็นผู้ช่วยเหลือและแบ่งภาระในการปฏิบัติงานของเทศบาล
5. เพื่อเป็นไปตามหลักการ “สิทธิ เสรีภาพ การคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน “ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”

อำนาจหน้าที่คณะกรรมการชุมชน

1. คณะกรรมการชุมชน มีหน้าที่

- (1) เป็นคณะกรรมการและแกนกลางในการพัฒนาชุมชน
- (2) แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน
- (3) เสนอแผนงาน หรือ โครงการเพื่อขอความช่วยเหลือจากเทศบาล
- (4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกและร่วมใจพัฒนา

ท้องถิ่น

- (5) ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและสร้างความสามัคคีในชุมชน
- (6) จัดชุมชนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงามและถูกต้องด้วยสุจริตลักษณะ
- (7) ควบคุม ดูแลสมาชิกชุมชนให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผน

ของทางราชการ

- (8) เชิญชวน หรือมอบหมายสมาชิกในชุมชนช่วยเหลือ ในกิจกรรมสาธารณประโยชน์

2. ประธานคณะกรรมการชุมชน มีหน้าที่

- (1) เป็นประธานในที่ประชุมคณะกรรมการชุมชน
- (2) รักษาตามสงบเรียบร้อยภายในชุมชน
- (3) ให้สมาชิกได้ออกความเห็นในการแก้ไขปัญหา หรือ หัวข้อที่พิจารณาในที่

ประชุม

- (4) เป็นตัวแทนของชุมชน ในการประสานงานกับเทศบาล
- (5) สั่งการ หรือมอบหมายให้สมาชิกในชุมชน ช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์

3. รองประธานคณะกรรมการชุมชน มีหน้าที่

(1) ทำหน้าที่แทนประธานคณะกรรมการชุมชนในกรณีที่ประธานกรรมการไม่อยู่ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

- (2) ช่วยเหลือประธานคณะกรรมการชุมชนในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ชุมชน

- (3) หน้าที่อื่นตามที่ประธานคณะกรรมการชุมชนมอบหมาย

4. เลขานุการคณะกรรมการชุมชน มีหน้าที่

- (1) นัดประชุมและจัดระเบียบวาระการประชุม คณะกรรมการชุมชน
- (2) จัดบันทึกและจัดทำรายงานการประชุม คณะกรรมการชุมชน
- (3) แจ้งมติที่ประชุมคณะกรรมการชุมชนไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (4) จัดเก็บดูแลเอกสารต่างๆของคณะกรรมการชุมชน
- (5) ช่วยเหลือประธานคณะกรรมการชุมชน ในการรักษาความเรียบร้อย
- (6) หน้าที่อื่น ตามที่ประธานคณะกรรมการชุมชนมอบหมาย⁸¹

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิตร ก่าตุ้ย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า “กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างความเข้มแข็งภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า บทบาทด้านการสร้างความเข้มแข็ง รองลงมา ด้านการส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง และด้านการตอบสนองความต้องการของประชาชนแต่ละบทบาททั้ง 3 ด้านขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการสร้างชุมชนเข้มแข็งจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะส่วนบุคคล

⁸¹เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์, “แผนพัฒนาสามปี”, (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2552), (อัดสำเนา).

ได้แก่ เพศ อายุ คุณวุฒิ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน⁸²

สภาพ ปัญญาดี ได้ทำการศึกษาปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจของชุมชนพึ่งตนเอง ในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้สรุปปัญหาที่สำคัญของกลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยในด้านลบมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

1. สมาชิกไม่เข้าใจและไม่ศรัทธาการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรม
2. ผู้นำขาดความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีผู้นำกลุ่มที่ดีพอ
3. ขาดการสนับสนุนจากทางราชการในเรื่องเงินทุน และการตลาด
4. ถูกพ่อค้าคนกลางเข้าครอบงำ
5. รัฐบาลไม่กำหนดนโยบายในการดำเนินงานกลุ่มให้ชัดเจน กว้างขวางพอแก่การกำหนด

แนวทาง

6. ขาดความรู้การตลาด การบริหารธุรกิจ การจัดทำบัญชี การบริหารเงิน
7. ความสามัคคีร่วมมือช่วยเหลือกันในกลุ่มมีน้อย
8. กรรมการไม่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ไม่มีความชำนาญในการทำงานเป็นกลุ่ม มักจะมอบให้ประธานเป็นคนตัดสินใจ⁸³

หาญศึก ทรงสวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีข้อค้นพบ ดังนี้

3.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของผู้แทนครัวเรือนที่มีเพศแตกต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้าน กล่าวคือ ผู้แทนครัวเรือนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งไม่แตกต่างกัน

3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของผู้แทนครัวเรือนที่มีอายุแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้าน กล่าวคือ ผู้แทนครัวเรือนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งไม่แตกต่างกัน

⁸² วิเชียร กำตุย, “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตำบลบวกค้าง อำเภอสนักแพง จังหวัดเชียงใหม่”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2548, 86 หน้า

⁸³ สภาพ ปัญญาดี, “ปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจของชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2548, 155 หน้า.

3.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของผู้แทนครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของผู้แทนครัวเรือนที่มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้าน

3.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของผู้แทนครัวเรือนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.7 ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของผู้แทนครัวเรือนที่อยู่ในชุมชนแตกต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01⁸⁴

ปริญา สิงห์เรือง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านดอนหมู เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มคิดค้นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ โดยการมีส่วนร่วมของคนชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น การนับถือผู้อาวุโสและภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งวัดได้จากคุณภาพของคนในชุมชน ที่สามารถค้นหาสาเหตุของปัญหา หาทางแก้ไข และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมีคุณภาพ ปริมาณ และ ความต่อเนื่องในการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ มีพัฒนาการของกิจกรรมให้เชื่อมโยงกันเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายนอก นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในที่สุด ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งคือ วัฒนธรรมชุมชน ระบบเครือญาติ ผู้นำชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถจัดการได้อย่างสมบูรณ์ แต่ชาวบ้านดอนหมูก็ไม่ได้ปฏิเสธความช่วยเหลือจากภายนอก นโยบายรัฐและการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นตัวหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยเวทีและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน⁸⁵

ภูผา บัวบุญ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองทุ่ม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษา ปรากฏดังนี้

1. ประชาชนโดยรวม และจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุ และอาชีพมีการประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 6 ด้านของ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองทุ่มอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากและ

⁸⁴ ชาญศึก ทรงสวัสดิ์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพชรบูรณ์), 2550, 121 หน้า.

⁸⁵ ปริญา สิงห์เรือง, “ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี), 2551, 162 หน้า.

รองลงมา 3 อันดับ คือ ด้านการเป็นผู้วางแผนโครงการ ด้านการเป็นสื่อของการพัฒนา และด้านการเป็นผู้ให้ความรู้และชี้แนะแก้ไขปัญหา

2. ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อายุ และอาชีพ ต่างกันมีการประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองทุ่ม ไม่แตกต่างกัน⁸⁶

สิงหนุ ขุนณิษฐ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนเข้มแข็งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตตำบลราษายะมีการจัดสรรงบประมาณไปในทางการพัฒนาชุมชนได้หลายๆโครงการที่มีประสิทธิภาพและมีศักยภาพ แต่สิ่งที่พิจารณาจากงบประมาณส่วนใหญ่ไม่ได้มุ่งหวังในระยะยาวหรือมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งจะดูได้จากหลักการปฏิบัติจัดสรรงบประมาณผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนน้อยมาก แหล่งรายได้ของชุมชนมีน้อยหรือไม่ค่อยจะมีหรือไม่ให้การสนับสนุนภูมิปัญญาเท่าที่ควร ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นหน้าที่หลักขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพัฒนาศักยภาพในชุมชนให้ทัดเทียมกับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการดำเนินงานให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน⁸⁷

ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์ ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความรู้ในโครงการชุมชนเข้มแข็ง และบทบาทของผู้นำชุมชนในโครงการชุมชนเข้มแข็ง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งเป็นรายด้าน พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการร่วมปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ขณะที่อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการร่วมปฏิบัติ ส่วนระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการร่วมติดตามประเมินผล โดยในส่วนของคุณรู้ในโครงการชุมชนเข้มแข็ง และบทบาทของ

⁸⁶ ภูผา บัวบุญ, “การประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองทุ่ม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ร.ม., (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), 2551, 92 หน้า.

⁸⁷ สิงหนุ ขุนณิษฐ์, “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนเข้มแข็งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง”, รายงานการศึกษาอิสระปริญญา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2551, 70 หน้า.

ผู้นำชุมชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการชุมชนเข้มแข็งในทุกด้าน⁸⁸

ไพโรช ตันอุต ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนเน้นบทบาทหน้าที่ของทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันตั้งแต่เริ่มเข้าร่วมโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผล รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคม การทำแผนชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่ออำนาจการต่อรองในขอบเขตของการตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของชุมชน โดยได้รับประสบการณ์การพัฒนาจากบุคคลภายในและภายนอกชุมชน รูปแบบของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนจะแสดงออกในลักษณะการตัดสินใจการควบคุมกำกับดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน ส่วนประชาชนแสดงออกในลักษณะของการปฏิบัติตามแผน ภายใต้การตัดสินใจด้วยตนเอง ประชาชนได้รับผลประโยชน์คือ ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไข ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชนมากขึ้น จึงได้รับงบพัฒนาชุมชนมากขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน้อย และปัจจัยภายนอก เช่น การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชน ทูทางสังคม ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน มีผลต่อการพัฒนาชุมชนมากแต่ยังน้อยกว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชน กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่มากกว่าทุนทางสังคม⁸⁹

จินดา โยธารินทร์ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาท พบว่า คณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกันทั้งในภาพรวม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน⁹⁰

⁸⁸ ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์), 2550, 127 หน้า.

⁸⁹ ไพโรช ตันอุต, “การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2552, 116 หน้า.

⁹⁰ จินดา โยธารินทร์, “บทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553, 168 หน้า.

อมรรัตน์ มีทวิวงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ”บ้านฉางเพลส” เพื่อไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า มีแนวทางในการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ”บ้านฉางเพลส” เพื่อไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง มี 4 แนวทางดังนี้ 1) แนวทางการจัดการชุมชนด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 2) แนวทางการจัดการชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม 3) แนวทางการจัดการชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน 4) แนวทางการจัดการชุมชนด้านการชำระค่าส่วนกลาง โดยทั้ง 4 แนวทางมีแนวทางหลักการดำเนินงานแก้ไขปัญหามุมชนร่วมกันคือ 1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 2) ผู้นำชุมชนที่มีการเสียสละ อดทน และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม และ 3) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์⁹¹

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ในภาพรวมของศักยภาพของชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เกิดจากการมีจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชนเอง การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเดียวกันที่เคร่งครัด การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนในชุมชน การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างลงตัว จึงเกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มองอดีตที่ผ่านมาเป็นบทเรียน มองอนาคตเป็นแนวทางในการก้าวออกไปสู่ทางแก้ไขปัญหา เน้นการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการพึ่งพาตนเองก่อน ก่อนที่จะรอรับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งไม่ได้หมายถึงการปฏิเสธวัฒนธรรมและโลกภายนอก แต่เลือกที่จะรับเอามาอย่างเลือกสรร ซึ่งหากชุมชนทุกชุมชนในสังคมไทยมีความเข้มแข็งแล้วย่อมส่งผลต่อความเจริญมั่นคงเข้มแข็งของสังคมไทยต่อไป

2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดจากคู่มือบ้านเมืองน่าอยู่ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม⁹² และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ⁹³ โดยใช้บทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ กำหนดตัวแปรตามเป็นบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และด้านระบบบริหารจัดการที่ดี ดังภาพประกอบที่ 2.4

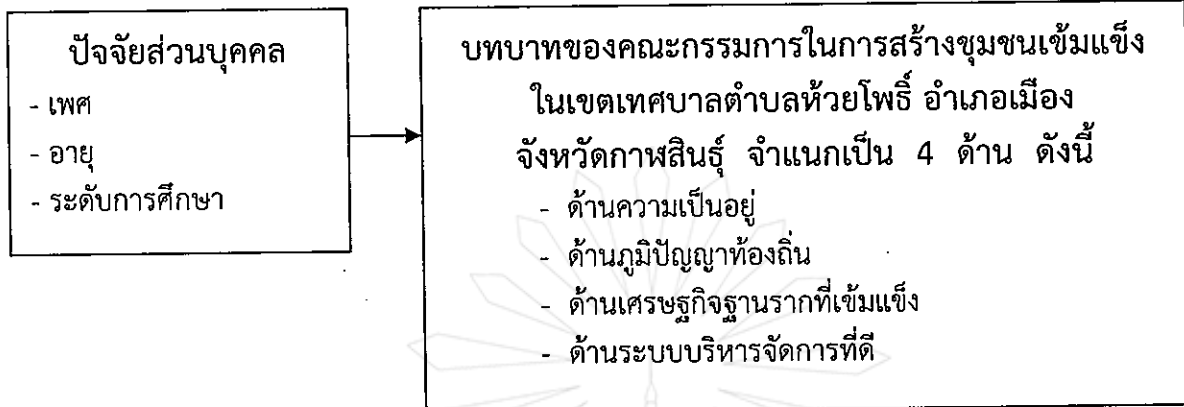
⁹¹อมรรัตน์ มีทวิวงศ์, “แนวทางการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ”บ้านฉางเพลส” เพื่อไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง”, สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2553, 88 หน้า.

⁹²สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, คู่มือบ้านน่าอยู่,(กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2546), หน้า 3-4.

⁹³สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545 – 2549, (กรุงเทพฯ : มปท, 2543), (เอกสารอัดสำเนา).

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variables)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

ภาพประกอบที่ 2.4 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลโดยการสำรวจจากแบบสอบถาม เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 442 คน¹ ประกอบด้วย

(1) คณะกรรมการชุมชน บ้านโหมน หมู่ที่ 1	จำนวน 33 คน
(2) คณะกรรมการชุมชน บ้านโหมน หมู่ที่ 2	จำนวน 32 คน
(3) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงน้อย หมู่ที่ 3	จำนวน 22 คน
(4) คณะกรรมการชุมชน บ้านเหล่าสูง หมู่ที่ 4	จำนวน 25 คน
(5) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงสว่าง หมู่ที่ 5	จำนวน 24 คน
(6) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงสว่าง หมู่ที่ 6	จำนวน 23 คน
(7) คณะกรรมการชุมชน บ้านดอนปอแดง หมู่ที่ 7	จำนวน 22 คน
(8) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงพะยอม หมู่ที่ 8	จำนวน 25 คน
(9) คณะกรรมการชุมชน บ้านดอนม่วง หมู่ที่ 9	จำนวน 23 คน
(10) คณะกรรมการชุมชน บ้านกลางดง หมู่ที่ 10	จำนวน 29 คน
(11) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงบังเก่า หมู่ที่ 11	จำนวน 19 คน
(12) คณะกรรมการชุมชน บ้านดอนปอแดง หมู่ที่ 12	จำนวน 19 คน

¹เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์, “แผนพัฒนา 3 ปี”, (กาฬสินธุ์ : เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์, 2555),

(13) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงน้อย หมู่ที่ 13	จำนวน 23 คน
(14) คณะกรรมการชุมชน บ้านใหม่คำ หมู่ที่ 14	จำนวน 26 คน
(15) คณะกรรมการชุมชน บ้านโพธิ์ทอง หมู่ที่ 15	จำนวน 25 คน
(16) คณะกรรมการชุมชน บ้านโหม่นคำ หมู่ที่ 16	จำนวน 24 คน
(17) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงสว่าง หมู่ที่ 17	จำนวน 27 คน
(18) คณะกรรมการชุมชน บ้านดงสมบูรณ์ หมู่ที่ 18	จำนวน 21 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน จำนวน 210 คน ซึ่งผู้วิจัย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน² ดังนี้

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N แทน จำนวนประชากร
 e แทน ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้
กำหนดร้อยละ .05

จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 442 คน กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ระดับ .05 สามารถคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{442}{1 + 442(0.05)^2}$$

$$n = 209.98$$

ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 210 คน

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น และสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย ดังนี้

3.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ 210 คน

²สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ตำราชุดฝึกอบรมหลักสูตร “นักวิจัย”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2547), หน้า 149

3.2.2 จำแนกประชากร 210 คน ตามรายชื่อของชุมชน

3.2.3 สุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น ใช้ชุมชนเป็นหน่วยในการสุ่มโดยวิธีการจับสลากแบบไม่ทดแทน และใช้วิธีการเทียบตามสัดส่วนของบัญญัติไตรยางศ์จากชุมชนที่ 1-18 จนได้ครบจำนวน 210 คน เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไปดังปรากฏตามตารางที่ 3.1 โดยใช้สูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} = \frac{\text{จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times \text{จำนวนบุคลากร}$$

ตัวอย่างเช่น บ้านโหมน หมู่ที่ 1 มีจำนวนบุคลากร 33 คน เมื่อเทียบสัดส่วนตามสูตรการคำนวณได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง} &= \frac{210}{442} \times 33 \\ &= 15.68 \\ &= 16 \end{aligned}$$

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชุมชน

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	จำนวนบุคลากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ก)
1	บ้านโหมน หมู่ที่ 1	33	16
2	บ้านโหมน หมู่ที่ 2	32	15
3	บ้านดงน้อย หมู่ที่ 3	22	10
4	บ้านเหล่าสูง หมู่ที่ 4	25	12
5	บ้านดงสว่าง หมู่ที่ 5	24	11
6	บ้านดงสว่าง หมู่ที่ 6	23	11
7	บ้านดอนปอแดง หมู่ที่ 7	22	10
8	บ้านดงพะยอม หมู่ที่ 8	25	12
9	บ้านดอนม่วง หมู่ที่ 9	23	11
10	บ้านกลางดง หมู่ที่ 10	29	14
11	บ้านดงบังเก่า หมู่ที่ 11	19	9
12	บ้านดอนปอแดง หมู่ที่ 12	19	9
13	บ้านดงน้อย หมู่ที่ 13	23	11
14	บ้านใหม่คำ หมู่ที่ 14	26	12
15	บ้านโพธิ์ทอง หมู่ที่ 15	25	12

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	จำนวนบุคลากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (n)
16	บ้านโหมนคำ หมู่ที่ 16	24	12
17	บ้านดงสว่าง หมู่ที่ 17	27	13
18	บ้านดงสมบูรณ์ หมู่ที่ 18	21	10
รวม		442	210

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ (Check List) เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 40 ข้อ ใน 4 ด้าน คือ ด้านความเป็นอยู่ จำนวน 13 ข้อ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 ข้อ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำนวน 10 ข้อ และด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำนวน 7 ข้อ ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale)³ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และด้านระบบบริหารจัดการที่ดี

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.4.1 การสร้างเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม จำนวน 3 ด้าน เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าวิธีการสร้างเครื่องแบบสอบถามจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ศึกษา รวมทั้งวิธีการสร้าง

³สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ตำราชุดฝึกอบรมหลักสูตรการวิจัย, อ่างแล้ว, หน้า

เครื่องมือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2) นำผลจากการศึกษาข้อ 1) มาสร้างแบบสอบถาม โดยพิจารณาเนื้อหาให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย นิยามศัพท์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ (Check List) เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ บทบาทมากที่สุด บทบาทมาก บทบาทปานกลาง บทบาทน้อย และบทบาทน้อยที่สุด จำนวน 4 ด้าน รวม 40 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และด้านระบบบริหารจัดการที่ดี

3.4.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและขั้นตอนที่ 2 ทาค่าความเชื่อถือได้ รายละเอียดดังนี้

1) ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

(1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบเนื้อหาสาระ สำนวนภาษา รูปแบบของแบบสอบถามและความเที่ยงตรงของเนื้อหาข้อคำถามว่าตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยหรือไม่

(2) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

(3) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ภาษา ตลอดจนคำแนะนำเพิ่มเติม โดยใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence: IOC) ผลการตรวจสอบปรากฏว่า ได้ค่า IOC เท่ากับ .67 จำนวน 8 ข้อ และค่า 1.00 จำนวน 32 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

(3.1) พระกษิตศ สุธงจิตโต การศึกษา ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง) ร.ป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถานที่ทำงาน วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ถ้อยคำภาษาและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

(3.2) พระครูวรจิตตานรักษ์ การศึกษา ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง) ร.ป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถานที่ทำงาน วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

(3.3) นายฉนิษฐ ศิริวรินทร์ การศึกษา ร.บ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) ตำแหน่งปลัดเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สถานที่ทำงาน เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

2) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

(1) นำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขและตรวจสอบความถูกต้องแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นและเพื่อตรวจสอบภาษาที่ใช้ให้เป็นที่เข้าใจและมีความชัดเจนเพื่อที่จะนำแบบสอบถามไปใช้จริง

(2) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากการนำไปทดลองใช้ (Try-Out) เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้วิธี Item total correlation มีค่าระหว่าง .29 - .73 และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค⁴ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .91

(3) นำแบบสอบถามที่ได้รับมาปรับปรุงแก้ไขและเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา สารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัยต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2555 โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย นำเรียนนายกเทศมนตรีตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

3.5.2 แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและความเป็นอิสระในการให้ข้อมูลรายละเอียดของแบบสอบถาม รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้อง ครบถ้วน

3.5.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนมาได้ทั้งหมดจำนวน 210 ชุดคิดเป็นร้อยละ 100

3.5.4 นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รวบรวมจากแบบสอบถามมาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลขเพื่อนำไปคำนวณค่าทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

⁴บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, อ่างแล้ว, หน้า 99.

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)⁵ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทั้งในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ แล้วการแปลผลตามเกณฑ์การตัดสินผลการวิเคราะห์ ดังนี้

การให้คะแนนคำตอบในแบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทอยู่ระดับมากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทอยู่ระดับมาก
3 คะแนน หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทอยู่ระดับปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทอยู่ระดับน้อย
1 คะแนน หมายถึง	การปฏิบัติตามบทบาทอยู่ระดับน้อยที่สุด ⁶

การแปลความหมายของข้อมูล พิจารณาจากค่าเฉลี่ยตามหลักเกณฑ์จุดกลาง (Midpoint) ของระดับช่วงคะแนน 5 ระดับ⁷ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.21 – 5.00	แปลความหมายว่า	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.41 – 4.20	แปลความหมายว่า	มาก
ค่าเฉลี่ย	2.61 – 3.40	แปลความหมายว่า	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.81 – 2.60	แปลความหมายว่า	น้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.80	แปลความหมายว่า	น้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.80 ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ช่วงระหว่างคะแนน (Range)} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ \text{ค่าเฉลี่ย} &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.80 \end{aligned}$$

จากนั้นทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่า t-test และ F-test (One - way-ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

⁵ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, อ่างแล้ว, หน้า 102.

⁶ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 38.

⁷ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, อ่างแล้ว, หน้า 39.

3.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

1) ใช้สถิติ t-test โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาทของกลุ่มตัวอย่างในตัวแปรอิสระสองกลุ่ม คือ เพศ

2) ใช้สถิติ F-test (One-way ANOVA) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาทของกลุ่มตัวอย่างในตัวแปรอิสระสามกลุ่ม คือ อายุ และระดับการศึกษา

3.6.4 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยนำข้อมูลปลายเปิดจากเครื่องมือ (แบบสอบถาม) ทุกฉบับซึ่งเป็นการตอบคำถามสั้นๆ ข้อความที่เป็นข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมอื่นๆ ผู้วิจัยนำมาตรวจความถี่ สรุปเป็นความเรียง และจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.7.1 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

1) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
k	แทน	จำนวนข้อคำถาม
$\sum s_i^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
s_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวม ⁸

3.7.2 ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1) ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P	แทน	ร้อยละ
f	แทน	ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
N	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมด ⁹

⁸ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, อ่างแก้ว, หน้า 101.

⁹ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, อ่างแก้ว, หน้า 104.

2) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ \bar{x} แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 N แทน จำนวนคน¹⁰

3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\text{S.D.} = \sqrt{\frac{N\sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 $\sum x^2$ แทน ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนในกลุ่ม
 N แทน จำนวนคน
 \sum แทน ผลรวม¹¹

4) ค่า t-test ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระสองกลุ่ม

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

โดยที่ t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบค่าวิกฤต ในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความ
 มีนัยสำคัญ

\bar{x}_1, \bar{x}_2 แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

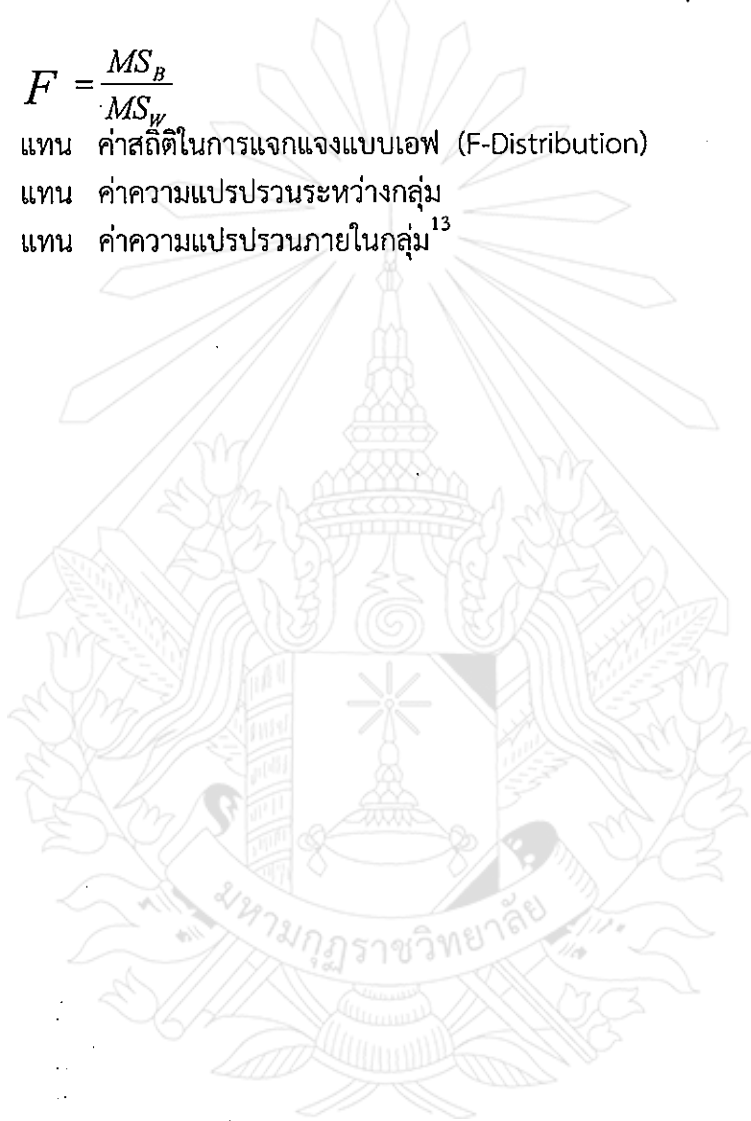
¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

S_1^2, S_2^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ 2 ตามลำดับ
n_1, n_2	แทน	จำนวนสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ¹²

5) ค่า F-test เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปร 3 กลุ่มขึ้นไป

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F-Distribution)
MS_B	แทน	ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
MS_W	แทน	ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม ¹³

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล
ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ใน
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

\bar{X}	แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน สถิติทดสอบที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญตามการแจกแจงแบบ t (t- distribution)
MS	แทน ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
df	แทน ชั้นความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
SS	แทน ผลบวกยกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
F	แทน สถิติทดสอบที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญตามการแจกแจงแบบ F (F- distribution)
Sig	แทน ความน่าจะเป็นที่จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก
n	แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (Number of Samples)
*	แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามการวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนใน
การสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำเสนอ
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ
อายุ และระดับการศึกษา ใช้การวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และคำนวณหาค่า
ร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขต
เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ทั้งภาพรวม รายด้านและรายข้อ จำแนกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านความเป็นอยู่
- 2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง
- 4) ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน โดยใช้สถิติ t - test และ F - test (One-way ANOVA)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยการนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
ผลวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ 4.1 - 4.3

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	103	49.05
หญิง	107	50.95
รวม	210	100.00

จากตาราง 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 50.95 และเพศชาย จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 49.05

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 40 ปี	85	40.48
41 - 50 ปี	95	45.24
อายุ 51 ปีขึ้นไป	30	14.28
รวม	210	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 45.24 รองลงมาอายุไม่เกิน 40 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 40.48 และอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	154	73.33
มัธยมศึกษา/เทียบเท่า	32	15.24
อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป	24	11.43
รวม	210	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมามีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/เทียบเท่า จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 15.24 และมีระดับการศึกษอนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 11.43 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชน
เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตารางที่ 4.4 - 4.8

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการ ชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน

ด้านที่	บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชน เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ด้านความเป็นอยู่	3.71	0.32	มาก
2	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.88	0.30	มาก
3	ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง	3.53	0.41	มาก
4	ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี	3.76	0.37	มาก
รวม		3.72	0.35	มาก

(n = 210)

จากตารางที่ 4.4 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสิ้นด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี ด้านความเป็นอยู่ และด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ โดยรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านความเป็นอยู่	ระดับบทบาท		
		\bar{x}	S.D.	แปลผล
1	สนับสนุนการจัดสภาพถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบและมีความสะอาดสะอาด	4.07	0.25	มาก
2	ส่งเสริมการปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณริมถนนให้มีความสวยงาม	3.25	0.43	ปานกลาง
3	ให้ความสำคัญในการจัดวางท่อหรือร่องหรือรางน้ำให้ถูกสุขลักษณะ	3.99	0.06	มาก
4	ให้ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ถูกสุขลักษณะ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในชุมชน	4.00	0.20	มาก
5	สนับสนุนการจัดระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง	3.78	0.41	มาก
6	มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างให้ชาวบ้านในชุมชนรักสามัคคี	3.34	0.47	มาก
7	สนับสนุนให้ภายในชุมชนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอย่างเหมาะสม	3.24	0.43	ปานกลาง
8	มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน	3.92	0.29	มาก
9	มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ชุมชน	3.90	0.31	มาก
10	ให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในชุมชนให้ถือปฏิบัติตนภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับอย่างถูกต้อง	4.02	0.18	มาก
11	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน	3.43	0.49	มาก
12	ให้ความสำคัญในการจัดสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชนอย่างสะดวกและครบครัน	3.32	0.47	ปานกลาง
13	ให้คำแนะนำและส่งเสริมให้คนชุมชนได้นำกิจกรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน	3.98	0.11	มาก
	รวม	3.71	0.32	มาก

(n = 210)

จากตารางที่ 4.5 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดข้อ และอยู่ในระดับปานกลางสามข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สนับสนุนการจัดสภาพถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบและมีความสะอาด

สะพาน รองลงมาคือ ให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในชุมชนให้ถือปฏิบัติตนภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับอย่างถูกต้อง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สนับสนุนให้ภายในชุมชนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนจากคนรุ่นก่อนจนถึงรุ่นปัจจุบัน	3.78	0.41	มาก
2	ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป	3.48	0.50	มาก
3	ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่บุตรหลานในชุมชน	4.03	0.23	มาก
4	ให้การส่งเสริมเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ในการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน	3.80	0.39	มาก
5	มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมมูลค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	3.99	0.06	มาก
6	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร	4.00	0.22	มาก
7	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านฝักอาชีพ	3.75	0.43	มาก
8	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร	3.90	0.31	มาก
9	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรม	4.06	0.25	มาก
10	มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการศึกษา	4.00	0.18	มาก
รวม		3.88	0.30	มาก

(n = 210)

จากตารางที่ 4.6 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรม รองลงมาคือ ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่บุตรหลานในชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง โดยรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง	ระดับบทบาท		
		\bar{x}	S.D.	แปลผล
1	ให้ความสำคัญต่อการให้คำแนะนำในการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่า	3.53	0.50	มาก
2	มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต	3.09	0.28	ปานกลาง
3	ให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจ การใช้ และบำรุงรักษาดินอย่างยั่งยืน	3.36	0.48	ปานกลาง
4	มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน	3.13	0.34	ปานกลาง
5	มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและแนะนำเกี่ยวกับตลาดจำหน่ายสินค้าและบริการของชุมชน	3.86	0.34	มาก
6	ให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน	3.96	0.35	มาก
7	มีส่วนร่วมในการเผยแพร่แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการนอกชุมชน	3.77	0.42	มาก
8	เป็นผู้ประสานงานในการขอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน	3.32	0.47	ปานกลาง
9	ให้การส่งเสริมหรือจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน	3.32	0.47	ปานกลาง
10	ให้คำแนะนำปรึกษาในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน	3.95	0.52	มาก
รวม		3.53	0.41	มาก

(n = 210)

จากตารางที่ 4.7 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับปานกลางห้าข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน รองลงมาคือ ให้คำแนะนำปรึกษาในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตสินค้าและ

บริการในชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี โดยรวมและรายข้อ

ข้อที่	ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์อย่างเหมาะสม	3.60	0.48	มาก
2	สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ	3.70	0.45	มาก
3	สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเสียสละ	3.32	0.47	ปานกลาง
4	สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความรับผิดชอบ	3.93	0.40	มาก
5	สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความซื่อสัตย์สุจริตโปร่งใส	3.90	0.30	มาก
6	สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเป็นธรรม	3.97	0.26	มาก
7	ให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน	3.91	0.25	มาก
รวม		3.76	0.37	มาก

(n = 210)

จากตารางที่ 4.8 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากหกข้อ และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเป็นธรรม รองลงมาคือ สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความรับผิดชอบ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเสียสละ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน โดยใช้สถิติ t - test และ F - test (One-way ANOVA)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.9 - 4.38

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามเพศ

เพศ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	103	3.71	0.07	มาก
หญิง	107	3.73	0.09	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า คณะกรรมการชุมชนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.10 แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ชาย	103	3.71	0.07	- 1.64	0.10
หญิง	107	3.73	0.09		

จากตารางที่ 4.10 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	103	3.71	0.11	มาก
หญิง	107	3.71	0.12	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า คณะกรรมการชุมชนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ชาย	103	3.71	0.11	-0.07	0.94
หญิง	107	3.71	0.12		

จากตารางที่ 4.1 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามเพศ

เพศ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	103	3.87	0.11	มาก
หญิง	107	3.89	0.09	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า คณะกรรมการชุมชนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.14 แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ชาย	103	3.87	0.11	- 0.98	0.32
หญิง	107	3.89	0.09		

จากตารางที่ 4.14 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามเพศ

เพศ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	103	3.52	0.10	มาก
หญิง	107	3.54	0.12	มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่า คณะกรรมการชุมชนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.16 แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ชาย	103	3.52	0.10	-1.73	0.08
หญิง	107	3.54	0.12		

จากตารางที่ 4.16 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามเพศ

เพศ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	103	3.75	0.14	มาก
หญิง	107	3.78	0.14	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า คณะกรรมการชุมชนทั้งเพศชายและเพศหญิงมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.18 แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ชาย	103	3.75	0.14	- 1.61	0.10
หญิง	107	3.78	0.14		

จากตารางที่ 4.18 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดีไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ไม่เกิน 40 ปี	85	3.72	0.08	มาก
41 – 50 ปี	95	3.72	0.07	มาก
51 ปีขึ้นไป	30	3.70	0.10	มาก
รวม	210	3.71	0.08	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามช่วงอายุพบว่า อยู่ในระดับมากทุกช่วงอายุ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย คือ อายุระหว่าง 41 – 50 ปี ไม่เกิน 40 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4.20 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.00	0.00	0.51
ภายในกลุ่ม	1.47	207	0.00		
รวม	1.47	209			

จากตารางที่ 4.20 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{x}	S.D.	แปลผล
ไม่เกิน 40 ปี	85	3.72	0.13	มาก
41 - 50 ปี	95	3.71	0.10	มาก
51 ปีขึ้นไป	30	3.70	0.12	มาก
รวม	210	3.71	0.12	มาก

จากตารางที่ 4.21 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามช่วงอายุ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกช่วงอายุ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อายุไม่เกิน 40 ปี อายุระหว่าง 41 - 50 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4.22 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.02	2	0.01	0.50	0.68
ภายในกลุ่ม	3.19	207	0.02		
รวม	3.21	209			

จากตารางที่ 4.22 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.23 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามอายุ

อายุ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{x}	S.D.	แปลผล
ไม่เกิน 40 ปี	85	3.86	0.08	มาก
41 – 50 ปี	95	3.87	0.11	มาก
51 ปีขึ้นไป	30	3.88	0.13	มาก
รวม	210	3.87	0.11	มาก

จากตารางที่ 4.23 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามช่วงอายุ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกช่วงอายุ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อายุ 51 ปีขึ้นไป อายุระหว่าง 41 – 50 ปี และอายุไม่เกิน 40 ปี

ตารางที่ 4.24 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการมีภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.01	0.50	0.88
ภายในกลุ่ม	2.48	207	0.02		
รวม	2.48	209			

จากตารางที่ 4.24 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการมีภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.25 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามอายุ

อายุ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ไม่เกิน 40 ปี	85	3.53	0.11	มาก
41 – 50 ปี	95	3.54	0.11	มาก
51 ปีขึ้นไป	30	3.50	0.12	มาก
รวม	210	3.52	0.11	มาก

จากตารางที่ 4.25 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามอายุอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามช่วงอายุ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกช่วงอายุ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อายุระหว่าง 41 – 50 ปี อายุไม่เกิน 40 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4.26 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.04	2	0.02	2.00	0.21
ภายในกลุ่ม	2.89	207	0.01		
รวม	2.93	209			

จากตารางที่ 4.26 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.27 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามอายุ

อายุ	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ไม่เกิน 40 ปี	85	3.77	0.13	มาก
41 – 50 ปี	95	3.76	0.14	มาก
51 ปีขึ้นไป	30	3.75	0.17	มาก
รวม	210	3.76	0.15	มาก

จากตารางที่ 4.27 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามอายุอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามช่วงอายุ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกช่วงอายุ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อายุไม่เกิน 40 ปี อายุระหว่าง 41 – 50 ปี และอายุ 51 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4.28 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการมีระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.01	0.50	0.89
ภายในกลุ่ม	4.34	207	0.02		
รวม	4.34	209			

จากตารางที่ 4.28 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดีไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.29 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	ระดับบทบาท		
		\bar{x}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	154	3.72	0.08	มาก
มัธยมศึกษา/เทียบเท่า	32	3.71	0.08	มาก
อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป	46	3.75	0.08	มาก
รวม	210	3.73	0.08	มาก

จากตารางที่ 4.29 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกระดับการศึกษา เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อนุปริญญา/เทียบเท่าขึ้นไป ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา/เทียบเท่า

ตารางที่ 4.30 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.02	2	0.01	1.00	0.18
ภายในกลุ่ม	1.45	207	0.01		
รวม	1.47	209			

จากตารางที่ 4.30 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.31 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	154	3.71	0.12	มาก
มัธยมศึกษา/เทียบเท่า	32	3.68	0.11	มาก
อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป	46	3.75	0.12	มาก
รวม	210	3.71	0.12	มาก

จากตารางที่ 4.31 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกระดับการศึกษา เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อนุปริญญา/เทียบเท่าขึ้นไป ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา/เทียบเท่า

ตารางที่ 4.32 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.04	2	0.02	2.00	0.07
ภายในกลุ่ม	3.12	207	0.01		
รวม	3.16	209			

จากตารางที่ 4.32 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.33 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	ระดับบทบาท		
		\bar{x}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	154	3.88	0.11	มาก
มัธยมศึกษา/เทียบเท่า	32	3.87	0.10	มาก
อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป	46	3.87	0.09	มาก
รวม	210	3.87	0.10	มาก

จากตารางที่ 4.33 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกระดับการศึกษาเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา/เทียบเท่า และอนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป

ตารางที่ 4.34 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.04	2	0.02	2.00	0.93
ภายในกลุ่ม	2.49	207	0.01		
รวม	2.53	209			

จากตารางที่ 4.34 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.35 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	ระดับบทบาท		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	154	3.53	0.11	มาก
มัธยมศึกษา/เทียบเท่า	32	3.52	0.10	มาก
อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป	46	3.55	0.13	มาก
รวม	210	3.53	0.11	มาก

จากตารางที่ 4.35 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกระดับการศึกษา เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อนุปริญญา/เทียบเท่าขึ้นไป ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา/เทียบเท่า

ตารางที่ 4.36 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.02	2	0.01	0.50	0.73
ภายในกลุ่ม	2.92	207	0.02		
รวม	2.94	209			

จากตารางที่ 4.36 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.37 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	ระดับบทบาท		
		\bar{x}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	154	3.76	0.14	มาก
มัธยมศึกษา/เทียบเท่า	32	3.75	0.15	มาก
อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป	46	3.82	0.14	มาก
รวม	210	3.78	0.14	มาก

จากตารางที่ 4.37 พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกระดับการศึกษา เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ อนุปริญญา/เทียบเท่าขึ้นไป ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา/เทียบเท่า

ตารางที่ 4.38 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.06	2	0.03	1.50	0.15
ภายในกลุ่ม	4.27	207	0.02		
รวม	4.33	209			

จากตารางที่ 4.38 พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งใน
เขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากแบบสอบถามปลายเปิด
ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตารางที่ 4.39-4.42

ตารางที่ 4.39 แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชน
เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความ
เป็นอยู่

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านความเป็นอยู่	ความถี่
1	ควรมีการเสริมสร้างให้ชาวบ้านในชุมชน รู้จักรัก สามัคคี รู้จักการเสียสละ และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันซึ่งกันและกัน	27
2	ควรมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น	18
3	ควรจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจภายในชุมชน และปลูกไม้ดอกไม้ประดับ บริเวณริมถนนให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น	14

จากตารางที่ 4.39 พบว่า คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง
ในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านความเป็นอยู่ โดยเรียงลำดับตาม
ความถี่จากสูงไปหาต่ำ คือ ควรมีการเสริมสร้างให้ชาวบ้านในชุมชน รู้จักรัก สามัคคี รู้จักการเสียสละ
และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันซึ่งกันและกัน ควรมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้สามารถใช้งานได้
ตลอดเวลา เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น และควรจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจภายใน
ชุมชน และปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณริมถนนให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น ตามลำดับ

ตารางที่ 4.40 แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความถี่
1	ควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น	32
2	ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง	21
3	ควรมีการจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น	19

จากตารางที่ 4.40 พบว่า คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาลำดับที่ต่ำ ได้แก่ ควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และควรมีการจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามลำดับ

ตารางที่ 4.41 แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง	ความถี่
1	ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต	36
2	ควรพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน	34
3	ควรส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ ให้มีกระจายสินค้าและการบริการของชุมชน ทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน	12

จากตารางที่ 4.41 พบว่า คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาลำดับที่ต่ำ ได้แก่ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ควรพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และควรส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ ให้มีกระจายสินค้าและการบริการของชุมชน ทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน

ตารางที่ 4.42 แสดงจำนวนความถี่ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะด้านระบบบริหารจัดการที่ดี	ความถี่
1	ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาการดำเนินงานตามโครงการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง	26
2	ควรส่งเสริมให้คณะกรรมการชุมชนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ เสี่ยงละ บนพื้นฐานความโปร่งใสและยุติธรรม	15

จากตารางที่ 4.42 พบว่า คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาการดำเนินงานตามโครงการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และควรส่งเสริมให้คณะกรรมการชุมชนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ เสี่ยงละ บนพื้นฐานความโปร่งใสและยุติธรรม ตามลำดับ

สรุป คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ สามอันดับแรก คือ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ควรพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล ตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของ คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ของคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน 3) เพื่อ ศึกษาข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยว่า คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์แตกต่างกัน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 442 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 210 คน เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น กำหนดให้ชุมชนเป็นหน่วยในการสุ่ม โดยวิธีการจับสลากแบบไม่ทดแทน และใช้วิธีการเทียบตามสัดส่วนของบัญญัติไตรยางศ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 40 ข้อ จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้าน ความเป็นอยู่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และด้านระบบบริหารจัดการที่ดี ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีการของ ลิเคิร์ต (Likert's Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และแบบสอบถามลักษณะปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 ด้าน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานได้แก่ t-test (Independent Samples) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มซึ่งเป็นเพศ และใช้ F-test (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม ในกรณีที่เป็นการเปรียบเทียบอายุ และระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผล

การวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 50.95 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 45.24 และมีระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33

5.1.2 การวิเคราะห์บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี ด้านความเป็นอยู่ และด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1) ด้านความเป็นอยู่ พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งใน เขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด อยู่ในระดับปานกลางสามข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สนับสนุนการจัดสภาพถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบและมีความสะอาดสะอ้าน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สนับสนุนให้ภายในชุมชนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอย่างเหมาะสม

2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป

3) ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ อยู่ในระดับปานกลางสี่ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

4) ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ อยู่ในระดับปานกลางหนึ่งข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมี

ความเป็นธรรม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเสียสละ

5.1.3 ผลการเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน

1) คณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

2) คณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

3) คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

5.1.4 ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1) ด้านความเป็นอยู่ คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ คือ ควรมีการเสริมสร้างให้ชาวบ้านในชุมชน รู้จักรัก สามัคคี รู้จักการเสียสละ และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ควรมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้สามารถใช้การได้ดีตลอดเวลา เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น และควรจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจภายในชุมชน และปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณริมถนนให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น ตามลำดับ

2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในท้องถิ่น อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และควรมีการจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ

3) ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ควรพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และควรส่งเสริมสนับสนุน เผยแพร่ ให้มีกระจายสินค้าและการบริการของชุมชนทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน ตามลำดับ

4) ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาการดำเนินงานตามโครงการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

และควรส่งเสริมให้คณะกรรมการชุมชนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ เสียสละ บนพื้นฐานความโปร่งใสและยุติธรรม ตามลำดับ

สรุป คณะกรรมการชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเรียงลำดับตามความถี่จากสูงไปหาต่ำ สามอันดับแรก ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ควรพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และควรส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.2 อภิปรายผล

จากการผลการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผลการวิจัยที่น่าสนใจและประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

5.2.1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม มีการระดมพลังแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัยและมีระเบียบวินัย รวมทั้งสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ตลอดจนสร้างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินดา โยธารินทร์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร กำตุ้ย ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตำบลบวักค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างความเข้มแข็ง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านความเป็นอยู่ พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทในการสนับสนุนการจัดสภาพถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบและมีความสะอาดสะอ้าน ส่งเสริมการปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณริมถนนให้มีความสวยงาม ให้มีความสำคัญในการจัดวางท่อหรือร่องหรือรางน้ำให้ถูกสุขลักษณะ ให้มีความสำคัญในการจัดการขยะมูล

ฝอยในชุมชนที่ถูกสุลักษณะ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในชุมชน สนับสนุนการจัดระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างให้ชาวบ้านในชุมชนรักสามัคคี สนับสนุนให้ภายในชุมชนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอย่างเหมาะสม มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ชุมชน ให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในชุมชนให้ถือปฏิบัติตนภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับอย่างถูกต้อง มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน ให้ความสำคัญในการจัดสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชนอย่างสะดวกและครบครัน และให้คำแนะนำและส่งเสริมให้คนชุมชนได้นำกิจกรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ ที่ได้กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาที่ถูกต้องนั้น ประชาชนต้องมีความสำนึก มีความรับผิดชอบในความเจริญก้าวหน้าที่เกิดขึ้น ประชาชนต้องมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกการพัฒนาที่สนับสนุนและเกื้อกูลการดำรงชีวิตของประชาชนเอง เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ วัฒนธรรม สังคม และการเมือง ให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่ตนมีอยู่และร่วมมือกับสมาชิกของชุมชนพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ประชาชนร่วมกำหนด ซึ่งอาจจะไม่ใช่เงิน ความเจริญก้าวหน้า ความทันสมัยแต่อาจจะเป็นความเรียบง่าย สันติธรรม สันโดษและสมถะ การพัฒนาที่ถือเอาชีวิตคนเป็นศูนย์กลางนี้ไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยีระบบตลาด ระบบเงินตรา ถนน ไฟฟ้า แต่พัฒนาคนให้รู้จักเลือก รู้จักรับอย่างรู้เท่าทัน เพื่อมิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ การพัฒนาอย่างนี้เรียกว่า “การพัฒนาคนทั้งระบบ”

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ สนับสนุนการจัดสภาพถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบและมีความสะอาดสะอ้าน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ชุมชนต่างๆ ในเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีถนนภายในหมู่บ้านที่กว้างขวาง คณะกรรมการชุมชนได้ดำเนินการให้มีการจัดทำร่องระบายน้ำ จัดหาเจ้าหน้าที่ดูแลความสะอาดตลอดเส้นทางของถนนทุกสาย ประกอบกับประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์มีจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษาความสะอาดบริเวณหน้าบ้านตนเองตามโครงการหน้าบ้านน้อมอง ทำให้คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทในการจัดสภาพถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบและมีความสะอาดสะอ้าน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรุทธิ ปัดไธสง ที่กล่าวไว้ว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างมีจิตสำนึกร่วมกันไม่แปลกแยกเป็นการมีส่วนร่วมที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นรากแก้วที่หยั่งรากลึก หรือเป็นสายโลหิตที่หล่อเลี้ยงชุมชนและเป็นสายใยที่ยึดโยงให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ อนุชาติ พวงสำลี และคณะ กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานเพื่อสร้างเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่งคือ ความสำนึกและตระหนักในบทบาทหน้าที่ของหน่วยปฏิบัติโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ให้การดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ และได้รับการถ่ายทอดภารกิจการจัดบริการสาธารณะให้ดำเนินการจะต้องแปลงแนวความคิดของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไปปฏิบัติอย่างครบถ้วนและถูกต้อง

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง คือ สนับสนุนให้ภายในชุมชนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอย่างเหมาะสม ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ยังไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้กับประชาชนโดยเฉพาะ เป็นเพียงการ

จัดสวนหย่อมเล็กๆ ตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในข้อนี้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการชุมชนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่กล่าวไว้ถึง ยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ในมิติใหม่ที่มุ่งปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน โดย ร่วมกันฟื้นฟูป้องกันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชน เน้นการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนัก มีบทบาทร่วมลดภาระในการทำลายสภาพแวดล้อม ทั้งในด้านการจัดการบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะ การปรับปรุงสภาพแม่น้ำและคูคลอง การลดมลภาวะทางอากาศและเสียง รวมทั้งการเพิ่มพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะให้เหมาะสมกับความหนาแน่นของประชากร และการจัดภูมิทัศน์ของเมืองและชุมชนให้เกิดความเป็นระเบียบสวยงาม

2. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนจากคนรุ่นก่อนจนถึงรุ่นปัจจุบัน ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่บุตรหลานในชุมชน ให้การส่งเสริมเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ในการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมมูลค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร การฝึกอาชีพ การเกษตร ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และด้านการศึกษา ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการชุมชนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้กล่าวไว้ว่า พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมานานมีการปรับใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาต่างๆ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงทั่วถึงรวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่ได้กล่าวถึง ชุมชนเข้มแข็งในกระแสวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ในกระแสวัฒนธรรมชุมชนมีความคิดว่า ชุมชนในอดีตมีความเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเอง แต่ถูกผลกระทบจากการพัฒนาตามภาวะทันสมัย จนสูญเสียความเป็นชุมชนไป อย่างไรก็ตามลักษณะของชุมชนไทยมีการเกาะเกี่ยวผูกพันกันทางจิตใจหากมีการฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นและสร้างเอกลักษณ์ให้ดำรงอยู่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้กลับคืนมาได้ ซึ่งมีใช่เป็นการถอยกลับไปหาอดีต แต่เป็นการฟื้นฟูความเอื้ออาทร ความผูกพัน และดำรงความเป็นชุมชนไว้โดยผสมผสานกับวัฒนธรรมภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ปล่อยให้ถูกกระแสการเปลี่ยนแปลงพัดพาไปจนชุมชนแตกสลายไป แต่ต้องพัฒนาไปโดยฟื้นฟูจากลักษณะเดิมที่มีอยู่ในชุมชน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า คณะกรรมการชุมชน

และประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชน มีการจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นประจำเกือบทุกเดือน ประกอบกับมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เช่น ประเพณีทำบุญวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์และถนนสงกรานต์ตำบล ลอยกระทง แห่เทียนเข้าพรรษา บวงสรวงดอนเจ้าปู่ ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีวันสำคัญทางพุทธศาสนา เป็นต้น ทำให้คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ สนธยา พลศรี ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่นักพัฒนาจะต้องมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานและสิ่งสำคัญจะต้องเข้าใจในวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่เข้าไปดำเนินการเพราะการพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่คนในชุมชนจะต้องให้การยอมรับและสามารถผสมผสานเข้ากับสภาพแวดล้อม ตามศักยภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง คือ ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป ยังไม่มีแนวทางในการดำเนินงานที่เป็นระบบ ขาดความต่อเนื่องอีกทั้งยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐอย่างจริงจัง ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการชุมชนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่กล่าวถึงเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนไว้ว่า การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนจะต้องดำเนินงานตามศักยภาพ ความพร้อมอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรม ค่านิยม และความต้องการของคนในสังคม โดยการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมานาน มีการปรับใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาต่างๆ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

3. ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะกรรมการชุมชนได้ดำเนินการให้ความสำคัญต่อการให้คำแนะนำในการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่า มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจ การใช้ และบำรุงรักษาดินอย่างยั่งยืน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและแนะนำเกี่ยวกับตลาดจำหน่ายสินค้า

และบริการของชุมชน สู่ให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน มีส่วนร่วมในการเผยแพร่แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการนอกชุมชน เป็นผู้ประสานงานในการขอความช่วยเหลือจากองค์การภายนอกเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน ให้การส่งเสริมหรือจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน และให้คำแนะนำปรึกษาในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ เย็นใจ เล่าหวนิช ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาส่วนใหญ่มีจุดหมายอยู่ที่การเพิ่มรายได้ หรือการเพิ่มผลผลิต โดยหวังว่าการเพิ่มรายได้จะทำให้คนอยู่ดีกินดี สอดคล้องกับแนวคิดของ อภิชาติ ทองอยู่ ที่ได้ให้ทัศนะไว้ว่า เป้าหมายของการผลิต ควรจะเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในครอบครัวให้มีกินมีใช้ตลอดปี ผลผลิตส่วนเกินจึงขายและสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาประเทศในปัจจุบันทำให้ชนบทไทยเสียเปรียบชุมชนเมือง การพัฒนาที่แท้จริงต้องพัฒนาคนเพื่อเพิ่มคุณภาพของคน ซึ่งคุณภาพของคนมี 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจที่มีความมั่นคง คุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความขยันขันแข็ง ความรู้ที่รู้ซึ้ง และขีดความสามารถทางเทคโนโลยี ได้แก่ ความรู้ความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการ และการประกอบอาชีพ การพัฒนาคนเป็นจุดเบื้องต้นของการพัฒนา เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจสหกรณ์ เพื่อผสมผสานประโยชน์ของสมาชิกในพื้นที่ เสริมสร้างการพัฒนาบุคคล ให้มีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง มีสามัคคีธรรมในทางเศรษฐกิจและสังคม มีขีดความสามารถทางเทคโนโลยี สามารถติดต่อกับองค์กรภายนอกบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้น คณะกรรมการชุมชนได้จัดให้มีการรวมกลุ่มด้านการเกษตรและการประกอบอาชีพอย่างหลากหลายกลุ่มตามความสนใจและความถนัดของประชาชนในชุมชน เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มผลิตสินค้า OTOP กลุ่มประกอบอาชีพอิสระ กลุ่มประกอบอาชีพนอกฤดูทอผ้าไหม กลุ่มผลิตข้าวคุณภาพดี กลุ่มเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงปลาตุ๊ก กลุ่มปลูกผักสวนครัว กลุ่มเกษตรกรปลูกยางพารา เป็นต้น ทำให้คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่ได้กล่าวถึงการรักษาชุมชนไว้ได้นั้น จะต้องฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้ผลิตให้มีกินมีใช้ เหลือแล้วจึงขาย ซึ่งในอดีตชุมชนเคยมีเสถียรภาพเพราะมีทรัพยากรสมบูรณ์ เมื่อชุมชนอยู่ได้ก็เชื่อมโยงตาข่ายกันขณะเดียวกันเนื่องจากปัจจุบันทรัพยากรในชุมชนมีจำกัด จึงจำเป็นต้องให้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลิตภาพของทรัพยากร แต่ต้องเป็นเทคโนโลยีที่ชาวบ้านรับได้ และควบคุมได้ เป็นการประสานวัฒนธรรมชุมชนกับวัฒนธรรมสากล สอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับแนวคิดในกระแสเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งแนวคิดนี้เชื่อว่าเศรษฐกิจของประเทศจะฟื้นตัวและดำรงต่อไปแบบยั่งยืนได้ด้วยการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ชุมชนและการรวมตัวมีความยั่งยืน โดยอาศัยระบบการผลิตเพื่อการอุปโภค บริโภค ให้พอเพียงแก่ครอบครัวและชุมชนก่อนเมื่อมีส่วนเหลือแล้วจึงนำไปจำหน่ายและมีการรวมตัวกัน เพื่อ

จัดการกับผลผลิตส่วนเกินเหล่านี้ เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองกับภายนอก ทั้งนี้ หากมีการรวมตัวและมีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนส่วนเกินซึ่งกันและกันแล้วจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ อภิชาติ ทองอยู่ ที่ได้กล่าวถึง ทางเลือกชุมชนชนบทไทยไว้ว่า ทางเลือกหนึ่งคือ การมีสถาบันกันชนทางเศรษฐกิจนั้น ชนบทควรมีสถาบันกันชนทางเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนมีอำนาจต่อรองกับองค์กรภายนอกมากขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ ที่กล่าวว่า การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual Aid) เป็นการแสดงพลังสามัคคีภายในกลุ่มเพื่อลดการพึ่งพาหรือการถูกเอารัดเอาเปรียบจากภายนอก อีกทั้งการต่อรองกับภายนอก (Bargaining Power) เป็นการแสดงพลังที่มีอยู่ด้วยการต่อรองภายนอกกลุ่ม ทั้งทางด้านราคา หรือบริการ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนที่มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นความมั่นคงในการดำรงชีวิตและถือเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตสินค้าและบริการในการผลิตนั้นหากชาวบ้านมีปัญหาเรื่องที่ดินจะส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นไปด้วย คณะกรรมการชุมชนจึงมีการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต แต่ยังคงขาดแคลนงบประมาณและการช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ ประกอบกับที่ดินในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นที่ดินแถบชานเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์และมีราคาสูง ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ อุตัย ดุลยเกษม ที่ได้กล่าวถึง องค์ประกอบในการพึ่งตนเองนั้นมีเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ระดับบุคคล คือ การมีการมีสิทธิ์ในที่ดินทำกิน เงินทุนและแรงงานส่วนใหญ่ได้มาจากภายในครอบครัว และสอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง หลักการหนึ่งในการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ คือ หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไปเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แบบค่อยเป็น ค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาดนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

4. ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า คณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ดำเนินการสนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็ง มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์อย่างเหมาะสม สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เสียสละ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริตโปร่งใส มีความเป็นธรรม และให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี โดยรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ที่ให้ทัศนะไว้ว่า การเริ่มต้นกิจกรรมสร้างชุมชนเข้มแข็งต้องอาศัยคณะกรรมการชุมชน ซึ่งหมายถึงผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้ง เพื่อเป็นผู้บุกเบิกและชักนำชาวบ้านต่อไป

คณะกรรมการชุมชนต้องวางแผนแนวปฏิบัติให้กิจกรรมขยายผลประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยเร็วที่สุด และดำเนินการในลักษณะกลุ่มหรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน สร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มปลูกฝังทัศนคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวมทำงาน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และสอดคล้องกับแนวคิดของ สัมพันธ์ เตชะอธิก และ คณะ ได้กล่าวไว้ว่า องค์กรชุมชนเป็นระบบหนึ่งของชุมชนองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชน สามารถรวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น และการบริหารจัดการ เป็นเงื่อนไขสำคัญโดยเฉพาะกับ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินและมีคนเข้าไปเกี่ยวข้องจำเป็นต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ สนับสนุนและส่งเสริมให้ คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเป็นธรรม ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ ว่า ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัด กาฬสินธุ์ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนและส่งเสริมคณะกรรมการชุมชนที่จะมา รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็ง ให้ผู้ที่มีความประพฤติดี มีคุณธรรม จริยธรรม วางตัวเป็นกลาง มี ความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ไม่ลำเอียง มีความรู้ความสามารถ ทำให้บทบาทของคณะกรรมการชุมชน ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในข้อนี้มี ค่าเฉลี่ยมากที่สุด และมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรวุฒิ ปัดโรสงซึ่งกล่าว ว่า คณะกรรมการชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างมีจิตสำนึกร่วมกันไม่แปลก แยก เป็นการมีส่วนร่วมที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน อันเป็นรากแก้วที่ยังรากลึก หรือ เป็นสายโลหิตที่หล่อเลี้ยงชุมชนและเป็นสายใยที่ยึดโยงให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ และการมีส่วนร่วมนี้ นอกจากการร่วม โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่อยู่บนรากฐานของวัฒนธรรม ความเป็นเครือญาติ อันเป็น ความสัมพันธ์ในแนวราบแล้ว ยังต้องอาศัยผู้นำหรือคณะกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีศีลธรรม และ มี ความสามารถพิเศษจึงจะทำให้การสร้างชุมชนเข้มแข็งประสบผลสำเร็จได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริญญา สิ่งเรือง ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ของหมู่บ้าน เกิดจากการที่ชุมชนได้เริ่มคิดค้นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่โดยการมีส่วนร่วม ของคนชุมชน อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น การนับถือผู้อาวุโสและ ภาวะผู้นำ เป็นตัวขับเคลื่อนทำให้เกิดกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างประสบ ความสำเร็จ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง คือ สนับสนุนและ ส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเสียสละ ที่เป็นเช่นนี้ อธิบายได้ว่า จากการที่เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ดำเนินการสร้างชุมชน เข้มแข็ง ด้วยการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคณะกรรมการชุมชนหมู่บ้านที่มารับผิดชอบโครงการ ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นที่ยอมรับของ ประชาชนในแต่ละชุมชน แต่ในบางครั้งอาจมีผู้ที่ได้รับการคัดเลือกที่มีความเสียสละไม่มากเท่าที่ควร ทำให้เป็นอุปสรรคประการหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินงานสร้างชุมชนเข้มแข็ง จึงทำให้บทบาทของ คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัด กาฬสินธุ์ ในข้อนี้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ

ดารณี สิทธิพงศ์ ที่สรุปไว้ว่า การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมิจิตวิญญาณชุมชน คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแหนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัตถุประสงค์ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมิจิตวิญญาณชุมชนมีความสุข จิตวิญญาณชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่น ๆ อีกด้วย เพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจแข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะร่วมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรรัตน์ มัททวิวงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ”บ้านฉางเพลส” เพื่อไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า แนวทางหลักการดำเนินงานแก้ไขปัญหามุมชนร่วมกันคือ 1) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 2) ผู้นำชุมชนที่มีการเสียสละ อดทน และสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบ

1) ผลการเปรียบเทียบคณะกรรมการชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ในสังคมไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าเพศใดต่างก็มีสิทธิความเท่าเทียมกันในการศึกษาหาความรู้ การพัฒนาตนเอง การเป็นผู้นำผู้ตาม สิทธิทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งคณะกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่ว่าจะเป็นครุฑหรือเพศชายต่างก็ได้รับการคัดเลือกและคัดสรรมาจากชุมชนและหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความสามารถที่จะส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ในทุกๆ ด้าน ประกอบกับได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยการสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัยและมีระเบียบวินัย ให้มีความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ตลอดจนส่งเสริมให้คณะกรรมการชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ทำให้คณะกรรมการชุมชนไม่ว่าเพศหญิงหรือเพศชาย มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูผา บัวบุญ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองทุ่ม อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีการประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองทุ่ม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินดา โยธารินทร์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาท พบว่า คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีเพศ ต่างกันทั้งในภาพรวม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2) ผลการเปรียบเทียบคณะกรรมการชุมชนที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า คณะกรรมการชุมชนทุกคนต่างมี

อุดมการณ์ร่วมกัน มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชน ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ สร้างจิตสำนึกเห็นคุณค่าของคนในชุมชน มีความร่วมมือกันของคนในชุมชน และมีการสานต่อเชื่อมโยงนำเอาสิ่งดีๆ ของวัฒนธรรมภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ให้ความร่วมมือร่วมใจกัน อย่างเต็มความรู้ความสามารถ ตลอดจนมีการแบ่งภาระหน้าที่กันทำ และรับผิดชอบในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้คณะกรรมการชุมชนทุกคนไม่ว่าจะมีอายุเท่าใด มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตร ก่าตุ้ย ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตำบลบวบก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ หาญศึก ทรงสวัสดิ์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีข้อค้นพบคือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็งของผู้แทนครัวเรือนที่มีอายุแตกต่างกัน ไม่แตกต่างกัน ทั้งภาพรวมและรายด้าน กล่าวคือ ผู้แทนครัวเรือนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งไม่แตกต่างกัน

3) ผลการเปรียบเทียบคณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของคณะกรรมการชุมชนทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงว่าคณะกรรมการชุมชนผู้นั้นจะมีระดับการศึกษาเท่าใด ทำให้คณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินดา โยธารินทร์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาท พบว่า คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอ สหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการปฏิบัติตามบทบาททั้งในภาพรวม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ระดับมาก ดังนั้นในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะกรรมการชุมชนควรรักษามาตรฐานการปฏิบัติตามบทบาทนี้ไว้ และพัฒนาต่อไปไม่หยุดยั้ง เพื่อที่จะทำให้คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทอยู่ใน

ระดับมากที่สุดต่อไป เพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมระดับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาศัยข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ควรจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรให้แก่คณะกรรมการชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง
2. ควรมีคณะกรรมการที่รับผิดชอบในการติดตามประเมินผลบทบาทคณะกรรมการชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการตรวจสอบการสร้างชุมชนเข้มแข็งให้มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชุมชน
3. เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรกำหนดบทบาทในการสร้างชุมชนเข้มแข็งร่วมกันระหว่างคณะกรรมการชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนให้ชัดเจน และควรมีการพิจารณาตัวบุคคลที่มีความพร้อมในด้านความรู้ ความสามารถและคุณสมบัติที่เหมาะสมในการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการชุมชน
4. คณะกรรมการชุมชน ควรจะนำข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ไปวางแผนเพื่อพัฒนาการดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็ง และควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างหลากหลาย
5. เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรให้ความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจที่พอเพียงให้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยสามารถบริหารจัดการเศรษฐกิจของครอบครัวได้ด้วยตนเองโดยไม่คิดพึ่งผู้อื่น

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรรักษามาตรฐานการการปฏิบัติตามบทบาทด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ไว้ และพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อที่จะทำให้คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดต่อไป

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ มีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ดังนั้นในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะกรรมการชุมชนควรรักษามาตรฐานการปฏิบัติตามบทบาทในการมีส่วนร่วมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นนี้ไว้ และพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อที่จะทำให้คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดต่อไป โดยส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป ดังนั้นในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล

ตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะกรรมการชุมชนควรรักษามาตรฐานการปฏิบัติตาม บทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไปนี้ไว้ และ พัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อที่จะทำให้คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขต เทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดต่อไป โดยควร ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และควรมีการจัดทำ ทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พบว่า บทบาทของ คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขต เทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรรักษามาตรฐานการปฏิบัติตามบทบาทด้าน เศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งนี้ไว้ และพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อที่จะทำให้คณะกรรมการชุมชนใน การสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทอยู่ใน ระดับมากที่สุดต่อไป

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก คือ ให้การส่งเสริมหรือสนับสนุน การรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน ดังนั้นในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะกรรมการชุมชนควรรักษามาตรฐานการปฏิบัติตามบทบาท ในการส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชนนี้ไว้ และพัฒนาต่อไปอย่าง ไม่หยุดยั้ง เพื่อที่จะทำให้คณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุดต่อไป โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้ ประชาชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พัฒนาสินค้าและบริการของชุมชน ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ ให้มีกระจายสินค้าและการบริการของ ชุมชน ทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมในการ ช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นในการสร้างชุมชน เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบล ห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ คณะกรรมการชุมชนควร ปรับปรุงการบริหารงานและให้ความสำคัญต่อการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนที่มีที่ดินทำกินให้เพียงพอ ต่อการดำรงชีวิต เพื่อที่จะทำให้คณะกรรมการชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการอย่างจริงจังและ ต่อเนื่องเหมาะสมกับความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้คณะกรรมการชุมชนมี บทบาทในการปฏิบัติงานในระดับมากและมากที่สุดต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขต เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ดังนี้

1) จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง พบว่า เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น จึงควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเชิงลึกและ

เป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง การพัฒนาการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งจะเป็นข้อมูลให้หน่วยงานได้นำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3) ควรมีการศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนและประชาชนในการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) และการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และสามารถสะท้อนผลกระทบของการดำเนินงานในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

บรรณานุกรม

1) หนังสือทั่วไป

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร : ทรงสิทธิ์วรรณ, 2541.

กรมการพัฒนาชุมชน. “แนวปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เอกสารประกอบ การประชุม
เชิงปฏิบัติการผู้บริหาร”. พระนครศรีอยุธยา : กรมการพัฒนาชุมชน, 2542.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเกี่ยวกับหน้าที่สาธารณะของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550.

กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์,
2544.

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. การพึ่งตัวเองศักยภาพในการพัฒนาของชนบท.

กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอติกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530.

คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ. “เอกสารประกอบการประชุมระดมความคิดเห็นของ
คณะกรรมการนโยบายแห่งชาติ ครั้งที่ 3/2541”. นครปฐม : คณะกรรมการนโยบาย
สังคมแห่งชาติ, 2541.

คณะที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย. “เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง”.

กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2541.

งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2553.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. บ้านกับเมือง. กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมสถาบันหมู่บ้านร่วมกับศูนย์
วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านอีสานและสร้างสรรค์, 2529.

ชมพู โกดิรัมย์ และมงคล หวังสุขใน. สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ฝ่ายบริหาร
มหาวิทยาลัยศรีประทุม, 2549.

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศ์ธร. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.

ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ “เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมองค์กรและการจัดการตลาด”.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543.

ทองอินทร์ วงศ์โสธร. “ทฤษฎีระบบ”. ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหาร
การศึกษา หน่วยที่ 6-15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.

เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2529.

ธีรยุทธ บุญมี. จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2537.

นพพงษ์ บุญจิตราดูล. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2529.

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2524.

- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. ฉบับที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2535.
- ประสาท หลักศิลา. ชุมชนชนบท. กรุงเทพมหานคร : สภาวิจัยแห่งชาติ, 2519.
- ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2541.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- พัฒน์ สุจำนง. อนามัยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2537.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. นักการธนาคารผู้นำขบวนการชุมชนไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2550.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การพัฒนาชนบท : ทางเลือกอื่นมีหรือไม่. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, 2527.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2525.
- เย็นใจ เลหาณนิช. ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมเทศ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประชาชน, 2521.
- ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ลิเคชั่น จำกัด, 2546.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ศัพท์สังคม อังกฤษ - ไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2524.
- วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. วิพากษ์เศรษฐกิจทุนนิยมคืนสู่ชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีทรรศน์, 2542.
- สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษาวรร, 2527.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. วิวัฒนาการของประชาสังคมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2543.
- สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2545.
- สุนันทา เลहनันท์. การพัฒนาองค์กร. กรุงเทพฯ : รุ่งวัฒนา, 2531.
- สุรวุฒิ ปัดไธสง. องค์กรความคิดในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. "ภาวะผู้นำ". ประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ มหาบัณฑิตบริหารการศึกษา หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2538.
- เสาวคนธ์ สุดสวาท. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและการพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม. คู่มือบ้านเมืองน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. 2546.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545 – 2549. กรุงเทพฯ, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ตำราชุดฝึกอบรมหลักสูตร “นักวิจัย”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2547.
- เสาวคนธ์ สุตสวาท. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524.
- อุทัย หิรัญโต. หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2531.
- อภิชาติ ทองอยู่. ทศนะว่าด้วยวัฒนธรรมกับชุมชนทางเลือกใหม่ของงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2527.
- อนุชาติ พวงสำลี และคณะ. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), 2541.

2) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

- ขวัญชัย วงศ์นิติกร. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านจัดสรรเทพประทาน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- จินดา โยธารินทร์. “บทบาทของคณะกรรมการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลโนนน้ำเกลี้ยง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2553.
- ดารณี สิทธิพงศ์. “ผลสัมฤทธิ์ของอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาชุมชน”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2549.
- ตะตียาวัฒน์ สุวรรณศรี. “บทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547
- ทานตะวัน อินทร์จันทร์. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลตำบลลำพูน”. รายงานการค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.
- ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลวังซมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2550.
- ธงชัย สีโสภณ “แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนกรณีศึกษา : ชุมชนบ้านฝ้าย ตำบลเมืองฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์”. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2545.

- นิคม บุ่งทอง. “บทบาทของคณะกรรมการกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2540.
- ปริญญา สิงห์เรือง. “ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านดอนหมุ่ ตำบลขามเปี้ย อำเภอดงรัก พิษณุโลก จังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2551.
- ไพรัช ตันอูด. “การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองน่านอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552.
- ภูผา บัวบุญ. “การประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหมุ่ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม”. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
- วิเชียร กำตุ้ย. ร.ต.อ. “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2548.
- สภาพ ปัญญาดี. “ปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกิจกรรมเศรษฐกิจของชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดร้อยเอ็ด”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- สิงหนุ ขุนณิษฐ์. “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนเข้มแข็งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง”. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551.
- สุนทร ทองคง. “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- หาญศึก ทรงสวัสดิ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2550.
- อมรรัตน์ มัททวิวงศ์. “แนวทางการจัดการชุมชนหมู่บ้านจัดสรรโครงการ”บ้านฉางเพลส” เพื่อไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง”. สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- อุมาพร ผาทอง. “ความเข้มแข็งของประชาคมตำบลในทัศนะขององค์กรชุมชน ตำบลบางนมโค อำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2544.

3) บทความ/วารสาร

พระไพศาล วิสาโล. “ธรรมะในงาน ธรรมะในใจ”. กรุงเทพฯธุรกิจ. 7 กุมภาพันธ์, 2547.

เย็นฤดี วงศ์พัฒน์. “ความเข้มแข็งของชุมชน”. วารสารการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมครบรอบ 30 ปี. ฉบับปีที่ 1 มกราคม, 2543.

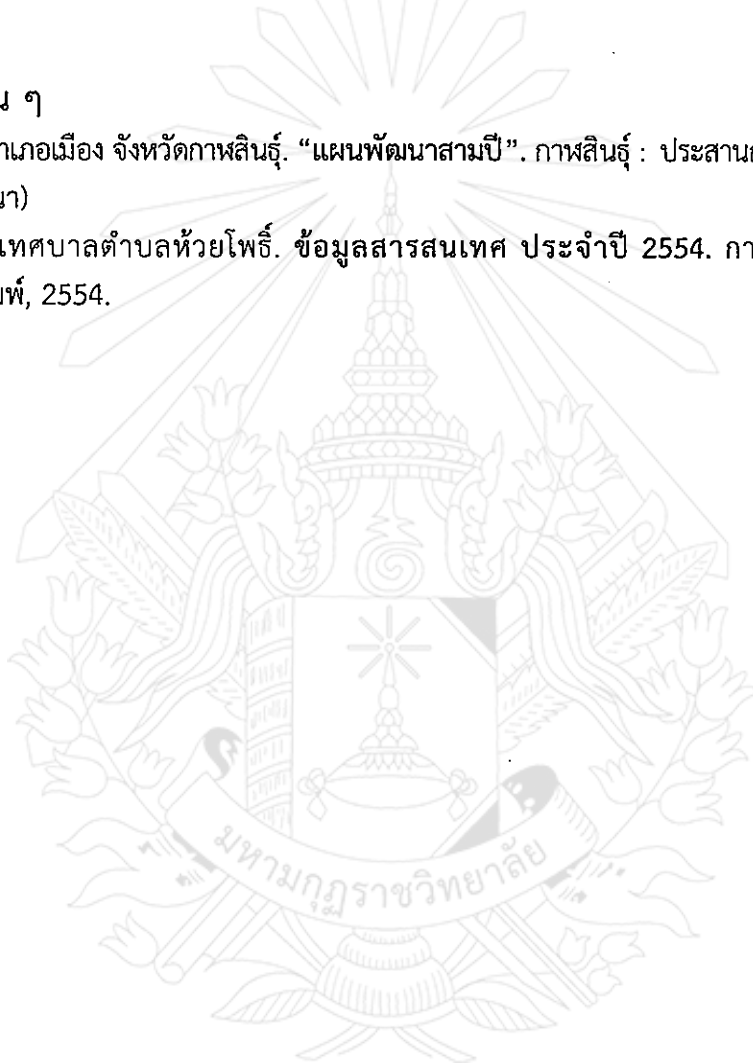
รพี สาคริก. “ปรัชญาแห่งความพอเพียง”. มติชน. 19 สิงหาคม, 2549.

สมักร สุพรรณรัตน์. “ปรัชญาและแก่นสารเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน และสังคม”. วารสารวัฒนธรรมไทย. ปีที่ 33 ฉบับที่ 4 มกราคม, 2539.

4) เอกสารอื่น ๆ

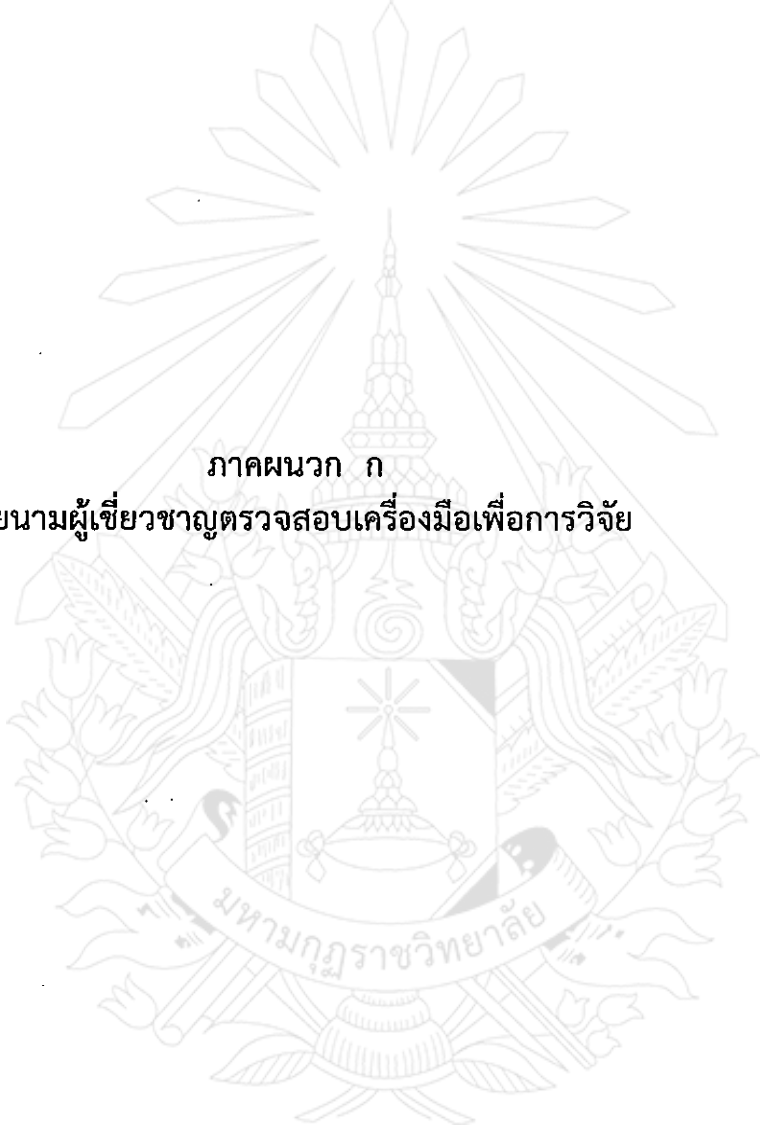
เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. “แผนพัฒนาสามปี”. กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2552. (อัดสำเนา)

สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์. ข้อมูลสารสนเทศ ประจำปี 2554. กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2554.

ภาคผนวก

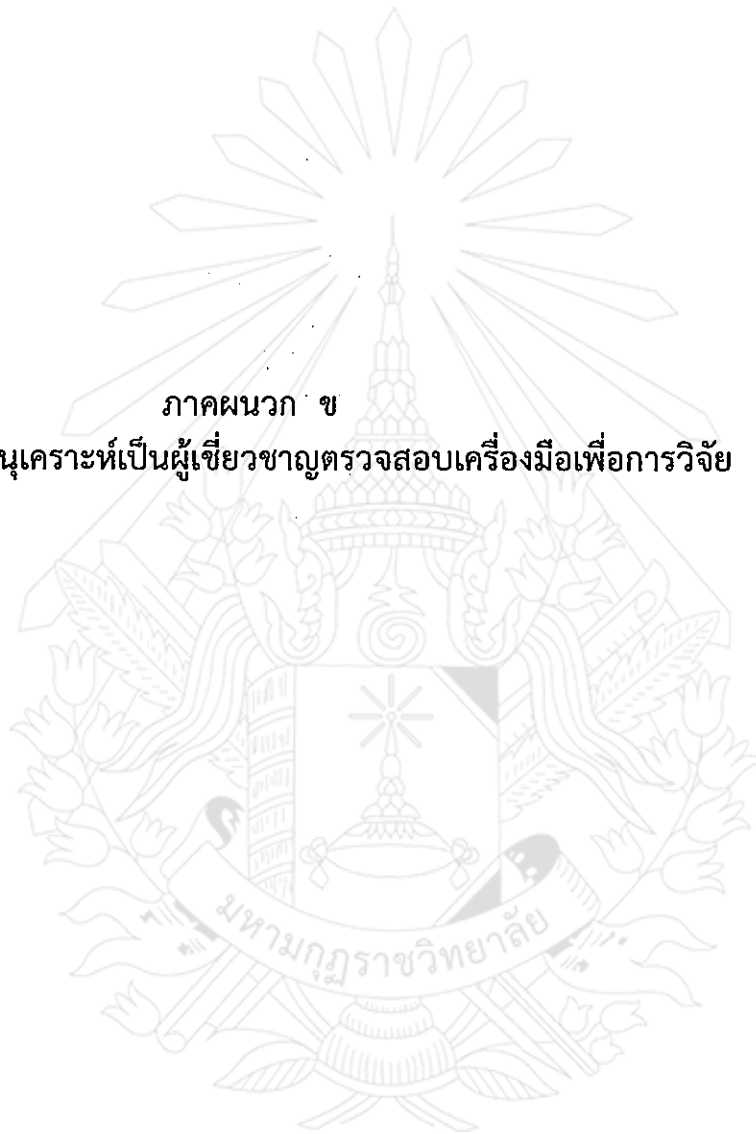

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

- 1) พระภคิตศ สุธุทธิจิตโต
การศึกษา	ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง)
รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ
กาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ถ้อยคำภาษาและพิจารณา
ความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์
- 2) พระครูวรจิตตานุรักษ์
การศึกษา	ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง)
รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ
กาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยและพิจารณา
ความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์
- 3) นายชณินธร ศิริวรินทร์
การศึกษา	รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
ตำแหน่ง	ปลัดเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่ทำงาน	เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและพิจารณา
ความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๔.๕) / ๖๐๖๑

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๕๖๐๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร/เรียน พระครูศรีวิมลคุณากร

ด้วย นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐศาสตรการปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพร/เรียนมาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี เช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระปริยัติสารเวทย์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๕๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๔.๕) / ๖๐๔๑

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้อยู่ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร/เรียน พระภิกษุสงฆ์ กุญชรอินทร์

ด้วย นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ นักศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ขออนุญาตท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพร/เรียนมาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี เช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระปริยัติสารเวที, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๔๕๕

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๔.๕) / ๖๐๕๑

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมืองกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร/เรียน **ปลัดเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์**

ด้วย นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ นักศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ขอความอนุเคราะห์ท่านซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

จึงเจริญพร/เรียนมาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี เช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระปริยัติสารเวที, ดร.)

ปลัดเทศบาล

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๙๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิจัย

ที่ ศธ ๖๐๖๐ (๔.๕)/๐๖๒

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ถนนถีนานนท์ ตำบลกาฬสินธุ์
อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุญาตขระหนในการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิจัย

เจริญพร/เรียน พลัด เกตุมาล ศรีจุมพล ห้วยโพธิ์

ด้วย นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐศาสตรการปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้บุคคลดังกล่าว ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิจัยตามความประสงค์

จึงเจริญพร/เรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระปริยัติสารเวที, ดร.)

ปราจมาลพ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๕๓๘๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๘๕๕

ภาคผนวก ง
ขอความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ ๖๐๒๐ (๔.๕)/๐๖๕

วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
๘๔/๑ ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง
จังหวัดกาฬสินธุ์ ๔๖๐๐๐

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

เจริญพร/เรียน *ปลัดเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์?*

ด้วย นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์การปกครอง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย กำลังอยู่ในระหว่างทำสารนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.)

ดังนั้น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว ได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในหน่วยงานของท่าน ส่วนวันเวลานั้นนักศึกษาจะมาติดต่อประสานงานกับท่านโดยตรงในภายหลัง

จึงเจริญพร/เรียนมาเพื่อทราบและพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี เช่นเคย ขออโนทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

ดร. น.ป. ส. ส. ส. ส. ส. ส.
(พระปริยัติสารเวที, ดร.)

(นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ)
Kornelun.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
โทรศัพท์ ๐ - ๔๓๘๑ - ๔๓๘๓, โทรสาร ๐-๔๓๘๑-๕๕๕๕

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล
ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย เรื่อง บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาภูมิภุมาราชวิทยาลัย

2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็นที่ตรงความเป็นจริงทุกข้อ ข้อมูลต่างๆที่ได้รับจากท่านครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างสูงต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้และคำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใดเนื่องจากวิเคราะหและเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ

นักศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
วิทยาลัยศาสตรเฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิภุมาราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่าน

1. เพศ

[] ชาย [] หญิง

2. อายุ

[] อายุไม่เกิน 40 ปี
 [] อายุระหว่าง 41 – 50 ปี
 [] อายุ 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

[] ประถมศึกษา
 [] มัธยมศึกษา/เทียบเท่า
 [] อนุปริญญา/เทียบเท่า ขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาล เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่องคำตอบทางขวามือของแต่ละข้อเพียงข้อเดียว
 ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

มีบทบาทอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้เขียน / ลงในช่อง	มากที่สุด
มีบทบาทอยู่ในระดับมาก	ให้เขียน / ลงในช่อง	มาก
มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง	ให้เขียน / ลงในช่อง	ปานกลาง
มีบทบาทอยู่ในระดับน้อย	ให้เขียน / ลงในช่อง	น้อย
มีบทบาทอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้เขียน / ลงในช่อง	น้อยที่สุด

ข้อ	บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านความเป็นอยู่						
1	ท่านให้การสนับสนุนการจัดสภาพถนนภายในหมู่บ้านให้เป็นระเบียบและมีความสะอาดสะอาด					
2	ท่านส่งเสริมการปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณริมถนนให้มีความสวยงาม					
3	ท่านให้ความสำคัญในการจัดวางท่อหรือร่องหรือรางน้ำ ให้ถูกสุขลักษณะ					
4	ท่านให้ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนที่ถูกสุขลักษณะ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในชุมชน					
5	ท่านให้การสนับสนุนการจัดระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง					
6	ท่านมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างให้ชาวบ้านในชุมชนรักสามัคคี					
7	ท่านให้การสนับสนุนเพื่อให้ภายในชุมชนมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอย่างเหมาะสม					
8	ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน					
9	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ชุมชน					
10	ท่านให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในชุมชนให้ถือปฏิบัติตนภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับอย่างถูกต้อง					
11	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน					
12	ท่านให้ความสำคัญในการจัดสาธารณูปโภคให้แก่ประชาชนอย่างสะดวกและครบครัน					
13	ท่านให้คำแนะนำและส่งเสริมให้คนชุมชนได้นำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน					

ข้อ	บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น						
14	ท่านมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนจากคนรุ่นก่อนจนถึงรุ่นปัจจุบัน					
15	ท่านให้การส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเพื่อคนรุ่นต่อไป					
16	ท่านส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่บุตรหลานในชุมชน					
17	ท่านให้การส่งเสริมเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ในการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน					
18	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมมูลค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน					
19	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร					
20	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านฝักอาชีฟ					
21	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร					
22	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณีและศิลปวัฒนธรรม					
23	ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการศึกษา					
3. ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง						
24	ท่านให้ความสำคัญต่อการให้คำแนะนำในการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่า					
25	ท่านมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนให้มีที่ดินทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต					
26	ท่านได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจ การใช้ และบำรุงรักษาดินอย่างยั่งยืน					

ข้อ	บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
27	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน					
28	ท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและแนะนำเกี่ยวกับตลาดจำหน่ายสินค้าและบริการของชุมชน					
29	ท่านให้การส่งเสริมหรือสนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน					
30	ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและบริการนอกชุมชน					
31	ท่านเป็นผู้ประสานงานในการขอความช่วยเหลือจากองค์การภายนอกเพื่อผลิตสินค้าและบริการในชุมชน					
32	ท่านให้การส่งเสริมหรือจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน					
33	ท่านให้คำแนะนำปรึกษาในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน					
4. ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี						
34	ท่านสนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถและประสพการณ์อย่างเหมาะสม					
35	ท่านสนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ					
36	ท่านสนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเสียสละ					
37	ท่านสนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความรับผิดชอบ					
38	ท่านสนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส					

ข้อ	บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
39	ท่านสนับสนุนและส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบโครงการชุมชนเข้มแข็งมีความเป็นธรรม					
40	ท่านให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ด้านความเป็นอยู่

.....

.....

.....

.....

2. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

3. ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง

.....

.....

.....

.....

4. ด้านระบบบริหารจัดการที่ดี

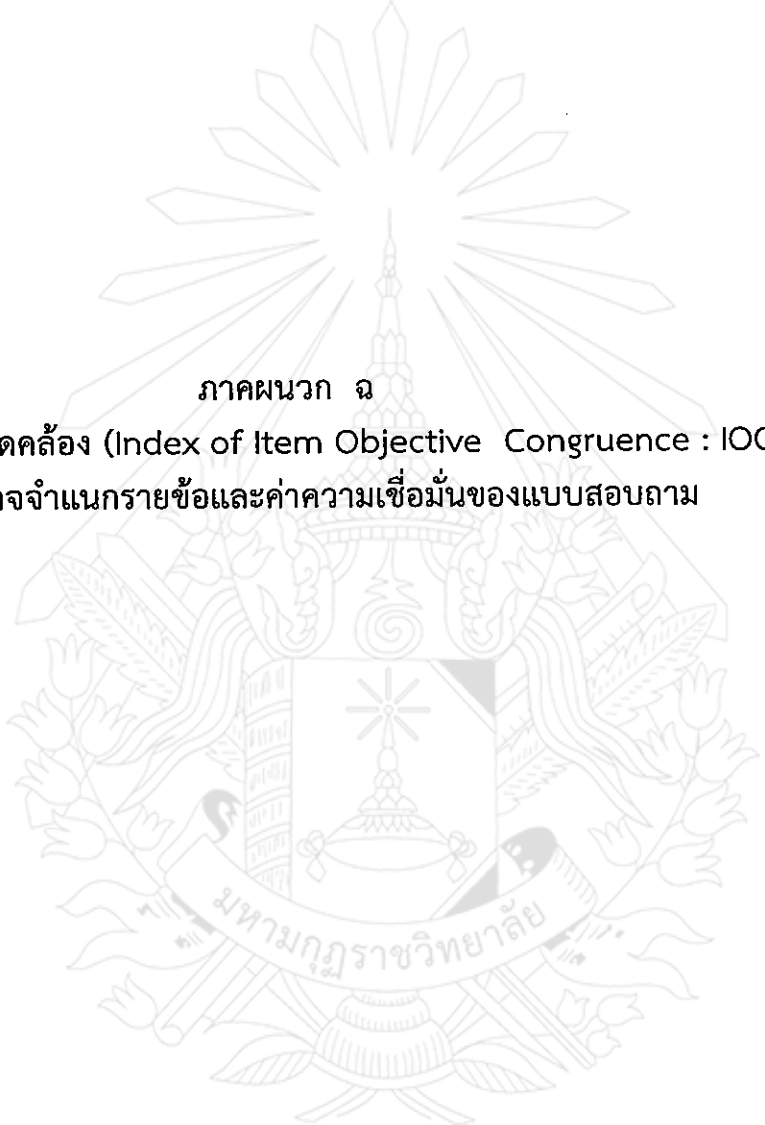
.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถามในครั้งนี้

ภาคผนวก ฉ

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)
ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผลการพิจารณาแบบสอบถามเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item Objective Congruence : IOC)

ข้อที่	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
3	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4	1	1	1	3	1	ใช้ได้
5	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6	1	1	1	3	1	ใช้ได้
7	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8	1	1	1	3	1	ใช้ได้
9	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
10	1	1	1	3	1	ใช้ได้
11	1	1	1	3	1	ใช้ได้
12	1	1	1	3	1	ใช้ได้
13	1	1	1	3	1	ใช้ได้
14	1	1	1	3	1	ใช้ได้
15	1	1	1	3	1	ใช้ได้
16	1	1	1	3	1	ใช้ได้
17	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
18	1	1	1	3	1	ใช้ได้
19	1	1	1	3	1	ใช้ได้
20	1	1	1	3	1	ใช้ได้
21	1	1	1	3	1	ใช้ได้
22	1	1	1	3	1	ใช้ได้
23	1	1	1	3	1	ใช้ได้
24	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
25	1	1	1	3	1	ใช้ได้
26	1	1	1	3	1	ใช้ได้
27	1	0	1	2	0.67	ใช้ได้
28	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ข้อที่	ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
29	1	1	1	3	1	ใช้ได้
30	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
31	1	1	0	2	0.67	ใช้ได้
32	1	1	1	3	1	ใช้ได้
33	1	1	1	3	1	ใช้ได้
34	1	1	1	3	1	ใช้ได้
35	1	1	1	3	1	ใช้ได้
36	1	1	1	3	1	ใช้ได้
37	1	1	1	3	1	ใช้ได้
38	1	1	1	3	1	ใช้ได้
39	0	1	1	2	0.67	ใช้ได้
40	1	1	1	3	1	ใช้ได้

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
VAR00001	148.6333	91.2747	.4448	.9095
VAR00002	148.7667	90.2540	.3979	.9093
VAR00003	148.6667	89.4713	.4171	.9090
VAR00004	148.5333	90.1195	.2905	.9108
VAR00005	148.6000	91.5586	.2997	.9103
VAR00006	148.6333	91.2747	.4448	.9095
VAR00007	148.5333	90.1195	.2905	.9108
VAR00008	148.6667	89.4713	.4171	.9090
VAR00009	148.7667	90.2540	.3979	.9093
VAR00010	149.2000	86.5793	.7319	.9052
VAR00011	149.2000	86.5793	.7319	.9052
VAR00012	148.6333	91.2747	.4448	.9095
VAR00013	149.1000	86.3690	.7283	.9051
VAR00014	148.5667	87.0126	.3988	.9103
VAR00015	149.1000	86.3690	.7283	.9051
VAR00016	148.5333	90.1195	.2905	.9108
VAR00017	148.5667	87.0126	.3988	.9103
VAR00018	148.6667	88.4368	.3399	.9109
VAR00019	148.6667	89.4713	.4171	.9090
VAR00020	148.5667	87.0126	.3988	.9103
VAR00021	148.6333	91.2747	.4448	.9095
VAR00022	148.6667	88.4368	.3399	.9109
VAR00023	148.7667	90.2540	.3979	.9093
VAR00024	148.5333	90.1195	.2905	.9108
VAR00025	148.5667	87.0126	.3988	.9103
VAR00026	148.6667	89.4713	.4171	.9090
VAR00027	149.1000	86.3690	.7283	.9051
VAR00028	148.6000	91.5586	.2997	.9103
VAR00029	148.6667	88.4368	.3399	.9109
VAR00030	148.7667	90.2540	.3979	.9093
VAR00031	148.5333	90.1195	.2905	.9108
VAR00032	149.1000	86.3690	.7283	.9051
VAR00033	148.7667	90.2540	.3979	.9093
VAR00034	149.2000	86.5793	.7319	.9052
VAR00035	149.2000	86.5793	.7319	.9052
VAR00036	148.6667	89.4713	.4171	.9090
VAR00037	148.6333	91.2747	.4448	.9095
VAR00038	149.2000	86.5793	.7319	.9052
VAR00039	148.6000	91.5586	.2997	.9103
VAR00040	148.6333	91.2747	.4448	.9095

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 40

Alpha = .9109

ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	0.44	21	0.44
2	0.39	22	0.33
3	0.41	23	0.39
4	0.29	24	0.29
5	0.29	25	0.39
6	0.44	26	0.41
7	0.29	27	0.72
8	0.41	28	0.29
9	0.39	29	0.33
10	0.73	30	0.39
11	0.73	31	0.29
12	0.44	32	0.72
13	0.72	33	0.39
14	0.39	34	0.73
15	0.72	35	0.73
16	0.29	36	0.41
17	0.39	37	0.44
18	0.33	38	0.73
19	0.41	39	0.29
20	0.39	40	0.44

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.91

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - สกุล : นายเลอพงศ์ ธารสมบัติ
วัน เดือน ปีเกิด : 23 กุมภาพันธ์ 2526
ที่อยู่ปัจจุบัน : 176 หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
การศึกษา :
พ.ศ. 2549 : วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์.)
: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

